

Barnevernet i den digitale offentligheten – Ytringer og debatt om norsk barnevern i sosiale medier

Edda Stang

OSLOMET

Avhandling ph.d. sosialt arbeid og sosialpolitikk
Institutt for sosialfag
Fakultet for samfunnsvitenskap
OsloMet – storbyuniversitetet

Høst 2018

CC-BY-SA OsloMet – storbyuniversitetet

OsloMet Avhandling 2018 nr 33

ISSN 2535-471X

ISBN 978-82-8364-131-8

OsloMet – storbyuniversitetet

Universitetsbiblioteket

Skriftserien

St. Olavs plass 4,

0130 Oslo,

Telefon (47) 64 84 90 00

Postadresse:

Postboks 4, St. Olavs plass

0130 Oslo

Trykket hos Byråservice

Trykket på Scandia 2000 white, 80 gram på materiesider/200 gram på coveret

Forord

Det er så mange som på forskjellige måter har bidratt til at avhandlingen nå er i mål og ikke alle kan nevnes. Men først og fremst må jeg få takke Institutt for sosialfag ved OsloMet for muligheten til å ta en doktorgrad i sosialt arbeid og sosialpolitikk.

Tusen takk til Nicole Hennem som hovedveileder. Takk for klok og stødig veiledning, for tilgjengelighet og avgjørende støtte gjennom hele perioden. Tusen takk til biveileder Kari Steen-Johnsen for uvurderlige kommentarer, høye krav og alltid oppmuntrende veiledninger. Jeg har vært usedvanlig heldig med mine veiledere.

Takk til min nåværende studieleder Alicja Olkowska for forståelse og tilrettelegging i innspurfaser. Takk til Amy Østertun Geirdal som leder for ph.d.-programmet og takk til Anne Thorsen for praktisk bistand ved innlevering og disputas.

Jeg vil gjerne takke en Facebook-administrator som ga meg tilgang til hennes gruppe og for å være en døråpner og gi viktige innspill, samt de deltakerne som lot meg bruke deres sitater. Mange har bidratt med kommentarer og innspill underveis, men jeg vil særlig takke Runar Døving, Aurélie Picot, Marit Johansen, Per Lorentzen, Njål Petter Svensson og Terje Galtung. Takk til Ann-Helén Bay som tidligere biveileder på masteroppgaven min og på forskjellige måter har bidratt til at jeg senere søkte en stipendiatstilling.

Jeg har vært så heldig å være en del av en helt strålende stipendiatgjeng som har vært en viktig del av ph.d.-livet, og særlig vil jeg takke Margrete, Øyunn og Janne, mine aller nærmeste hverdagsstøtter i stipendiattiden.

En stor takk til alle gode kolleger på barnevernutdanningen.

Takk til mine beste venner Runa og Marianne som alltid er der uansett, og Marianne som over et glass sjampanje for noen år siden bidro til hele prosjektideen. En varm takk til søster Elisabeth for kontinuerlig oppmuntring, inspirasjon og viktig støtte. Stor takk til mine nærmeste kjære, Dag, Dina og Aksel. Og aller mest sender jeg en takk til mamma og pappa.

Perioden jeg har jobbet med handlingen har vært spesiell og full av store overganger. Jeg har mistet tre av mine nærmeste samtidig som det har kommet to små nye mennesker inn i mitt liv. Jeg setter stor pris på for all personlig støtte jeg har fått fra kolleger, veiledere, ledere, venner og familie.

Oslo, november 2018

Edda Stang

Sammendrag av avhandlingen

I Norge er barnevernet en mye omdiskutert sosialpolitisk institusjon, preget av høy grad av offentlig interesse. Denne avhandlingen handler om barnevernet i den digitale offentligheten og hvordan bruk av sosiale medier kan gi muligheter for nye stemmer og nye perspektiver i offentligheten, men også nye utfordringer – for barnevernet, samfunnet og forskningen. Gjennom avhandlingens ulike deler analyseres ytringer, diskusjoner og aktivitet i sosiale medier på barnevernsfeltet. I avhandlingen diskuteres hvilke vilkår den nye digitale offentligheten gir for ytring og medborgerskap på barnevernsfeltet og hvilke vilkår den nye digitale offentligheten gir for forskning om barnevern.

Avhandlingen bygger på kvalitative tekstanalyser og caseanalyse av tekster (poster) fra forskjellige sosiale medier, med hovedvekt på materiale fra Facebook og Twitter.

Avhandlingen består av tre artikler, to empiriske og en metodisk. I den første artikkelen analyseres hvordan sosiale medier brukes til offentlig deltakelse innen barnevernsfeltet, og hvordan denne deltakelsen kan ha betydning for utøvelse av medborgerskap, i form av deltakelse i offentlig debatt. Den andre artikkelen handler om protest mot norsk barnevern på internasjonale og norske Facebook-grupper. Den tredje artikkelens formål er å gi innsikt i etiske vurderinger i forbindelse med forsikring på digitale arenaer hvor det er uklart om materialet kan betraktes som offentlig eller ikke. I tillegg diskuteres mulige konsekvenser av å forstå enkelte deltakere/grupper som sårbare versus å forstå dem som medborgere i en barnevernskontekst på sosiale medier.

Samlet har avhandlingen på ulike måter belyst former for deltakelse og hvordan denne deltakelsen kan forstås i et medborgerskapsperspektiv og i forskningsetisk sammenheng. Videre hvordan deltakelse i den digitale offentligheten kan medføre utfordringer og/eller bringe ny kunnskap til barnevernets fagfelt på. Avhandlingen viser blant annet hvordan private erfaringer om opplevd urettferdighet og eksklusjon deles i et kollektiv med mål om å endre det bestående barnevernssystemet. Gjennom sosiale medier kan borgere individuelt eller kollektivt forsøke å utfordre makten i barnevernet. Deltakelsen i sosiale medier innebærer ikke nødvendigvis direkte politisk innflytelse, men både selve deltakelsen og mulighetene som oppstår for å bli hørt og motta respons, åpner for myndiggjøring og utøvelse av medborgerskap. Dette kan omfatte både den brede deltakelsen blant alle som deltar med ytringer om barnevern på sosiale medier, men også grupper som har personlig erfaring med barnevernet.

Summary

The Norwegian Child Welfare Services is a much-debated institution, characterized by high public interest. This dissertation focuses on discussion and statements concerning the Norwegian Child Welfare system in the digital public sphere, and how the use of social media can provide opportunities for new voices and new perspectives - as well as new challenges for child welfare, society and research. The dissertation discusses potentials for participatory citizenship in the digital public sphere in the field of child welfare, as well as potentials and challenges involved in the child welfare research on social media.

The dissertation is based on qualitative text analysis and case analysis of texts (posts) from various social networking sites, with emphasis on material from Facebook and Twitter. The dissertation consists of three articles, two empirical and one methodological. The first article investigates whether the use of social media contributes to public participation and whether this can be understood as participatory citizenship in a field such as child protection. The second article addresses the protests against Norwegian Child Welfare Services that are unfolding on international and Norwegian Facebook groups. The third article aims to give insight into the ethical judgement involved in research on digital communities where it might be challenging to decide whether certain material is public or not. In addition, the paper reflects on the social consequences of understanding some participants as vulnerable versus understanding them as citizens, in a social work/child welfare context on social media.

Taken together, the dissertation has highlighted different forms of participation and how this participation can be understood, in a citizenship perspective and in a research ethical context. Furthermore, how participation in the digital public can lead to challenges and / or bring new knowledge to the academic field of child welfare research.

The dissertation illuminates how private experiences about perceived injustice and exclusion are shared in digital publics, aiming to change the existing child welfare system. It illustrates how citizens by using social networking sites, gets the opportunity, individually or collectively, to challenge the power of the child welfare system. Participation does not necessarily equate with political influence, but both the participation and opportunities that arise for response brings potentials for empowerment and participatory citizenship. This may apply both to the broad participation of all those involved in statements and discussions on child welfare issues on social media, as well as for groups of parents who have experience from the child welfare system.

Contents

1	Innledning og samfunnskontekst.....	4
1.1	Formål, problemstilling og begrunnelse.....	5
1.2	Barnevern og sosiale medier i en samfunnskontekst.....	7
1.3	Avhandlingens bidrag.....	8
1.3.1	Teoretisk og sosialfaglig/barnevernsfaglig bidrag.....	9
1.3.2	Metodisk bidrag.....	9
1.4	Oppbygging av avhandlingen.....	10
2	Forskningsgjennomgang – barnevern og sosialt arbeid i medieoffentligheten og deltakelse i sosiale medier.....	11
2.1	Fremstillinger av sosialt arbeid/barnevern og velferdspolitik i media.....	11
2.2	Hvilke grupper kommer til orde i medieomtaler av velferdspolitik og barnevern?.....	12
2.3	Sosiale medier og barnevernet.....	15
2.4	Sosiale medier og samfunnsdeltakelse.....	16
3	Teori – offentlighet og medborgerskap.....	20
3.1	Offentlighetsbegrepet og ideen om offentlig sfære.....	20
3.2	Statusforskjeller i offentligheten.....	23
3.3	En bred forståelse av offentlighet.....	24
3.4	Én offentlighet eller flere konkurrerende?.....	25
3.5	Forståelser av offentlighet i avhandlingen.....	25
3.6	Medborgerskap og deltakelse.....	27
3.6.1	Det store og det lille demokratiet.....	28
3.6.2	Medborgerskap og barnevern.....	29
3.6.3	Marginalisering, barnevern og medborgerskap.....	30
4	Empirisk materiale og etikk.....	32
4.1	Dataene og datakilder.....	32
4.2	Datainnsamling.....	33
4.3	Lagring i Word og Nvivo.....	36
4.4	Etiske vurderinger.....	37
5	Vitenskapsteoretiske valg og metode.....	41
5.1	Kvalitativ metode og hermeneutisk tradisjon.....	41
5.2	Metoder.....	43

5.3	Tekstanalyse	44
5.4	Case-analyse	45
5.5	Analytiske perspektiver og teoretiske rammer	46
5.5.1	Betydningen av offentlighet som teoretisk overordnet ramme	47
5.5.2	Medborgerskap som analytisk perspektiv	47
5.5.3	Teoretisk ramme (sosiale bevegelser) og analytisk perspektiv (barnesentrering) i studiet av Facebook-gruppene	48
5.5.4	Forskningsetisk perspektiv	50
5.6	Pålitelighet, troverdighet, overførbarhet og bekreftbarhet	50
5.7	Avslutning	53
6	Sammendrag av avhandlingens tre artikler	54
6.1	Barnevern på sosiale medier – offentlig deltakelse og utøvelse av medborgerskap .	54
6.2	Resistance and Protest against Norwegian Child Welfare Services on Facebook - Different Perceptions of Child-Centring	55
6.3	Ethical Decision-Making in Internet Research - Investigating Protest Groups against Child Welfare Services on Facebook.....	56
7	Diskusjon og avslutning	58
7.1	Vilkår for medborgerskap i den nye digitale offentligheten.....	58
7.2	Potensialer for samtaler om barnevern i den nye offentligheten	60
7.3	Forskning i den nye digitale offentligheten om barnevern.....	62
7.4	Barnevernets praksiser slik de oppfattes blant engasjerte medborgere i sosiale medier.....	65
7.5	Diskusjon av funn i en utvidet barnevernskontekst.....	66
7.5.1	Forholdet mellom oppfatninger av barnevern i sosiale medier og i opinionen..	67
7.5.2	En presisering av avhandlingens forståelse av barnesentrering	67
7.5.3	Hvordan vurdere kritikken av barnevernet slik den fremkommer i sosiale medier.....	68
7.5.4	Kjønn, barnevern og sosiale medier	69
7.5.5	Forslag til videre forskning	69
7.6	Avslutning	70
	Referanser.....	72

Vedlegg:

1. Erklæring om innhenting av konsesjon.
2. Tilbakemelding på melding om behandling av personopplysninger fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).
3. Bekreftelse på endring fra NSD

Artikler

Artikkel 1

Stang, Edda. 2016. **Barnevern på sosiale medier – offentlig deltakelse og utøvelse av medborgerskap.** Publisert i Tidsskrift for samfunnsforskning, 2016 (årg. 57, nr. 4, s.371-396).

Artikkel 2

Stang, Edda. 2018. **Resistance and Protest against Norwegian Child Welfare Services on Facebook - Different Perceptions of Child-Centring.** Publisert i Nordic Social Work Research, 16 January 2018 (s.1-14).

Artikkel 3

Stang, Edda. **Ethical Decision-Making in Internet Research - Investigating Protest Groups against Child Welfare Services on Facebook.** Artikkelen er akseptert (20.7.2018), og skal publiseres i Qualitative Social Work.

1 Innledning og samfunnskontekst

Denne avhandlingen handler om barnevernet i den digitale offentligheten og hvordan bruk av sosiale medier kan gi muligheter for nye stemmer og nye perspektiver i offentligheten, men også nye utfordringer – for barnevernet, samfunnet og forskningen. Gjennom avhandlingens ulike deler analyseres ytringer, diskusjoner og aktivitet i sosiale medier på barnevernsfeltet.

Sosiale medier er et samlebegrep for plattformer på internett med mulighet for sosial interaksjon. Det kan være å skape og dele innhold, som tekst, bilder, video og lenker (Enjolras, Karlsen, Steen-Johnsen og Wollebæk 2013, 11). Utvikling av internett og sosiale medier har bidratt til en differensiert og endret offentlighet både i henhold til temaer, måter å uttrykke seg på og variasjon i type deltakere (Rasmussen 2008, 76). I denne avhandlingen undersøkes spesielt store, åpne (markert som «public») Facebook-grupper og Twitter, men også enkelte blogginnlegg er inkludert.

I Norge er barnevernet en mye omdiskutert sosialpolitisk institusjon, preget av høy grad av offentlig interesse. Det er store forskjeller i hvilke forståelser av og erfaringer med barnevernet som kommer til uttrykk offentlig, for eksempel gjennom ulike typer medier. Det norske barnevernet har en lang historie med offentlig debatt om dets virke. Motstand og organisering mot barnevernet er ikke nytt i Norge, men mangfoldet av stemmer og uttrykksmåter er nytt. Det er også nytt at mange tusen mennesker samles i Facebook-grupper for å protestere mot barnevern og at norsk barnevern i økende grad møter motstand fra organisasjoner og myndigheter utenfor Norge.

Fra barnevernets profesjonsgrupper og fra politisk/administrativt hold vil jeg trekke frem særlig to fenomener i den nye medieoffentligheten som har fått en del oppmerksomhet. Det første handler om at det norske barnevernet er kritisert både i forskjellige medier og av politikere og myndighetsrepresentanter internasjonalt, særlig fra østeuropeiske land (Einarsson 2015, 166). Det har, særlig i 2015 og 2016, vært demonstrasjoner mot norsk barnevern i rundt 60 byer i 20 land (Storø og Backe-Hansen 2016). Demonstrasjonene og uttalelsene har gjerne kommet i kjølvannet av enkeltsaker hvor innvandrerfamilier har vært i kontakt med norsk barnevern og mistet omsorgen for sine barn (Storø 2015). Mange av demonstrasjonene ble arrangert til støtte for et norsk-rumensk par som mistet omsorgen for sine fem barn i Norge (bl.a. VG 2016). Departementet uttalte i den forbindelse at de tar demonstrasjonene på alvor (Fontene.no 2016) og at det drives omfattende opplysningsarbeid

gjennom UD og ambassadene i de aktuelle landene (VG 2016). Kritikken er også tatt opp i NOU 2016:16 (Ny barnevernslov – sikring av barns rett til omsorg og beskyttelse).

Et annet tema som vedrører barnevern og sosiale medier, handler om trakassering og uthenging av navngitte barnevernsarbeidere og barnevernkontor på sosiale medier. Dette er blant annet omtalt i barnevernets fagblader (for eksempel Fontene), fagorganisasjon (Fellesorganisasjonen) og i fagdiskusjoner blant barnevernsfolk blant annet på sosiale medier. For barnevernsfeltet er dette en alvorlig utfordring med konsekvenser for enkeltpersoner, deres familier, for barnevernets omdømme og for rekruttering til profesjonen.

Denne avhandlingen berører på forskjellig vis begge de ovennevnte fenomenene, men istedenfor et bekymringsblikk fra fag/profesjonshold, er interessen rettet mot hva som skjer i den digitale offentligheten på barnevernsfeltet. Det som skjer i barnevernet, sier noe om det som skjer i samfunnet generelt, sa Kjersti Ericsson for over 20 år siden (1996, 23). Hun brukte debatten om barnevernet som en inngang til å få vite noe om samfunnets syn på det ansvar og de plikter og rettigheter forskjellige parter har i prosessen med å skape nye samfunnsborgere (1996, 18). Debatten om barnevernets oppgaver forteller også noe om samfunnets bilde av seg selv og om samfunnsendringer, og på denne måten blir barnevernet et samfunnspeil (1996, 18). Dette er minst like aktuelt i dag. Den offentlige debatten om barnevernet er trolig mer mangfoldig nå enn på midten av 1990-tallet. Offentligheten har åpnet for flere stemmer, meninger og måter å uttrykke seg på, hvilket bringer med seg både muligheter og risiko for både borgere og barnevernssystem.

1.1 Formål, problemstilling og begrunnelse

Formålet med avhandlingen er å gi innsikt i en ny digital medieoffentlighet for barnevernsfeltet. Hensikten er å belyse og analysere hva som skjer på åpne sosiale mediearenaer, i ulike debatter og fremstillinger og eventuelle nye grupper i offentligheten. Det har vært et mål å få kjennskap til forskjellige forståelser av, og protester mot barnevernet. Videre å se dette i lys av relevante akademiske debatter innen barnevern og sosialt arbeid, samt løfte frem mulige utfordringer og betydninger for barnevernet som sosialpolitisk felt.

Med utgangspunkt i dette ønsker jeg å svare på følgende overordnede forskningsspørsmål:

- Hvilke vilkår gir den nye digitale offentligheten for ytring og medborgerskap på barnevernsfeltet?
- Hvilke vilkår gir den nye digitale offentligheten for forskning (om barnevern)?

Avhandlingen handler på denne måten både om muligheter for deltakelse i den digitale offentligheten og ulike måter deltakelse/protest på sosiale medier kan medføre utfordringer og/eller bringe ny kunnskap til barnevernets fagfelt på.

Sosiale medier som arena for barnevernsdebatt er et relativt nytt fenomen, til tross for at for eksempel både Twitter og Facebook har vært åpne for allmennheten siden 2006 (Lavik, Moe og Gripsrud 2017, 556). Deltakelsen og aktiviteten i åpne sosiale medierom har betydning på flere områder og nivåer. Det som skrives om barnevern i åpne sosial medierom, som for eksempel Twitter og åpne Facebook-grupper, er en viktig del av det offentlige ordskiftet og har betydning for hvilke bilder og hvilke forståelser av barnevernet som presenteres i det totale mediebildet. De ulike definisjonene og fremstillingene av barnevern som dominerer i mediene, kan potensielt ha betydning både for aktive deltakeres og passive publikummers oppfatninger om barnevern. Oppfatninger av barnevernet kan skapes gjennom egen kontakt, venner og bekjente, men vil for mange også kunne dannes via de fortellinger om barnevernet som ulike medier formidler. Historiene og diskusjonene om barnevern som formidles, for eksempel gjennom sosiale medier, kan ikke ses løsrevet fra barnevernets praksis (med mindre vi snakker om ytringer som for eksempel sammenlikner norsk barnevern og fosterhjem med nazi-program og Lebensborn (VG 2015)). På denne måten kan også kunnskap om de digitale ytringene bidra til fagutvikling av barnevernet. Både som innsikt i hvordan enkeltpersoner og grupper kan oppfatte og erfare barnevernet, men også som forståelse av fagets plassering i offentligheten.

For enkeltpersoner og grupper kan deltakelse blant annet gi muligheter for å ytre seg til et større publikum, bli hørt, diskutere med andre og organisere seg kollektivt. Et viktig moment er muligheten individer eller kollektiver på nett har for å påvirke politisk. Barnevern som sosialpolitikk påvirkes av en rekke faktorer i samfunnet, og politiske beslutningsprosesser påvirkes blant annet av mediene (Ihlen, Skogerbø og Allern 2015). Det er mer omstridt i hvilken grad deltakere kan påvirke politisk gjennom sosiale medier. Muligheter for økt politisk deltakelse gjennom sosiale medier gir ikke nødvendigvis faktisk politisk påvirkning, og en blir ikke nødvendigvis hørt (Lüders med flere 2014, 457; Aalberg, Elvestad og Skogerbø 2015, 32). Denne avhandlingens data og analyser gir i liten grad eksplisitte eksempler på faktisk påvirkning, men gjennom analyse av ytringer og aktivitet på sosiale medier på barnevernfeltet er det mulig å peke på noen mulighetsstrukturer og potensielle konsekvenser av deltakelsen på samfunnsnivå.

1.2 Barnevern og sosiale medier i en samfunnskontekst

Det norske barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid og å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår (Lov om barneverntjenester (barnevernloven) 1992 §1-1). *Barnets beste* skal være utgangspunkt for barnevernets handlinger, og det er barnevernloven som regulerer ansvaret og arbeidsoppgavene til barnevernet. Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) har det øverste ansvaret for barnevernet, men både kommunene og staten har oppgaver og ansvar innen barnevernsområdet.

Ifølge Skivenes (2011) har det norske barnevernssystemet høye ambisjoner for barn som kan være i risiko, og store ressurser brukes for å sørge for tjenester og for å holde familier sammen. Trenden i barnevernsarbeid i Norge siden begynnelsen av 1990 karakteriseres av en stadig økning i barnevernssystemets ansvar og tjenestene som ytes. Flere barn mottar tjenester, flere barn plasseres utenfor hjemmet og flere arbeider i systemet (Skivenes 2011, 172).¹

Innenfor barnevernsforskningen har flere beskrevet en utvikling av barnevernet mot et todelt system, ett som yter velferdstjenester og ett som griper inn med alvorlige tiltak for barn i risiko (Stang 2007, 134). Barnevernets innsats er i økende grad rettet mot å sikre barn gode oppvekstvilkår, dermed må barnevernsarbeidere forholde seg til andre typer vurderinger enn ved akutte tilfeller av omsorgssvikt, skriver Kojan (2011, 130). Hun benytter begrepene *velferdsbarnevernet* (et forebyggende og kompenserende barnevern rettet mot å bedre barns levekår), *gråsonebarnevernet* (dreier seg om barn med hjelpetiltak som barnevernet er alvorlig bekymret for) og *kjernebarnevernet* (handler om å beskytte barn mot omsorgssvikt) (2011, 21).

Slik utviklingen har vært siden 1980-tallet er det velferdsbarnevernet som øker mest (Kojan 2011,130). I denne avhandlingen er det imidlertid i all hovedsak kjernebarnevernet som er bakteppet, da det er denne delen av barnevernets virksomhet som i størst grad debatteres på de digitale arenaene jeg har undersøkt. Det handler primært om omsorgsovertakelser, fosterhjem, samvær og andre deler av barnevernets arbeid som kan forstås som *kjernebarnevernet*. Det er med andre ord få ytringer som handler om barnevernets hjelpetiltak som gratis barnehage,

¹ I 2016 fikk 54 620 barn og unge tiltak fra barneverntjenesten (det er omtrent 4 % av alle barn og unge). 60 % av alle barn som fikk tiltak, fikk hjelpetiltak i hjemmet og de øvrige er plassert utenfor hjemmet (Bufdir 12.12.2017): https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/

avlastning, støtte til fritidsaktiviteter og liknende (jf. barnevernloven §4-4, 1. ledd); det som rommer velferdsbarnevernet og som er det som øker mest og derfor angår flest barn og familier.

Barnevern som system er i kontinuerlig endring, og barnevernloven, barnevernets prinsipper, organisering, kunnskapsnivå og metoder utfordres og debatteres av enkeltpersoner, organisasjoner, politikere, beslutningstakere, forskere m.m. i forskjellige deler av offentligheten. Offentlighetene som oppstår i diskusjoner om barnevern, kan finne sted på et utall åpne arenaer. For eksempel i massemediene, i sosiale medier eller i situasjoner som allmøter eller demonstrasjoner. I et komplekst mediesystem videreformidles, deles og kommuniseres ytringer på tvers av arenaer kontinuerlig, og få arenaer vil være helt atskilt fra andre.

Med internett og sosiale medier har tilgangen til det offentlige rom ekspandert. Sosiale medier kan forstås som «...a group of Internet-based applications that build on the ideological and technological foundations of Web 2.0, and that allow the creation and exchange of User Generated Content» (Kaplan og Haenlein 2010, 61). Sosiale medier gjør det mulig for folk å samles for sosiale, kulturelle og sivile formål og bidrar til at folk kan knyttes til verden utenfor deres nære venner og familie (boyd 2011, 1). Nye muligheter og nye relasjoner oppstår mellom borgere, offentligheten og politikken, og flere får tilgang til ulike typer offentlige arenaer (Enjolras med flere 2013, 25). Sosiale medier påvirker menneskelig interaksjon både på individ- og samfunnsnivå, samtidig som online- og offline-kommunikasjon i økende grad smelter sammen (Dijck 2013, 4). Både foreldre og ungdom, med forskjellige holdninger til og meninger om barnevernet, har nå tilgang til å ytre sin mening offentlig. Det samme har alle vanlige borgere i landet som har meninger om barnevernet som de ønsker å dele med en offentlighet. Politikere, fagfolk, forskere og representanter fra interesseorganisasjoner er stemmer som tidligere har hatt tilgang til offentligheten, men også disse gruppene tilgjengelighet til offentligheten er styrket. Dette kommer jeg nærmere inn på i neste kapittel.

1.3 Avhandlingens bidrag

Avhandlingens ambisjon er å komme med ny kunnskap og innsikt, sosialfaglig og metodisk. De tre artiklene som inngår i avhandlingen, har hver sine selvstendige kunnskapsbidrag, og i dette avsnittet vil jeg derfor peke på noen overordnede bidrag for hele avhandlingen.

1.3.1 Teoretisk og sosialfaglig/barnevernsfaglig bidrag

Medborgerskap er et sentralt fenomen og begrep innen sosialt arbeid og sosialpolitikk, og brukes for eksempel som en ramme for inkluderende praksis i sosialt arbeid (Lister 1998). På barnevernsfeltet er medborgerskap blant annet satt i sammenheng med empowerment og brukermedvirkning for foreldre i barnevernet (Slettebø 2008). I denne avhandlingen flyttes medborgerskapsperspektivet i barnevernsfeltet over i den digitale sfæren.

Avhandlingen bidrar blant annet med å knytte medborgerskapsbegrepet til deltakelse i digital offentlighet for vanlige medborgere og folk med erfaring som klient i barnevernet. Goul Andersen beskriver deltakelse som en av flere dimensjoner ved medborgerskap.

Deltakelsesdimensjonen inkluderer alle former for deltakelse i samfunnslivet, både sosial og politisk deltakelse. Å være medborger betyr å kunne delta og ikke være utelukket fra enkelte deler av samfunnet (Goul Andersen 2004). I avhandlingen utvikles deltakelsesdimensjonen ved medborgerskapsbegrepet gjennom analyser av måter å delta i offentlig debatt og protest på.

Å bruke en medborgerskapsforståelse til å tilnærme seg deltakere i åpen debatt om barnevern i sosiale medier som aktive medborgere, har vært en strategi som har bidratt til å ta deltakernes budskap på alvor. Både som meningsyttere i begynnende sosiale bevegelser, men også i forskningsetisk sammenheng. Medborgerskapsforståelsen kan være et alternativ til å kategorisere deltakere som mulige «sårbare grupper». Det kan bidra til å hindre ytterligere ekskludering av grupper og synspunkter som sjelden høres, for eksempel i massemediene. Avhandlingen drøfter også det mulige paradokset at deltakelsen på den ene siden kan betraktes som utøvelse av medborgerskap, men samtidig kan reflektere eller være en konsekvens av opplevd *tap* av medborgerskap i møte med barnevernet. Det kan for eksempel være ved ikke å bli hørt eller anerkjent, eller å bli mistolket av en offentlig instans som barnevernet, og så formidle det i en digital offentlighet. Samlet viser dette hvordan medborgerskapsbegrepet bidrar til å belyse muligheter, paradokser og dilemmaer innen digital offentlig deltakelse på barnevernsfeltet på en ny måte.

1.3.2 Metodisk bidrag

Data fra digitale medier gir forskningen nye muligheter for å analysere sosiale fenomener, mens på en annen side medfører den enorme tilgangen på data store utfordringer metodisk og etisk (Steen-Johnsen og Enjolras 2015, 123). Avhandlingens ulike deler gir eksempler på mulige fremgangsmåter for en kvalitativ studie om barnevern i sosiale medier. Det å utvikle

forståelsen av den digitale barnevernsoffentligheten kan også bidra til forståelse for vilkårene for forskningen. Studier av deltakelse og ytringer på sosiale medier kan varieres på utallige måter, også innen et avgrenset felt som sosialt arbeid/barnevern. Likevel vil hver studie bidra til å bygge ut de kollektive erfaringene innen et forskningsområde og bidra til å identifisere og diskutere metodiske og etiske problemer eller utfordringer. Denne avhandlingen bidrar med erfaringer og kunnskap både innen metode og etikk, og jeg har særlig vektlagt betydningen av å formidle forskningsetiske utfordringer og drøftelser om kvalitativ forskning på sosiale medier (innen sosialt arbeid), som andre forskere kan ha nytte av i liknende forskningssituasjoner. I forskning på sosiale medier kan det være spesielt utfordrende å vurdere hvor grensene går mellom hva som er privat og hva som er offentlig materiale, og i avhandlingen drøftes hvordan forskning kan skje på en forsvarlig måte og samtidig gi samfunnet viktig kunnskap.

1.4 Oppbygging av avhandlingen

I neste kapittel presenterer jeg tidligere forskning innenfor avhandlingens ulike temaområder for å plassere avhandlingen i et større forskningsfelt. Det tredje kapittelet vil redegjøre for overordnede teoretiske rammer og forståelser i avhandlingen ved å presentere hvilken forståelse av offentlighet som rammer inn avhandlingen, og vil også redegjøre for den delen av medborgerskapsteori som avhandlingen bygger på. I det fjerde kapittelet redegjør jeg for det empiriske materialet i avhandlingen og overordnede etiske problemstillinger. Kapittel 5 handler om vitenskapsteoretiske valg og metodologi. I denne delen plasseres prosjektet i en hermeneutisk vitenskapsteoretisk tradisjon, og jeg forklarer hvordan tekstanalyse og caseanalyse er brukt som fremgangsmåte i studiene. Dette kapittelet inkluderer også teoretiske perspektiver og begreper fra enkeltartiklene og hvilken betydning de har hatt som analytiske innfallsvinkler og perspektiver med metodisk betydning. I kapittel 6 presenteres sammendrag av hver av artiklene for å fremheve tråden i avhandlingen før diskusjonsdelen. I det siste kapittelet diskuterer jeg svar på avhandlingens forskningsspørsmål og avhandlingens faglige, teoretiske og metodiske bidrag samt forslag til videre forskning.

2 Forskningsgjennomgang – barnevern og sosialt arbeid i medieoffentligheten og deltakelse i sosiale medier

I dette kapitlet skal jeg plassere avhandlingen i en forskningssammenheng og vise hvordan avhandlingen tilhører et større forskningsfelt. Artiklenes respektive forskningsgjennomganger viser at avhandlingen bygger på og forholder seg til forskning og teori blant annet fra forskningsetikk, forskning om sosiale bevegelser, komparative studier av barnevern i nordiske og europeiske land, og bruken av sosiale medier i en samfunnskontekst. I dette kapitlet vil jeg plassere avhandlingen innenfor et (interdisiplinært) forskningsområde som omhandler fremstillinger, presentasjoner og bilder av barnevern (sosialt arbeid med barn) i forskjellige medier. Jeg vil gi en kortfattet gjennomgang av sentrale norske og internasjonale forskningsbidrag fra 1980-, 1990- og 2000-tallet om sosialt arbeid og barnevern i mediene. Videre vil jeg redegjøre for et utdrag av aktuell relevant forskning om deltakelse i sosiale medier og sosiale medier som del av offentligheten.

Internasjonalt er det ikke vanlig å skille ut «barnevern» fra «sosialt arbeid med barn og unge». Selv om vi har begreper som «child protection» på engelsk og for eksempel «barnavård» på svensk, rommer ofte det overordnede begrepet «social work» også arbeid med utsatte barn og unge. Forskningsgjennomgangen under inkluderer derfor forskning om «sosialt arbeid», men utvalget av forskning er gjort med tanke på at det i størst mulig grad skal handle om det som på norsk kalles «barnevern».

2.1 Fremstillinger av sosialt arbeid/barnevern og velferdspolitik i media

I Europa finnes en lang tradisjon med studier av velferdspolitiske temaer i offentligheten. Fra 1980-tallet finner vi eksempler fra blant annet engelsk og norsk forskning om velferdspolitik, sosialt arbeid og/eller barnevern i mediene. Forskingen er i stor grad konsentrert om mediefremstillinger i pressen, selv om det også finnes enkelte undersøkelser som analyserer andre medier (Kagan, Orkibi og Zychlinksis 2017). Et tidlig eksempel fra Norge er boken *Sosialpolitikk eller sosialpornografi?*, av Puijk, Østbye og Øyen fra 1984, en analyse av sosialreportasjer om enkeltpersoners problemer med myndighetene (inkludert barnevern). Fra England regnes Goldings og Middletons *Images of Welfare* fra 1982 som en klassiker innenfor forskningsfeltet om velferdspolitik i mediene. De presenterte både undersøkelser av hvilke bilder av velferdspolitiske temaer som fremkom i massemedia og befolkningens holdninger til disse temaene. De analyserte blant annet dekningen av alvorlige feilhandlinger i sosialtjenesten, inkludert barnevernet, og viste hvordan sosialarbeidere kunne bli utlevert til

media og bli utsatt for offentlig fordømmelse (Golding og Middleton 1982, 88). Tilsvarende viste studier av pressefremstillinger av sosialarbeidere i forbindelse med barnemishandlingssaker, noen år senere, at media konstruerte ekstremt negative stereotyper av sosialarbeiderne (Franklin og Parton 1991). For eksempel som autoritære byråkrater som bryter opp familier eller som feige, naive, uintelligente og inkompetente (Frankling og Parton 1991, 14 og 16).

Flere komparative undersøkelser har vist at engelsk mediedekning av barnevern/sosialt arbeid med barn i særlig grad presenterer en fiendtlig holdning til sosialarbeidere. England skiller seg ut med spesielt negativ medieomtale av antatt inkompetente praktikere som ikke har klart å beskytte barn (Gaughan og Garret 2011, 268). Dette sammenliknet med Australia, for eksempel, hvor mediedekningen fokuserer mer på system enn individene involvert (Lonne og Parton 2014, 9). I Lønnes og Partons analyser av mediedekningen av barnemishandlingsskandaler i Australia og England, viser de hvordan media plasserer barnemishandling og problemer assosiert med barnevern på den offentlige og politiske agenda og er særlig opptatt av skandaler og tragedier (Lonne og Parton 2014, 1).

Fra svensk hold finner vi et mer nyansert bilde på pressens rapportering om barnevern/sosialt arbeid med utsatte barn og unge. For eksempel gjennomførte Lundström og Andersson (Lundström 2004) en kvantitativ analyse av fem svenske dagsaviser og fant at en stor del av hverdagsrapporteringen var hverdagslig og udramatisk journalistikk. De fant en kompleks og sammensatt rapportering som ikke var så negativ som forskning fra andre land hadde vist (Lundström 2004, 248). Blant annet understreker de at det ikke var uvanlig med positive artikler om sosialarbeidere (2004, 248), noe som skiller seg fra den internasjonale (særlig engelske) forskningen. I en kvalitativ analyse av to dramatiske barnevernssaker i Sverige kom imidlertid et helt annet bilde frem. I disse artiklene ble sosialarbeiderne anklaget enten for å ha grepet inn for drastisk eller for at de ikke hadde klart å beskytte et barn (Lundström 2004, 248). Mediefremstillinger av barnevern i Norge er også ofte negativt vinklet, men som i Sverige finnes i tillegg en betydelig andel nøytrale og positive omtaler av barnevernet (Stang 2007).

2.2 Hvilke grupper kommer til orde i medieomtaler av velferdspolitik og barnevern?

Ved siden av fremstillinger av barnevern og barnevernsarbeidere i mediereportasjer og artikler, finnes også flere undersøkelser av hvilke stemmer som kommer til orde i de ulike mediefremstillingene av velferdspolitik, sosialt arbeid og barnevern. Bay og Saglie (2003)

undersøkte blant annet hvem som kommer til orde i artikler i pressen om velferdspolitik fra 1969-1999, og fant at det i stor grad var elitegrupper som uttalte seg, og det var gjeldende for hele perioden. Imidlertid fikk brukere og klienter mer oppmerksomhet etter hvert, både som en hovedrøst og som illustrerende eksempler (Bay og Saglie 2003, 8).

I min masteroppgave som senere ble bearbeidet til NOVA-rapport (2007), undersøkte jeg fremstillinger av barnevern i løssalgspresen (VG og Dagbladet) i to perioder (1994/95 og 2004/05). Analysene viste blant annet at barnevernsarbeidere, politikere og forskere var lite aktive grupper som hovedrøst i artiklene, men derimot var barnevernets klienter hyppige aktører i artiklene (2007, 70). To masteroppgaver har gjort oppfølgingsstudier av funnene fra denne rapporten (Føleide i 2011, Hjertø i 2017). Med forbehold om at masteroppgaver gjerne har begrenset omfang og data, er det likevel interessant at sammenlikningene viser at barnet som hovedrøst har økt fra begynnelsen av 2000-tallet til 2016, og det er tendenser til at flere barnevernsklienter uttaler seg til media (Hjertø 2017, 74). Internasjonale studier viser at barn og foreldre ofte ikke blir hørt i mediedekningen av barnemishandling av hensyn til etikk og taushetsplikt (Lonne og Parton 2014, 2), mens disse norske undersøkelsene viser en tendens til at flere oppslag om barnevern har barn/tidligere barnevernsbarn som hovedrøst (Hjertø 2017, 71).

Én gruppe som representerer barnevernsbarn/tidligere barnevernsbarn, er Landsforeningen for barnevernsbarn (LfB). LfB ble dannet i 1997 som en interesseorganisasjon som jobber for å bedre barn og unges rettigheter i barnevernet og å endre stereotype holdninger til barnevernet og barnevernsbarn (LfB 2018). Landsforeningen for barnevernsbarn representerer en type kunnskap som etterspørres av fagfeltet, politikere og organisasjoner (Follesø 2004, 191). De har en stadig plass som brukergruppe i norsk barnevern (Follesø 2004, 191). Etableringen ble møtt med stor interesse fra fagfelt og departement, men også fra mediene (Follesø 2004, 10). Landsforeningen har periodevis vært en viktig stemme i norske medier (Follesø 2004), nettopp ved å representere synspunkter og erfaringer fra de som barnevernets arbeid er rettet mot. Forandringsfabrikken er et annet eksempel på ungdoms brukerstemmer i barnevernet. De jobber for at råd fra barn og ungdom med erfaring fra barnevernet skal bli hørt og føre til forandring (Forandringsfabrikken 2018).

Når det gjelder foreldre med erfaringer fra barnevernet, finnes det flere små organisasjoner, men de er lite synlige i det store mediebildet. Et mulig unntak er Organisasjonen for barnevernsforeldre, som har som mål å samle, støtte og være et talerør for foreldre som har mistet omsorgen for sine barn (Sundt 2014). Organisasjonen har offentlig støtte og uttaler seg

blant annet i høringssspørsmål. Fra tidligere finnes også eksempler på foreldre med dårlig erfaring fra barnevernet som har dannet grupper, aksjoner og organisasjoner for å påvirke og å få en stemme i offentligheten i Norge. Organisasjonene har ofte hatt begrenset levetid og liten påvirkningskraft på myndighetene (Slettebø 2008, 26).

Barnevernet selv er ikke kjent for å ha en aktiv og tydelig stemme i medieoffentligheten. Dette til tross for at det fra faglig sentralt og politisk hold, i flere tiår har vært et mål å bli en mer åpen samfunnsinstitusjon. For eksempel har Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) utgitt flere kommunikasjonsstrategier for å bedre barnevernets omdømme og legitimitet (Frey og Johansen 2014, 43).² Med forbehold om at de ovennevnte sammenliknende undersøkelsene kun omtaler pressefremstillinger, er det verd å bemerke at de viser en tendens til nedgang i antallet artikler som har barnevernet selv som hovedrøst (Hjertø 2017, 71).

At barnevernsansatte kvier seg for å uttale seg til media, handler ikke bare om taushetsplikten (barnevernloven § 6-7 1.ledd). Ansatte i barnevernet kan være usikre på hva de kan si til mediene (Stang 2017), og mange har liten tro på at det nytter å føre en debatt i media om komplekse problemstillinger innen barnevern (Ask 2000). Allerede tidlig på 1980-tallet synliggjorde Puijk, Østbye og Øyen for eksempel at det fantes forskjeller i hvordan de som arbeidet i «sosialetaten»/sosialtjenesten og de som jobbet i barnevernet, forholdt seg til media. Deres undersøkelser viste at det var en større åpenhet i sosialtjenesten enn i barnevernet. Barnevernsarbeiderne viste i stor utstrekning til taushetsplikten i møte med media, hvilket blant annet kunne medføre at journalistene kunne bli mer skeptiske til praktiseringen av taushetsplikten (Puijk med flere 1984, 108-109). En ny, representativ undersøkelse i Norge viser også at befolkningen for øvrig er skeptisk til hvordan barnevernet forklarer og begrunner det de gjør i det offentlige rom. 36% av de spurte hadde et meget eller litt dårlig inntrykk av barnevernet i det offentlige rom (Bufdir 2018, 15).

Mediene har makt til både å transformere det private til offentligheten, men også å undergrave tillit og legitimitet til sosialarbeidere i barnevernsfeltet (Lonne og Parton 2014, 1). Hvordan sosialt arbeid portretteres, er ikke nødvendigvis tilsvarende befolkningens oppfatning, samtidig kan vi trolig anta at befolkningens oppfatning i stor grad blir påvirket av media (Gaughan og Garret 2001, 277). Tall fra kartleggingen om befolkningens holdninger til

² Kommunikasjonsstrategien «Et åpent barnevern» ble utgitt i 2008, strategien «Barnevernet – en hjelper» er fra 2013, og den siste, som heter «Kommunikasjonsstrategi», ble utgitt av Bufdir i 2016.

barnevernet viste at de fleste, 65 %, hadde fått sitt hovedinntrykk av barnevernet fra aviser og tv, og at 22 % hadde fått sitt hovedinntrykk fra sosiale medier (Bufdir 2018, 4).

2.3 Sosiale medier og barnevernet

De siste årene har det i Norge også vært noe forskningsinteresse om koblingen mellom barnevern og sosiale medier. For eksempel har Aamodt og Mossige (2014) undersøkt kontakt via sosiale medier mellom biologiske foreldre og barn under offentlig omsorg. Kojan, Marthinsen og Clifford (2014) har diskutert hvordan barnevernsfeltet kan forholde seg til sosiale nettsamfunn i en artikkel i Tidsskriftet Norges Barnevern. Det har imidlertid vært mindre forskning på offentlige diskusjoner og meningsytringer om barnevern på arenaer hvor alle har tilgang. Internasjonalt er det få studier om diskusjoner og ytringer om barnevern i en digital offentlighet, men et godt eksempel er Kagan med flere sin forskning fra Israel (2017). De analyserte aggressiv nettmobbing av sosialarbeidere, ved å undersøke innholdet i fiendtlige ytringer på blogger, Facebook-sider og YouTube-kanaler (2017, 6). Et hovedtema i ytringene de analyserte, handlet om «bortførte barn». Det var gjerne beskrivelser av foreldre, ofte en mor, som ønsket støtte etter å ha mistet omsorgen for sitt barn. Fortellingen var ofte at hun først hadde søkt om hjelp eller blitt kontaktet etter en bekymringsmelding, og deretter fjernet sosialarbeidere barnet uten forvarsel. Forelderen vil så «kjempes for barnet» mot velferdsmyndighetene, vektlegge sine egne foreldreferdigheter og urettferdigheten i omsorgsovertakelsen (2017, 9). Analysene viser videre at sosialarbeidere forstås som kriminelle, djevelske, manipulerende, men også med svekkede intellektuelle eller emosjonelle evner (2017, 11). Vi kan her se flere paralleller til de nevnte beskrivelsene av sosialarbeidere i England på 1880- og 1990- tallet (jamfør Franklin og Parton 1991), samtidig er ytringene Kagan et al. undersøkte, ekstremt eksplisitte og ytterliggående. Forfatterne argumenterer for at det er avgjørende å forstå det særegne ved slike fiendtlige ytringer mot sosialarbeidere i dagens samfunn. Det er sentralt for forståelsen av sosialarbeideres aktuelle konfliktkontekst, men også for dannelsen av opinionens ideer/holdninger til sosialarbeidere (Kagan med flere 2017, 1).

Sosiale medier har endret barnevernsøffentligheten. Mulighetene for deltakelse og samhandling på sosiale medier åpner for at andre aktører og grupper deltar, og et bredere spekter av oppfatninger om barnevern kan deles offentlig i forhold til det som vanligvis er synlig i massemedier (journaliststyrte medier). Det finnes en god del forskning, nasjonalt og internasjonalt, om sosiale medier og offentlig deltakelse (for eksempel Enjolras, Steen-Johnsen & Karlsen 2014, Skogerbø & Krumsvik 2015, Papacharissi 2009). Under vil jeg vise

til noen sentrale forskningsbidrag som er aktuelle for forståelsen av den nye offentligheten på barnevernsfeltet.

2.4 Sosiale medier og samfunnsdeltakelse

I år 2000 hadde flertallet av den norske befolkningen tilgang til internett (Lavik, Moe og Gripsrud 2017, 553). Dette var omtrent samtidig som fremveksten av det såkalte web 2.0, som viser til utviklingen av deltakerdrevne og interaktive nettjenester. Facebook, for eksempel, ble lansert av Zuckerberg i 2004 og ble åpnet for alle over 13 år i 2006, Twitter ble lansert i 2006, og Instagram i 2010 (Lavik med flere 2017, 556 og 574).

Ifølge Lavik med flere kjennetegnes starten av 2000-tallet både av opplevelsen av offentligheten som kompleks og flyktig, men også av polariserte oppfatninger om internettets mulige virkninger (2017, 554). Store spørsmål, som om hvorvidt internett virker mobiliserende eller passiviserende, samlende eller fragmenterende, utjevnende eller forsterkende, ble reist, og svarene pekte i forskjellige retninger (Lavik med flere 2017, 555). Hvilke potensialer internett har for økt demokratisk deltakelse, er debattert i nærmere 20 år (Koc-Michalska med flere 2016, 1808).

Forskning på politisk engasjement og samfunnsdeltakelse omhandler gjerne tradisjonell politisk deltakelse som stemmeatferd, deltakelse i demonstrasjoner, kontakt med folkevalgte og deltakelse i organisasjoner (Koc-Michalska med flere 2016, 1807). Samtidig er det en økende interesse for nye former for deltakelse som har blitt mulig gjennom digitale medier, og man stiller spørsmål i hvilken grad deltakermulighetene i sosiale nettverk kan ses på som former for politisk deltakelse (Koc-Michalska med flere 2016, 1807). Vanlige folk bruker internett til å skape innhold, og på den måten dannes nye former for politisk deltakelse (Gil de Zuniga, Molyneux og Zheng 2014, 613).

Den praksisen som utspiller seg på sosiale medier, kan forstås som en type «networked publics», ifølge boyd (2011). Slike «networked publics» fyller mange av de samme funksjonene som andre offentligheter (2011, 39). De gjør det mulig for folk å samles og knytter folk til verden utenfor deres nærmeste venner og familie (boyd 2011, 39). «Networked public» utgjør både et rom (space) og en samling av folk (boyd 2011, 41). Det som skiller networked publics fra andre typer offentligheter, er den underliggende strukturen (boyd 2011, 39). Ifølge boyd reorganiserer teknologiene hvordan informasjonen flyter og hvordan folk interagerer både med hverandre og med informasjon (2011, 41). Teknologien strukturerer de sosiale nettverkene gjennom det boyd kaller «affordances», oversatt av Enjolras med flere til

«handlingsmuligheter» (2013, 23). Dette er funksjonaliteter som former hvordan folk engasjeres i de digitale omgivelsene (boyd 2011, 39). De varierer mellom sosiale nettverkssider, men boyd fremhever fire trekk som er viktige for å forstå sosiale nettverkssider som «networked publics»: profiler, vennelister, offentlig kommentarverktøy og strømmebaserte oppdateringer (boyd 2011, 43). Affordances/handlingsmuligheter dikterer ikke deltakernes atferd, men de bygger settingen på en måte som skaper deltakernes engasjement (boyd 2011, 39). Ifølge Koc-Michalska med flere bidrar digitale teknologier til tre brede former for atferd: informasjonssøking, politiske diskusjoner og deltakelse i kampanjer (2016, 1811). Mulighetene som ligger i digitale teknologier, bidrar i så måte til et bredt spekter av potensielle politiske handlinger (Koc-Michalska med flere 2016, 1809).

Økt mulighet for å bidra offentlig betyr ikke nødvendigvis at en får et publikum. Aktiviteten i sosiale medier kan også reprodusere mange av de sosiale ulikhetene/skjevhetene som finnes i andre offentligheter (boyd 2011, 54). Forskning på bruk av sosiale medier i Norge har vist både tendenser til økt deltakelse fra alle befolkningslag, samtidig som det dannes nye eliter som kan ha stor gjennomslagskraft (Enjolras med flere 2013, 175). Basert på en omfattende empirisk undersøkelse av nordmenns bruk av sosiale medier, viser funnene til Enjolras med flere tendenser til demokratisering. Blant annet peker de på at Facebook er tilnærmet allemannseie i Norge, og det er ikke forskjeller i graden av Facebook-bruk mellom ulike lag av befolkningen. De som imidlertid skiller seg ut med økt bruk, er de unge mellom 16 og 24 år (2013, 173). De som bruker Facebook til politiske diskusjon, er heller ikke noen elite ut fra tradisjonelle tegn som utdanning og inntekt. På den annen side preges Twitter av unge menn med universitetsutdanning og relativt god inntekt, og er på den måten et elitemedium i større grad enn Facebook (Enjolras med flere 2013, 174).

Sosiale medier utgjør et alternativ til mobilisering via eliter og etablerte organisasjonsstrukturer, og dette fører til endrede deltakelsesmønstre, ifølge Enjolras med flere (2013, 109). I Norge er deltakelsen i protestgrupper på Facebook omfattende og særlig utbredt blant unge mennesker (2013,108). For at individer skal knyttes sammen og eventuelt skape en bevegelse, er kommunikasjonsprosesser avgjørende. Sosiale medier som Facebook kan bidra til en slik prosess for eksempel ved å dele informasjon og skape kollektiv identitet (Baron 2013). Internett bidrar også til at enkeltaktører kan få spredd budskapet sitt raskt til mange (Enjolras med flere 2013,109).

Digitale nettverk som arena for å diskutere politikk og samfunn kan også føre til en oppsplittet og fragmentert samfunnsdebatt. Hvis en ønsker å unngå å forholde seg til dem man er uenige

med i diskusjoner om samfunn og politikk, er det mange muligheter for å styre nyhetsstrømmen i sosiale medier (for eksempel ved å trykke «skjul», «fjern venn», «blokker» etc.) (Aalen 2015, 223). En kan også lage egne lister eller grupper med folk en er enig med (Aalen 2015, 224). I tillegg produseres sammensetningen av innholdet i mange sosiale medier gjennom algoritmer (Haugseth 2013, 58). Brukere av sosiale medier blir presentert for informasjon som beregnes som interessant for dem, og kan dermed bli skjermet fra innhold som kontrasterer det innholdet de kjenner fra før (Haugseth 2013, 58).

Cass Sunstein er en av de som har løftet frem filtrerings- og seleksjonsmekanismer som fragmenterer demokratiet og den offentlige debatten, og skaper det han kaller «ekkokamre» (Sunstein 2001; Enjolras med flere 2013, 30-31). I boka *Republic.com* fra 2001 studerer han internetts filtreringsmekanismer som kan føre folk inn i små grupper med andre folk som mener det samme som dem. Sunstein reiser spørsmål om internetts betydning for demokratiet. Han vektlegger både hvordan demokratiet forutsetter en bredde av felles erfaringer og referanserammer, og at folk bør bli eksponert for uvante og ikke-valgte temaer og ideer (2001, 205). Hvis tilstrekkelig mange mennesker bruker nettet på en måte som kun innebærer eksponering for syn og holdninger en er enig i, og bare møter likesinnede, kan det være et demokratisk problem (Sunstein 2001).

Med utgangspunkt i en online-survey (fra Norge) utfordrer Karlsen, Steen-Johnsen, Wollebæk og Enjolras (2017) oppfatningen om at online-debatter er ekkokamre hvor deltakerne er enige med hverandre og derfor bekrefter hverandres synspunkter (2017, 269-270). De fleste som debatterer på nettet, hevder at de diskuterer med folk med forskjellige grunnleggende verdier fra dem selv, nesten like ofte som de diskuterer med folk med samme verdier (2017, 269). Videre svarer nettdebattantene i studien at de møter motstridende synspunkter og lærer noe nytt når de deltar i debatter. Nettdebattantene endrer imidlertid ikke nødvendigvis sine oppfatninger. Snarere tvert imot, hevder de som ofte blir motsagt at de styrker sine egne oppfatninger (Karlsen med flere 2017, 257). Karlsen med flere beskriver dynamikken i debatten på nett gjennom begrepet «trench warfare», eller «skyttergraver» på norsk. Det innebærer at meninger kan forsterkes både gjennom kontradiksjon og gjennom bekreftelse (2017).

Empiriske studier av faktiske diskusjoner i sosiale medier gir ulike resultater (Aalen 2015, 225). I hvilken grad folk bare snakker med likesinnede eller også med folk som har motstridende meninger, ser ut til å være avhengig av flere faktorer, som hvilket tema som diskuteres og de ulike sosiale mediene det handler om (Aalen 2015, 225). Jeg har ikke funnet

studier som sier noe om hvordan dette kan være på et felt som barnevern. Det finnes debattarenaer, grupper og rom hvor for eksempel positiv omtale av barnevernet ikke er velkommen (se for eksempel artikkel 2 i denne avhandlingen) eller hvor kommentarer vil bli fjernet av administrator/moderator. Det er rimelig å anta at det også finnes pro-barnevern-grupper eller diskusjonsarenaer hvor sterke motstandere av barnevernet ikke får delta eller ytre seg. Det betyr imidlertid ikke at barnevernsdebatten online generelt er preget av ekkokamre. Undersøkelser av om hvorvidt barnevernsdebatten (online) er mer polarisert og fragmentert enn andre samfunnsdebatter, vil kunne gi verdifull kunnskap om samfunnsdebatten om barnevernet.

I en spesialutgave av *New Media & Society* (18 (9)), om politisk engasjement og sosial endring i den digitale tiden, oppsummerer Koc-Michalska med flere bidragene ved å vise at de gir et blandet, men tentativt positivt bilde av hvordan sosiale medier bidrar til medborgeres engasjement med «civic» og politisk liv (2016, 1814). Studiene viser blant annet at noen former for deltakelse kan gi en opplevelse av empowerment (myndiggjøring).³ Både innenfor grupper eller samfunn, men også ved potensialet for å påvirke massemedienes agendasetting. Kanskje bidrar deltakelsen også til å påvirke beslutningstakeres tenkning og diskusjoner når de skal ta beslutninger. Studiene de viser til, antyder at bruken av sosiale medier kan ha betydningsfull påvirkning når en kritisk masse av brukere er involvert i kollektiv handling (Koc-Michalska med flere 2016, 1814).

Forskning om demokratisk deltakelse må kontinuerlig revurderes for å holde tritt med den teknologiske utviklingen og nye former for kommunikasjon, og vise hvordan disse skaper politisk engasjement (Koc-Michalska med flere 2016, 1808). Før internett og sosiale medier foregikk offentlig mediekommunikasjon om barnevern i tradisjonelle medier som aviser, radio og TV, mens bruken av sosiale medier har medført at borgernes meninger uttrykkes i mange flere kanaler. Utfordringer med å bli hørt, dannelsen av nye hierarkier og reproduksjon av ulikhet i offentligheten er viktige begrensninger i et demokratisk perspektiv, samtidig viser forskningen nye muligheter for myndiggjøring og mobilisering. Dette endrer det offentlige rommet og dermed også mulighetene til å påvirke sosialpolitikk og barnevern gjennom offentligheten.

³ Begrepet *empowerment*, og de norske begrepene *myndiggjøring* og *mektiggjøring*, redegjøres for i den første artikkelen i avhandlingen.

3 Teori – offentlighet og medborgerskap

Barnevernet som samfunnsinstitusjon er preget av høy grad av offentlig interesse. Med internett og sosiale medier har vi fått nye typer offentlige rom som har betydning for barnevernsoffentligheten. Den nye offentligheten byr på alternative måter å delta og samhandle på, både med andre medborgere og personer med myndigheter og makt. Formålet med dette kapittelet er å redegjøre for den forståelsen av offentlighet som avhandlingen bygger på, og hva slags type offentlighet som er avhandlingens kontekst, og betydningen av medborgerskapsperspektivet.

I den første delen av kapittelet skal jeg redegjøre for forståelser og kritikk av *offentlighetsbegrepet* og hvordan det brukes og forstås i avhandlingen. I kapittelets andre del redegjør jeg for medborgerskapsbegrepet og hvordan det er brukt som perspektiv i avhandlingen. Teori om sosiale bevegelser, forskningsetisk skjønn og barnesentrering er redegjort for i kapittel 5. Disse teoretiske perspektivene er brukt i de ulike delstudiene og er ikke overgripende på samme måte som offentlighet og medborgerskap, selv om de også kan ses i sammenheng med overordnet tema og formål i avhandlingen.

3.1 Offentlighetsbegrepet og ideen om offentlig sfære

Det er mange måter å forstå offentlighet på. I boka *The Idea of the Public Sphere*, viser Gripsrud, Moe, Molander og Murdock eksempler på dette. Offentlighet kan forstås som et fysisk rom som er felles og åpent for alle, eller det kan forstås som det som ikke er privat, altså saker av felles interesse. Offentlighet kan også være en sosial kategori og for eksempel vise til alle som deltar i et bestemt offentlig evenement eller rett og slett kollektivet av borgere. Det kan også være individuelle syn som er aggregert – som fremtrer i en offentlighet av borgere om dagsaktuelle saker – som offentlig opinion (2010, xiv). Videre beskriver Gripsrud med flere hvordan alle disse måter å bruke *offentlighet* (public) på, også er til stede i *offentlig sfære* (public sphere). For eksempel ble Habermas' publikasjon «Strukturwandel der Öffentlichkeit» (1962) oversatt som «The Structural Transformation of the Public Sphere» (1989) (Gripsrud med flere 2010, xv).

Gjennom avhandlingens kappe og artikler berøres *offentlighet* i alle de ovennevnte forståelsene. Det handler om borgernes deltakelse (om barnevern) i åpne sosiale medierom og hvordan noe personlig kan gjøres relevant for offentligheten, som noe som har felles interesse. Videre handler det om hvordan barnevern kan diskuteres i åpne (tilgjengelig for alle) protestgrupper på Facebook, og det argumenteres for at innholdet også har et offentlig

siktemål, som å ønske å påvirke opinion og politikk. Et annet hovedspørsmål er hva som kan betraktes som offentlig og hva som er privat i sosiale medier, og dermed hva som er tilgjengelig materiale for forskere. I tillegg diskuterer avhandlingen hvordan enkelte temaer har offentlig interesse (som for eksempel kunnskap om bestemte grupper) og hvordan det av og til må veies mot individers privatliv i en forskningsetisk sammenheng.

Ideen om offentlig sfære forbindes gjerne med opplysningstidens ideer om at folket ikke lenger skulle være underlagt konger og eneherskere, men skulle bli borgere med rett til deltakelse i beslutninger om lov og politikk (Gripsrud med flere 2010, xiii). Dette gjelder både retten til å stemme ved valg og retten til å ytre seg. Historisk har ideen om offentlig sfære vært gjenstand for debatt om grunnleggende spørsmål om offentlig sfæres rolle i demokratiske samfunn (Gripsrud med flere 2010, xiv).

Habermas' bok *The Structural Transformation of the Public Sphere* har vært utgangspunkt for tolkninger, kritikk og debatter om offentlig sfære siden utgivelsen i 1962 (Gripsrud med flere 2010, xviii).⁴ Offentlighet for Habermas betegner i boken en sfære med åpne offentlige rom og kommunikasjon hvor en offentlighet kan diskutere saker av kollektiv interesse, og hvor det kan formes en opinion på vegne av borgerne, som igjen påvirker politisk beslutningstaking, ifølge Gripsrud med flere (2010, xiv). Habermas beskriver det som at borgerskapets fremvekst introduserte en ny form for offentlighet som instans eller kategori (Habermas 2005 [1962]; Gentikow 2009, 168). Det skulle være en resonnerende offentlighet hvor fornuften og de beste argumentene kunne vinne (Gentikow 2009, 168).

I utgivelsen av *Between Facts and Norms* (1992) revurderte Habermas *offentlig sfære* og forklarte hvordan deliberative prosesser i offentlig sfære effektivt påvirker politisk beslutningstaking (Gripsrud med flere 2010, xviii).⁵ Her beskrev han offentlig sfære som et sosialt fenomen og hvordan offentlig sfære ikke kan oppfattes som en institusjon eller en organisasjon eller et rammeverk av normer. Offentlig sfære kan best beskrives som et nettverk for å kommunisere informasjon og synspunkter (Habermas 2010 [1992], 185).

Habermas har ikke publisert mange tekster som handler direkte om mediens rolle for demokratisk meningsdannelse, og han tegner i hovedsak et skeptisk bilde av mediens faktiske funksjon som aktører i legitime politiske menings- og viljedannelsesprosesser, ifølge Gentikow (2009, 67). I senere publikasjoner har han likevel inkludert massemedia som et

⁴ Boken er oversatt til norsk blant annet i 2005, med tittelen «Borgerlig offentlighet – dens fremvekst og forfall. En undersøkelse omkring et av det borgerlige samfunns grunnbegreper» (2005).

⁵ Deliberasjon betyr overveielse, rådslaging (Store Norske Leksikon).

institusjonelt element for overføring av politisk kommunikasjon fra offentlighetens periferi til sentrum, samtidig som han påpeker at media ikke er et demokratisk offentlig rom (Enjolras og Steen-Johnsen 2015).

I en kjent tale fra 2006 uttalte Habermas seg om internett (Rasmussen 2008; Gentikow 2009). Her fremkommer at Habermas mener at internett er et potensielt alternativ til kringkastingens enveiskommunikasjon, men han har flere alvorlige reservasjoner mot internett som påvirkningsverktøy for det politiske systemet. Blant annet ved at det ikke kan skapes felles meningsdannelse fordi kommunikasjon på nett foregår i så mange forskjellige grupper og omkring så mange forskjellige temaer (Habermas 2006; Gentikow 2009, 68).

Terje Rasmussen tolker Habermas' kritiske kommentarer til internetts potensial som at Habermas har sin hovedinteresse i offentlig sfære sett fra et politisk demokratisk perspektiv. At han er mer interessert i politisk deliberasjon enn i et eventuelt demokratisk potensial ved medieendring. Habermas fokuserer på den delen av offentlig sfære som påvirker politiske beslutninger direkte. Men hvis vi er interessert i det som er spesielt ved internett-kommunikasjon, bør vi også se på den kommunikasjonen som har indirekte påvirkning (Rasmussen 2008, 74).

Habermas' offentlighetsbegrep har vært utsatt for kritikk fra flere hold, og han har også videreutviklet offentlighetsbegrepet i tråd med deler av kritikken (Gripsrud med flere 2010). Fraser skrev blant annet i 1992 at ideen om offentlig sfære har vært uunnværlig for kritisk teori, men at den spesielle formen som Habermas har utviklet, ikke er helt tilfredsstillende (Fraser 2010 [1992], 129). Fraser identifiserer og problematiserer flere trekk som er sentrale for Habermas' konsept om offentlig sfære. Enkelte trekk ved teorien som Fraser satte spørsmål ved i 1992, er tematisert og kritisert av flere, også med tanke på at sosiale medier og internett har bidratt til en endret offentlig forsamling (Enjolras med flere 2013). Rasmussen hevder blant annet at utviklingen av internett og internettmedier innebærer at den habermasianske teorilinjen behøver en revisjon, fordi utviklingen i internettbaserte medier har demokratisert tilgangen til media i tillegg til at dagens offentlige sfære er en mer spredt struktur (Rasmussen 2013, 97). Ifølge Enjolras med flere (2013) gjør fremveksten av sosiale medier det nødvendig med nye tilnærminger til opinionsdannelse og politisk system, til vurderinger av den offentlige diskursen og til grensene mellom det som tilhører det private og det som tilhører det offentlige (2013, 181).

Det dominerende og normative konseptet om «public sphere» hjelper oss altså ikke til å forstå dagens dannelse av opinion og legitimitet (Rasmussen 2016, 7). Under følger en redegjørelse

for relevante diskusjoner om offentlighet og hvordan offentlighet forstås og brukes i avhandlingen.

3.2 Statusforskjeller i offentligheten

Store endringer i medie- og kommunikasjonsteknologier har ført til at mulighet for et mangfold av stemmer kan høres, flere saker kan fremmes og flere folk kan samles om felles temaer (Pang og Goh 2016, 250). Et slikt demokratisk potensial kan imidlertid begrenses av mangel på tilgang og mangel på kunnskap om bruk av internett. Marginaliserte grupper kan også *ha* tilgang, men likevel kan deres stemmer bli overhørt på grunnlag av språklige forskjeller, ferdigheter til å uttrykke meninger og dominans i forhold til andre aktører på nettet (Pang og Goh 2016, 250).

Habermas' ideal om kommunikativ handling innebærer at alle deltakerne i prinsippet er likestilte (Enjolras med flere 2013, 183). Offentlig deliberasjon består av rasjonelle og upartiske resonnementer, og deltakerne blir enige om det beste argumentet. Argumentasjonen skal være herredømmefri, ingen dominerer kommunikasjonen (2013, 182). Blant annet Fraser har kritisert dette idealet ved å påpeke at mange grupper kan ekskluderes fra politisk deltakelse på grunnlag av kjønn, status og etnisitet (Fraser 2010 [1992], 133). Underordnede grupper finner ikke alltid riktig ord eller stemme for å uttrykke det de føler, og hvis de gjør det, kan de bli ignorert (Fraser 2010 [1992], 134).

Mouffe har også kritisert idealet om herredømmefri dialog. Ifølge henne må vi anerkjenne eksistensen av maktrelasjoner og behovet for å transformere dem, og samtidig forlate illusjonen om at vi kan fri oss fullstendig fra makt (Mouffe 2010 [1999], 275). Ifølge Mouffe må vi anerkjenne at maktrelasjonene er der og også behovet for å endre dem, og ifølge Fraser er det bedre eksplisitt å tematisere ulikhetene enn å sette parentes rundt dem og late som om de ikke er der.

Empiriske studier i Norge viser at sosiale medier bidrar til å svekke ulikheter som har eksistert over tid når det gjelder politisk debatt (Enjolras med flere 2013, 173). De samme forskerne har samtidig også funnet at det dannes nye hierarkier eller at eksisterende hierarkier forsterkes (2013, 173). I en barnevernssammenheng kan vi spørre om det finnes demokratiserende tendenser ved at grupper av klienter eller andre med oppfatninger om barnevernet, nå har flere muligheter til å bli hørt, individuelt eller kollektivt, gjennom sosiale medier. Samtidig er det vanskelig å bli hørt, selv om det er lettere å ytre seg offentlig (Gripsrud 2017, 28).

Det kan også innen barnevernsoffentligheten oppstå hierarkier slik at enkelte grupper blir ignorert og isolert og mister muligheten til å nå frem. Gripsrud nevner også faren for fragmentering av offentligheten (jamfør Sunstein) og risikoen for at betydningen av en felles åpen samtale om felles anliggender svekkes. Det kan være fordi de fleste borgere ikke følger «den felles samtalen», eller ikke føler at den angår dem, ifølge Gripsrud (2017, 28). Som jeg har vært inne på, finnes det mekanismer som kan føre til at forskjellige forståelser av barnevern i liten grad møtes og diskuteres på de samme arenaene (ekkokammer). På barnevernsfeltet er det også en fare for at relevant kritikk overskygges av hatefulle ytringer og sjikane.

3.3 En bred forståelse av offentlighet

Flere teoretikere har foreslått at offentlig sfære kan ses som trinnvis eller inndelt – både i henhold til interaksjonsnatur, grad av formalisering og hvordan synspunkter rettferdiggjøres (Rasmussen 2014, 1325). Fraser foreslår begrepene «sterke» og «svake» offentligheter, hvor de sterke offentlighetene består av demokratiske parlamenter og svake offentligheter er sivilsamfunnet uten regulert tilgang til politisk makt. Diskurser kan flyte fritt uten å hindres av regler for hva som er relevant kompetanse eller valide argumenter. Men slike svake offentligheter kan ha viktig moralsk og politisk påvirkning ved for eksempel å endre politisk agenda (Gripsrud med flere 2010, xvi). Sosiale medier bringer nye typer offentlige rom hvor nettdiskurser om viktige temaer kan florere, ifølge Pang og Goh (2016). De kan fungere som svake offentligheter, et rom for deliberasjon og en diskurs blant annet om statlige beslutninger, hvor det er private individer som er deltakere (Pang og Goh 2016, 250).

Med spesiell referanse til internett har Rasmussen skilt mellom to dimensjoner av offentlig sfære (Rasmussen 2014, 1326). *Representasjonell dimensjon* refererer til heterogeniteten av temaer, stiler og deltakergrupper og reflekterer kultur, sport, vitenskap og hverdagsliv og politikk (2008, 79). *Presentasjonell dimensjon* refererer til deliberering over felles saker med sentrale aktører som handler som folkets stemmer. Den representerer en offentlig agenda og er uttrykk for offentlig opinion, primært orientert mot det politiske systemet (Rasmussen 2008 og 2016, 88).

Hvordan internett er involvert i disse to dimensjonene, er et empirisk spørsmål, skriver Rasmussen, men empirisk forskning tyder på at internett fremmer den representasjonelle dimensjonen mer enn den presentasjonelle (2008, 79). Det vil også trolig gjelde for et avgrenset tema som barnevern, men det betyr ikke nødvendigvis fravær av det som kan kalles presentasjonell dimensjon og en mer enhetlig diskurs.

3.4 Én offentlighet eller flere konkurrerende?

Habermas' idé om én offentlig sfære, er utfordret av flere. Fraser trekker frem Habermas' antakelse om at den raske økningen av multiplisiteten av konkurrerende offentligheter nødvendigvis er et steg bort fra, heller en mot, et større demokrati. Hun problematiserer Habermas' oppfatning av at én enkelt altomfattende offentlig sfære alltid er å foretrekke istedenfor multiple offentligheter (Fraser 2010 [1992], 133). En utfordring er at han ikke undersøker andre, ikke-liberale, ikke-borgerlige, konkurrerende offentligheter, og derfor ender han opp, ifølge Fraser, med å idealisere den liberale offentlige sfære (Fraser 2010 [1992], 131). Hun skriver at den borgerlige offentlighet er ikke nødvendigvis *offentligheten*. For samtidig med den borgerlige offentlighet vokste det også frem konkurrerende mot-offentligheter. Mot-offentligheter utfordret de ekskluderende normene til borgerlig offentlighet, utviklet alternative stiler for offentlig atferd og alternative normer for offentlig tale (2010 [1992], 132).

For å vise til et dagsaktuelt eksempel, diskuterer Choi og Cho (2017) dynamikken og naturen til mot-offentligheter. Disse er oppbygd, eller består av, folks engasjement i sosiale bevegelser via sosiale medier (2017, 15). I en studie av to sosiale bevegelser i Sør-Korea konkluderer de med at mot-offentlige sfærer bidrar til å stimulere marginaliserte stemmer, fremkalle offentlig deliberasjon og handlinger og kan intervenere sosiopolitisk beslutningstaking (Choi og Cho 2017, 15). Mot-offentligheter fletter sammen personlige narrativer og sosiale diskurser i sosiale media, hevder Choi og Cho (2017, 169). Slike mot-offentligheter kan også oppstå på barnevernsfeltet. Gjennom sosiale medier kan det dannes grupper og kommunikasjonssamfunn som kollektivt utfordrer det eksisterende barnevernssystemet og benytter alternative stiler for offentlig atferd og tale.

3.5 Forståelser av offentlighet i avhandlingen

Gjennom det ovenstående fremkommer det at for å favne de fenomener som undersøkes i avhandlingen, er det nødvendig med en bred tilnærming til offentlighet som begrep og idé. Dette for å unngå å ekskludere stemmer fra *representasjonell dimensjon* som benytter stil/genre og typer av argumenter som ikke passer inn i en smal forståelse av offentligheten (jf. Rasmussen 2008). Konsekvensene ved en bred tilnærming er at diskusjoner og deltakelse utenfor den presentasjonelle dimensjonen inkluderes. Videre bygger avhandlingen på en forståelse av at offentligheten preges av økt differensiering av grupper, temaer og stiler, men som ikke er en total oppsplitting av offentlig sfære likevel (Rasmussen 2013, 99).

Rasmussen påpeker at forestillingen om «public sphere» hos Habermas med flere, er for normativ og ideell i sin struktur og kan ikke dekke de utfordringene dagens politikk står overfor (2016, 11). Han foreslår en politisk realistisk tilnærming til offentlig sfære, som ikke måler politisk deltakelse på internett mot moralistiske idealer som det aldri kan innfri (2016, 13).⁶ Avhandlingen bygger på en forståelse av offentlighet som er på linje med den Rasmussen presenterer. Offentlighet forstås i avhandlingen som det rommet eller de rommene ytringer om barnevern og samfunnsdeltakelse foregår i, og ytringene måles ikke opp mot ideelle normative standarder ved en ideell offentlighet.

Fenomenene som studeres og diskuteres i avhandlingen, er knyttet til en digital offentlighet, eller til overgangsfasene mellom hva som er privat og hva som er offentlig. Forskjellige perspektiver er brukt for å belyse empiriske fenomener i en digital offentlighet. Innenfor *medborgerskapsteori* og *teori om sosiale bevegelser* handler det om de deler av teoritradisjonen som kan knyttes til medborgeres samfunnsdeltakelse i offentligheten. Innenfor *forskningsetisk skjønn* handler det om vurderinger i et felt hvor det er vanskelig å avgjøre hva som er offentlig og hva som er privat. Innenfor *barnesentrering* i barnevernsfeltet (se kapittel 5) handler det om hvordan dette kan komme til uttrykk i digital offentlighet. På denne måten er offentlighet overordnet teoretisk ramme i avhandlingen, selv om offentlighetsteori ikke er eksplisitt tematisert i alle artiklene.

Offentligheten eller offentlighetene som oppstår i diskusjoner om barnevern kan, som jeg har vært inne på, finne sted på et utall arenaer som er åpne for et publikum. Disse offentlige arenaene har ulik betydning politisk, og muligheter for påvirkning og respons vil variere stort. Uten en bred forståelse av offentlighet, vil en på et felt som barnevern miste innsyn i viktige deler av barnevern i offentligheten.

⁶ Både Habermas selv og Bernhard Peters, som har kommentert, kritisert og videreutviklet Habermas' offentlighetsbegrep, har forøkt å bygge bro fra det normative til det empiriske. Habermas i *Between Facts and Norms* (1992), når han vil forklare hvordan de deliberative prosessene i offentlig sfære kan påvirke politisk beslutningstaking (Gripsrud med flere 2010, xviii), og Peters, når han forsøker å «åpne opp» fenomenet offentlig sfære ved å beskrive denne gjennom: *funksjoner* (som deliberasjon, meningsdannelse og mobilisering), *sosial organisasjon* (for eksempel deltakerne og det sosiale hierarkiet) og *symbolske strukturer* (for eksempel ny form for skriftlighet) (Enjolras og Steen-Johnsen 2015, Peters 2008; Gripsrud med flere 2010, 237).

3.6 Medborgerskap og deltakelse

Medborgerskap er et sentralt begrep i avhandlingen, og i denne delen skal jeg redegjøre for hvilke forståelser av medborgerskap som ligger til grunn for avhandlingen og hvilke deler av medborgerskapsteori som er vektlagt. De norske begrepene «medborgerskap» og «statsborgerskap» utgjør det som på engelsk kalles «citizenship» (Brochmann 2002, 56). Statsborgerskapet viser til rettigheter og plikter ved å tilhøre et land, mens medborgerskapet handler om det å delta aktivt i samfunnslivet (Brochmann 2002, 58-59). I avhandlingen handler det om medborgerskap, mens mye av litteraturen det vises til nødvendigvis bruker citizenship. Som det vil fremkomme av teksten under, er det de deltakende og sosiale sidene ved teori om citizenship som vektlegges her.

Medborgerskap handler om borgernes rettigheter og plikter, deltakelse og identiteter, integrasjon og autonomi, likhet og handlingsmuligheter (Goul Andersen 2004: 15-16). Medborgerskapet bygger på et prinsipp om at alle individer er fullverdige medlemmer av et samfunn. Det innebærer rettigheter og plikter som skal sikre oss status som likeverdige, i tillegg til muligheter for å delta i samfunnslivet (Ødegård 2011: 7). Medborgerskapet handler ikke bare om selve deltakelsen, men også rammebetingelser som gir muligheter for å delta. (Lister 1998).

T.H. Marshall og hans klassiske essay «Citizenship and Social Class», publisert første gang i 1950, brukes ofte som utgangspunkt i diskusjoner og analyser av medborgerskapsbegrepet. Marshall delte medborgerskapet inn i tre deler eller elementer som han kaller sivile, politiske og sosiale (2006, 30). Det sivile elementet består av rettigheter som er nødvendig for individuell frihet, som for eksempel ytringsfrihet, tanke- og trosfrihet, eiendomsrett, rett til å inngå kontrakter og juridiske rettigheter. Med det politiske elementet mente han rett til å delta i utøvelsen av politisk makt. Med det sosiale elementet mente han blant annet rett til et minimum av økonomisk velferd og sikkerhet og rett til fullstendig deltakelse i det sosiale, og til å leve livet som et sivilisert menneske i tråd med samfunnets standard (Marshall 2006, 30). I en barnevernskontekst kan en for eksempel se retten til å utøve foreldreskap i tråd med samfunnets standarder som svekket for enkelte foreldre i barnevernet. Retten til å utøve foreldreskap kan komme i konflikt med den retten barn har til å vokse opp i et trygt og godt hjem. De sivile/juridiske rettighetene er i stor grad ivaretatt av barnevernloven og forvaltningsloven for de private partene. Det politiske elementet kan handle om retten til å delta i utøvelse av politisk makt, og fra et klientperspektiv i barnevernet kan det være lang vei frem til reell påvirkning av politikken som utvikles på barnevernsfeltet. På en annen side kan

deltakelse og brukermedvirkning ses som viktige virkemidler for å realisere det sosiale medborgerskap (Slettebø 2008, 51).

Medborgerskap (citizenship) er forstått og definert innenfor ulike teoretiske tradisjoner. Ofte skilles det mellom en liberal og en republikansk forståelsestradisjon for medborgerskap (Johansson og Hvinden 2007, 4). Den liberale tradisjonen kjennetegnes ved at medborgerskap ses på som en legal status, og de som er medlemmer av et gitt samfunn har et sett av rettigheter og plikter som beskyttes av loven og myndighetene (Johansson og Hvinden 2007; 32). Teori om medborgerskap som knytter seg til den republikanske tradisjonen, henter sine idealer fra antikkens Hellas (de greske bystater og det republikanske Roma) (Johansson og Hvinden 2007, 38 og Kock og Villadsen 2012). Her vektlegges medborgernes direkte deltakelse i offentligheten og i deliberasjon og beslutningstaking relatert til offentlige saker. Deltakelse anses som en viktig del av livet, og det å være en medborger betyr å være knyttet til samfunnet/polisen, offentlig sfære og samfunnet (Johansson og Hvinden 2007, 28).

Lister behandler disse tradisjonene som to hovedlinjer (liberal og republikansk) og foreslår å lage en kritisk syntese av disse. Hun anser medborgerskap både som status og praksis (1998: 5). En slik syntese kan være et nyttig rammeverk når medborgerskapsbegrepet skal tilføres teori om sosialt arbeid og praksis ifølge Lister (1998: 6). Hun skiller derfor mellom det å være en medborger og det å handle som en medborger. Det å være en medborger betyr å ha nødvendige rettigheter for handling og deltakelse. Å handle som en medborger betyr å utnytte det fulle potensialet for statusen (Lister 1998: 7).

Goul Andersen oppfatter heller ikke medborgerskap som kun et sett av rettigheter og plikter, men vektlegger også praksiser (2005: 75). Vi kan skille mellom ulike dimensjoner av medborgerskap, som en rettighetsdimensjon, en deltakelsesdimensjon og en identitetsdimensjon (Goul Andersen 2004: 23). Deltakelsesdimensjonen inkluderer sosial og politisk deltakelse i samfunnslivet. Å være medborger betyr å kunne delta og ikke være utelukket fra enkelte deler av samfunnet. I avhandlingen er det deltakelsesdimensjonen som er vektlagt i tillegg til Listers skille mellom å være og å handle som en medborger (1998, 7).

3.6.1 Det store og det lille demokratiet

Når vi snakker om politisk deltakelse i bred forstand, kan det være nyttig å bruke Goul Andersens inndeling i *det lille* og *det store demokratiet*. Deltakelse i *det store demokratiet* vil si å delta og påvirke samfunnsforholdene og kontrollere myndighetene gjennom tradisjonelle institusjoner som partier og valgdeltakelse og forhandlinger gjennom andre formelle

institusjoner (Ødegård 2011, 8). *Det lille demokratiet*, derimot, viser til uformell brukerinnflytelse i offentlige institusjoner og på arbeidsplassen (Goul Andersen 2004, 33). Dette er ofte mer nærmiljøorientert deltakelse. Deltakelse i *det lille demokratiet* i hverdagen er kanskje i grenseland for hva vi kan kalle demokratisk deltakelse, men denne formen for deltakelse er ifølge Goul Andersen meget omfattende (i hvert fall i Danmark), og er med på å sikre folk en innflytelse på egen situasjon (2004, 189-190). Dette grenselandet er aktuelt i forbindelse med forskjellige gruppers politiske deltakelse i sosiale medier. Brukergrupper og selvhjelpsgrupper, både egenorganisert og organisert gjennom myndighetene, vil kunne falle inn under *det lille demokratiet*.

Internett kan ses som et alternativt politisk rom. Forskningen til Enjolras med flere viser at utviklingen i bruk av sosiale medier i Norge bidrar til demokratisering av både sivil og politisk deltakelse. For eksempel er Facebook en arena for debatt om nyheter og politikk på tvers av befolkningsgrupper (2013, 173). Vi får en endret offentlig forsamling ved at borgernes erfaringer nå kan formidles mer direkte og i en mindre fremmedgjort form gjennom sosiale medier (Enjolras med flere 2013, 183 og 184). Aksjonsgrupper på Facebook med mål om å endre lovverket i barnevernet kan være et eksempel på deltakelse i *det lille demokratiet*. Det er også enkeltborgeres Twitter-deltakelse med politiske utspill om barnevern rettet mot politikere eller større diskusjonsrom.

3.6.2 Medborgerskap og barnevern

Fra 1990-tallet er medborgerskap å betrakte som et nøkkelbegrep i velferdsforskningen og politisk teori (Goul Andersen 2004, 15). Men også innen sosialt arbeid har forståelser og idealer om medborgerskap fått en viktig rolle. Villadsen sier at det kanskje er selve vår forestilling av medborgerskapet som er under endring. En forestilling som skal styre det sosiale arbeidet og individets selv-iakttakelse, borgeren som selvansvarlig og handlende aktør (2004, 259).

Innenfor barnevernsfeltet kan en nærme seg deltakelse og medborgerskap på mange måter. For eksempel som perspektiv på individuell og kollektiv brukermedvirkning. I avhandlingen handler deltakelsesdimensjonen i barnevernsfeltet blant annet om bredden av folk og grupper som diskuterer og ytrer seg om barnevern på åpne arenaer, og det handler om at noen grupper kan ha/hatt vanskeligheter med å fremme sitt syn eller å bli hørt både av offentlige instanser (som barnevern), men også i medieoffentligheten. Sosiale medier bidrar til stor bredde i type stemmer/grupper som deltar offentlig og åpner for diskusjons- og

påvirkningsmuligheter – også utøvelse av medborgerskap på barnevernsfeltet. I den første artikkelen ville jeg for eksempel vise hvordan sosiale medier brukes til offentlig deltakelse på et felt som barnevern og hvordan det kan ha betydning for utøvelse av medborgerskap, i form av deltakelse i offentlig debatt. Jeg brukte Goul Andersens multidimensjonale definisjon av medborgerskap, og i studien artikkel 1 bygger på, handler det om deltakelsesdimensjonen med særlig vekt på *situasjonsbestemt deltakelse*, som er rettet mot et enkelt saksområde (2004, 31).

3.6.3 Marginalisering, barnevern og medborgerskap

Foreldre i kontakt med barnevernet er en av gruppene som deltar med ytringer og diskusjoner i sosiale medier. Dette er en heterogen gruppe, som i visse henseender kan karakteriseres som marginalisert. De har ofte lav sosioøkonomisk status, svak økonomi, svakere tilknytning til arbeidslivet og høy forekomst av sykdom og psykososiale belastninger (Fauske med flere 2009, 6). I tillegg vil mange, særlig mødre i barnevernet, kunne bli utsatt for en stigmatisering blant annet fordi de bryter med oppfatningen av «den gode mor» (Slettebø 2008, 40). Denne stigmatiseringen kan føre til tap av muligheter som fullverdige medborgere. Slettebø ser i sin doktoravhandling på hvordan deltakelse og medvirkning av foreldre i barnevernet kan fremme et aktivt medborgerskap (2008, 53). Han sier videre at marginaliseringen av foreldre som har mistet omsorgen for egne barn, kan være en medvirkende faktor til at denne gruppens synspunkter og erfaringer kan bli oversett (2008, 40). De har ofte blitt ekskludert og degradert som medborgere (Slettebø 2008, 237). Stigmatisering og diskriminering kan bidra til at en gruppes meninger og erfaringer ikke blir hørt, og derigjennom svekkes medborgerskapsrettigheter (2008, 40).

En hovedkritikk av medborgerskapsbegrepet har historisk handlet om at medborgerskapsbegrepet både har inkluderende og ekskluderende kraft på samme tid, og tradisjonelle medborgerskapsteorier har hatt en tendens til å løfte frem de inkluderende sidene ved medborgerskapet og ignorere de ekskluderende (Lister 2008, 3). Alle har rett til å delta, men alle har ikke mulighetene til å få det til. Dermed blir enkelte grupper mindre synlige deltakere i samfunnet.

Ifølge Lister er sosialarbeidere i posisjon til å promotere citizenship for forskjellige grupper, for eksempel ved å bidra til at deres stemme blir hørt (1998, 16). Citizenship som deltakelse kan være å handle på den politiske arena, og citizenship som rettigheter gjør slik handling mulig (Lister 1998, 6). Det å konseptualisere citizenship på denne måten er ifølge Lister

særlig viktig for å utfordre en konstruksjon om marginaliserte grupper som passive ofre (1998, 6). I den tredje artikkelen bruker jeg medborgerskap i en forskningsetisk sammenheng som tematiserer akkurat dette. En viktig problemstilling som diskuteres der, handler om tilnærmingen til gruppene som deltar i den digitale offentligheten. Spørsmålet handler om hvorvidt deltakere, for eksempel i protestgrupper mot barnevernet, bør betraktes som sårbare grupper med rett til særlig forskningsetisk omtenksomhet, eller om de bør betraktes som borgere som vil bli sett og hørt, som vil delta i samfunnsdebatten og endre en del av velferdssystemet. Dette kommer jeg tilbake til i kapittel 7.

4 Empirisk materiale og etikk

I dette kapittelet vil jeg presentere dataene avhandlingen bygger på. Jeg skal redegjøre for hvor og hvordan jeg har funnet dataene, samt løfte frem noen etiske spørsmål, særlig knyttet til datainnsamling og publisering. Avhandlingen består av to empiriske artikler og én metodisk. Den metodiske artikkelen i avhandlingen (nummer 3) handler om etiske vurderinger og utfordringer i forskningsprosessen. Denne artikkelens empiriske materiale er metodiske erfaringer med innhenting og bearbeiding av data. Samlet sett bygger altså avhandlingen direkte og indirekte på dataene som redegjøres for i det følgende kapittelet.

Det empiriske materialet avhandlingen bygger på, er tekster (poster) fra forskjellige sosiale medier. Jeg har vært interessert i hvordan barnevern som tema diskuteres og fremstilles i digitale medierom som er åpne og tilgjengelige for alle som ønsker å lese. Hovedinteressen har vært rettet mot «hva som finnes der ute», og i mindre grad hvordan individuelle borgere føler eller opplever samfunnsdeltakelse gjennom sosiale medier. Derfor har det vært tekster på åpne sosiale medier som utgjør datamaterialet for denne avhandlingen. Dataene som er benyttet i de ulike delene av prosjektet, er redegjort for i de respektive artiklene. I oversikten under vil det derfor nødvendigvis bli noe gjentakelser fra artiklene.

4.1 Dataene og datakilder

Samlet har jeg innhentet materialet fra Facebook og Twitter og noe fra blogger, forum og YouTube. Av materialet som ble analysert, er det en klar overvekt av tekster fra Facebook og Twitter. Tekstene fra Twitter er alltid korte. På innsamlingstidspunktet var det en maksimumsgrense på 140 tegn. Twitter-meldinger kan ha en # (hashtag), det vil si en måte å kommunisere rundt et emne på som er klikkbart og søkbart. Hvis du for eksempel vil vite om noe av det som er sagt på Twitter om barnevern i det siste, kan du søke på #barnevern. Mens Facebook først og fremst er en sosial plattform, brukes Twitter mer som et nyhetsmedium (Enjolras med flere 2013, 49). Men folk diskuterer politikk på Facebook også. Tekstene fra Facebook i det innsamlede materialet varierer fra svært korte til lengre utredninger. Både postene på Twitter og Facebook kan inkludere lenker for eksempel til nyhetssaker om barnevern eller andre nettsteder, blogger etc., og det kan være kommentarer fra andre deltakere knyttet til hovedposten.

I flere perioder i 2014 abonnerte jeg på tjenesten Retriever Pulse. Retriever Pulse er et mediearkiv med norske og nordiske aviser og nettsteder. Retriever gav meg tilgang til alle ytringer på sosiale medier som inkluderer ordet «barnevern». Retriever Pulse fulgte på

innsamlingstidspunktene med på følgende sosiale nettverkssteder: Twitter, Instagram, Facebook, YouTube, Vimeo, Flickr, Google+, Disqus, ulike blogger og en rekke diskusjonsforum. Jeg har ikke oversikt over eventuelle sosiale medier som ikke var inkludert, slik at når jeg skriver at jeg har inkludert «alle ytringer med «barnevern» i tekst på sosiale medier», betyr det alle ytringene jeg fikk vist gjennom Retriever Pulse.

Dataene som ble innhentet i 2016 (mai), er fra Facebook-grupper som var åpne for alle («public») og som hadde en eller annen form for protest eller motstand mot barnevernet i sitt formål. Denne gangen brukte jeg ikke Retriever Pulse, men hentet data direkte fra Facebook. Kriteriene for utvalget av grupper er redegjort for i den andre artikkelen.

4.2 Datainnsamling

Under har jeg systematisert de ulike delene av datainnsamlingen i en tabell for å gi en tydelig oversikt over det totale datamaterialet som er hentet inn fra sosiale medier. Utfyllende forklaringer følger i teksten under.

Tabell 1

Tabellen inneholder oversikt over materiale fra Retriever Pulse 2014 og materiale hentet fra Facebook 2016.

Type data	Antall poster gjennomgått	Antall (mengde) poster analysert	Behandling av data
Oversiktsdata fra Retriever (mars, april og mai 2014).	7845	(Kun brukt som kontekstuell informasjon og oversikt)	Tre måneders jevnlig lesing av ytringer om barnevern på ovennevnte sosiale medier med henblikk på oversikt.
Poster fra Twitter, Facebook og blogger (to dager i mars 2014).	564	128	Mange poster ble sortert ut, og ble ikke med videre. Blant annet re-tvittringer (videresendinger).
Poster fra Twitter, blogger, forum, Facebook og YouTube (ti dager i mai 2014).	740	214	Mange poster ble sortert ut, og ble ikke med videre. Blant annet re-tvittringer (videresendinger).
Oversiktsdata Facebook (mai, september, oktober, november og desember 2016).	Sju hovedgrupper. I tillegg ble fire-fem liknende grupper som ikke er inkludert i utvalget, besøkt.	(Disse dataene er kun brukt som kontekstuell informasjon og til oversikt over feltet).	Regelmessig lesing av poster fra Facebook-grupper som protesterer mot norsk barnevern.
Data fra én spesifikk gruppe (den første gruppen). Data består av direkte sitater fra denne gruppens Facebook-vegg (mai 2016).		1116 poster/ytringer, som bestod av 157 hovedposter med deres tilhørende kommentarer.	Ca. 20 hovedposter (+ kommentarer) ble lagret i Word-dokumenter hver tredje/fjerde dag i løpet av måneden.
Kartlegging av seks store, åpne Facebook-grupper (uke 33, 2016).		Seks grupper. De første 20-30 postene pr. gruppe. 157 hovedposter ble registrert (ikke lagret direkte).	Gruppenes navn og uttalte mål ble registrert. Utvalgte poster ble lest og kategorisert (ikke lagret direkte).

Ved oppstart av prosjektet hadde jeg funnet lite annen forskning om diskusjoner og deltakelse om barnevern i åpne sosiale medier. For å undersøke avhandlingens hovedtema og første problemstillinger, var det derfor nødvendig å starte med data som kunne gi et overblikk over

feltet og et utgangspunkt for videre forskningsspørsmål og undersøkelser. Jeg begynte med ukentlig lesing av ytringer med «barnevern» i teksten fra sosiale medier jeg hadde tilgang på via Retriever Pulse. Dette for å få et helhetsinntrykk av feltet. Det gav god oversikt over hva slags type debatter, deltakelse og oppfatninger om barnevern som preger det åpne sosiale mediebildet. Jeg fulgte med på ytringer i mars, april og mai 2014 ved å sjekke treff på Retriever Pulse minimum hver tredje dag og registrere temaer, uttrykksmåter og deltakelsesformer. Totalt antall ytringer med «barnevern» i teksten på Retriever Pulse var 7845, og det varierte med et daglig antall på under 30 og helt opp til 369. Ikke alle disse er lest.

I 2014 sendte NRK en rekke med dokumentarer om barnevernet som medførte kommentarer og diskusjoner i sosiale medier. Et program om tvang i barnevernsinstitusjon skulle sendes 4. mars, og ble på forhånd annonsert og omtalt i sosiale medier. Jeg fant det sannsynlig at det ville være stor aktivitet særlig på Twitter og Facebook under og etter programmet, og bestemte meg for å samle inn alle ytringene (via Retriever) som handlet om dokumentaren samme dag den ble sendt og dagen etter. Dette for å få en case som kunne gi et nærbilde av deltakelsesformer i sosiale medier som foregikk i forbindelse med en nyhetssak om barnevern i riksmidia. Dokumentaren het «Med tvang skal vondt fordrives». Den handlet om en privat barnevernsinstitusjon som tok imot ungdom med store atferds- og/eller rusproblemer. Flere ungdommer fortalte sterke historier om tvang og bruk av systematisk isolasjon. Fylkesmannen, som har tilsynsansvar, hadde ved flere anledninger formidlet pålegg til institusjonen, men disse var ikke fulgt opp. I dokumentaren følges noen av ungdommene som hadde bodd i institusjonen tilbake på besøk. Jeg hadde 564 poster fra dette materialet, men ikke alle disse ble med til videre analyse.

I mai samlet jeg, slik som planlagt, inn data (poster på sosiale medier) i en tilfeldig avgrenset tidsperiode. Jeg startet 5. mai og avsluttet etter ti dager. Starttidspunktet ble valgt tilfeldig, og jeg ventet med å bestemme avslutningsdato til jeg var i gang med innsamlingen. Beslutningen om å avslutte datainnsamlingen bygde på kjennskap til feltet gjennom den jevnlige lesningen av ytringer siden mars samme år. Det gjorde det mulig å sannsynliggjøre at jeg ikke ville få helt nye typer ytringer og deltakelsesformer hvis jeg utvidet antallet dager. Jeg samlet altså data frem til et metningspunkt, som betyr at flere enheter eller tekster trolig ikke ville gi ytterligere forståelse av det som studeres (Thagaard 2009, 59), og avsluttet innsamlingen etter ti dager. Totalt innsamlet materiale fra mai var 740, men ikke alle disse var med til videre analyse.

Det nevnte materialet fra Facebook i 2016 er lest og innhentet direkte fra Facebook og består av følgende deler:

1. På tilsvarende måte som i starten av innsamlingen av materialet fra 2014, brukte jeg i 2016 tid på å få overblikk over forskjellige typer Facebook-grupper med protest mot barnevern som tema. Det finnes mange norske, men også noen internasjonale grupper som har som mål å fjerne eller endre det norske barnevernssystemet. Jeg har kun konsentrert meg om grupper som er åpne, det vil si at de ikke har adgangsbegrensninger, og alle kan lese det som står der. Jeg sirklet meg inn mot sju store (i antall medlemmer) grupper som ble det opprinnelige utvalget (hvorav én etter hvert gikk ut. Nøkkelord og noen utvalgte poster ble lagret (ikke direkte).
2. Poster fra mai 2016 hentet fra én bestemt gruppe. Denne gruppens administrator hadde tillatt meg å poste en liten tekst på Facebook-gruppens vegg, med en introduksjon av prosjektet og min hensikt med å følge med på denne gruppen i løpet av måneden (mer utfyllende om denne prosessen finnes i artikkel 2).

I utgangspunktet var planen å forsøke å kontakte administratorene for flere grupper og spørre om lov til å poste en slik tekst som nevnt over. Administratorene i den neste gruppen jeg kontaktet, ønsket imidlertid ikke at jeg som forsker skulle følge med på deres side.

Innsamlingsstrategien ble derfor lagt om av forskningsetiske hensyn. Noe som er nøye redegjort for i den 3. artikkelen. Resten av datamaterialet fra 2016 består av:

3. Oversikt/kartlegging av seks Facebook-grupper som protesterer mot norsk barnevern (to internasjonale grupper og fire norske). Fra denne innsamlingen av data har jeg ikke lagret enkeltpersoners poster, men gruppenavn og gruppens mål ble registrert, poster ble lest og kategorisert. Enkelte poster ble lagret i form av parafrasering (for eksempel: «en mann som skriver at....») eller registrert med nøkkelord.

4.3 Lagring i Word og Nvivo

Jeg har lagret alle ytringene i Word-dokumenter. Word ble det viktigste lagringsverktøyet for alle dataene hentet fra sosiale medier. Det var til dels tungvint på grunn av mye klipping og liming, men det viste seg å være den beste måten for lagring med færrest mulige navn, bilder og lenker. Jeg brukte også dataprogrammet Nvivo på datamaterialet fra mai 2014. Nvivo tillater direkte henting av poster fra sosiale medier som Facebook og Twitter. For gjennomlesning og kategorisering av postene samt oversikt over kommentarene til hovedpostene på Twitter, var Nvivo effektivt og oversiktlig. Grunnen til at jeg valgte bort

bruken av Nvivo som hovedverktøy, var at poster ble lagret med navn og bilde, og jeg hadde mindre kontroll over anonymiseringen av det lagrede materialet. Etter en kort periode med Nvivo valgte jeg å slette alle poster overført til dataprogrammet.

4.4 Ethiske vurderinger

Prosjektet ble innmeldt til Norsk senter for forskningsdata (NSD) og godkjent 16.4.2014. Etter avtale skal alle lagrede direkte sitater og eventuelle personopplysninger slettes når prosjektet er avsluttet.

Innhenting og lagring – med og uten samtykke

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) lanserte etiske retningslinjer for forskning på Internett for første gang i 2003. Retningslinjene ble erstattet av nye i 2014. Disse er under revisjon, og det er forventet publisering av nye retningslinjer i nær fremtid. I retningslinjer for forskning på internett fremkommer at forskere som hovedregel fritt kan benytte materiale fra åpne fora uten å innhente samtykke fra dem opplysningene gjelder. Samtidig må dette alltid avveies, både når det gjelder respekt for individers privatliv og nære relasjoner, og når det gjelder problemet med at skillet mellom privat og offentlig sfære kan være vanskelig å trekke på internett (2014 punkt 1).

Fritt og informert samtykke er den klare hovedregelen i forskningsetiske retningslinjer for samfunnsfag, humaniora, juss og teologi fra 2016 (NESH 2016). Unntak fra kravet om informert samtykke kan i visse tilfeller være aktuelt i situasjoner der forskningen ikke innebærer fysisk kontakt med forsøkspersonene, opplysningene som behandles er lite sensitive, og der forskningen samtidig har en nytteverdi som klart overstiger ulemper som kan påføres den inkluderte (NESH 2016 punkt 8). I mitt prosjekt er jeg ikke i direkte kontakt med mennesker, men med deres utsagn. Disse er ytret på arenaer som generelt kan oppfattes som offentlige. Hvorvidt opplysningene er lite sensitive, er imidlertid et skjønnsspørsmål. Her måtte jeg gjøre nøye vurderinger og utøve skjønn i hvert enkelt tilfelle (Nesvold, Sjurseike og Wadel 2014: 114). Politisk oppfatning betraktes imidlertid også som sensitive opplysninger (kalt «særlige kategorier av personopplysninger» ifølge General Data Protection Regulation (GDPR) (NESH 2018). I så måte vil både de private og de sosialpolitiske utspillene være sensitive, og som jeg har beskrevet over, har jeg tatt særlig hensyn ved innhenting og lagring. I denne avhandlingens sammenheng har det i tillegg vært viktig å skille mellom ytringer som har et budskap til offentligheten/kollektivet og ytringer som er av privat karakter og forteller om private forhold, selv om det ofte er uklare overganger. De aller fleste ytringene fra Twitter

og Facebook som er inkludert i materialet, er tolket som lite sensitive i privat forstand. Samtidig er enkelte av blogginnleggene av privat karakter, for eksempel med fortellinger om vond barndom og ungdomstid og hvor barnevernet har spilt en rolle. Disse er med i utvalget, men det refereres ikke direkte fra disse på noen identifiserbare måter. De er også anonymisert ved lagring ved at jeg fjernet navn og lenker i innleggene. I materialet fra den ene Facebook-gruppen jeg fikk tilgang til av administrator, var det imidlertid enkelte poster med svært sensitivt innhold. Dette gjaldt svært få (under fem), og i disse tilfellene lagret jeg ikke selve posten, men skrev den inn som for eksempel «post fra ung kvinne som forteller om vold og misbruk i oppveksten».

Kravene til informasjon og samtykke er ikke grunnleggende forskjellig mellom forskning på sosiale medier og annen forskning med mennesker involvert, ifølge Elgesem (2015). Imidlertid er ikke betingelsene for kommunikasjon alltid like klare for alle som deltar, og særlig gjelder dette forholdet mellom offentlig og privat sfære. Forskning på passordbeskyttede steder som inneholder sensitiv informasjon, vil kreve samtykke (Elgesem 2015, 15). På en annen side, skriver Elgesem, er det mindre grunn til å kreve samtykke ved bruk av informasjon som ikke er privat, som individet selv har gjort tilgjengelig på et offentlig forum. Dette eksemplifiseres med postinger om politiske temaer i avisenes debattfora eller på Twitter (2015, 15). Opplysningene jeg har samlet til dette materialet, kan sammenliknes med postinger om politiske temaer på Twitter.

Informert samtykke hadde vært praktisk utfordrende eller umulig siden jeg måtte ha spurt hundrevis (det første utvalget) og tusenvis (det andre utvalget) av mennesker; alle forfatterne av de tekstene jeg ville bruke. Det var heller ikke noe alternativ å spørre et avgrenset utvalg av deltakere om tillatelse til å bruke informasjon og poster. Dette fordi det var det aggregerte inntrykket av mål og forståelser som var fokus i prosjektet, ikke de individuelle deltakernes følelser, erfaringer og uttrykk. Derfor var det nødvendig å ha et relativt stort antall poster i materialet.

For å ivareta anonymitet og personvern har jeg valgt en strategi for lagring som kombinerte:

1. Lagring av tekster (poster) i Word, og slette alle navn, bilder og lenker.
2. Tekster fra Facebook-gruppen som jeg hadde informert kollektivt, ble lagret i Word, *uten* å slette alle navn, bilder og lenker.
3. Ikke lagre direkte ytringer (fra Facebook-grupper som ikke var informert), men parafrasere ytringer, nøkkelord og kategoriseringer av tema.

I tråd med avtalen med NSD skal alle data som inneholder direkte sitater og/eller personopplysninger slettes innen utgangen av 2018.

Bruk av direkte sitater i publikasjoner

Selv om jeg hadde anonymisert navnet på gruppen, personnavn og kallenavn ved publisering, kunne det være mulig å søke opp direkte sitater på nett, og dermed vil effekten av anonymiseringen forsvinne. Jeg vurderte imidlertid likevel å bruke direkte sitater i artiklene fordi de var ytret på åpne arenaer, som Twitter og «public» Facebook-grupper med mange tusen deltakere og at jeg eventuelt ville velge ytringer uten privat eller sensitivt innhold. Samtidig var jeg i tvil om det var riktig å bruke direkte sitater uten å spørre om lov. Et alternativ kunne være å endre litt på setningene slik at de ikke ble søkbare. Dette er også problematisk, for ved å endre på sitatene mister de sin originalitet, og uttrykket kan bli påvirket av min tolkning.

Jeg valgte heller å begrense antallet direkte sitater i publikasjonene og ville prøve å få tak i forfatterne av sitatene jeg ønsket å bruke. Det var ikke lett å få tak i personene som hadde ytret postene jeg ønsket å benytte fra Twitter. På det tidspunktet var det ikke mulig å kontakte personer som ikke gjensidig fulgte hverandre på Twitter med personlig melding, derfor prøvde jeg å finne forfatterne av postene på andre måter (gjennom Google og ved å lete etter mailadresser primært). De jeg fikk kontakt med, ga samtykke til bruk. Jeg valgte å ikke anonymisere personer som er offentlige figurer, slik som den tidligere barneministeren, som er en kjent samfunnsdebattant i mange forskjellige medier. Disse vurderingene er også redegjort for i den første artikkelen i avhandlingen.

For de ønskede sitatene fra den ene Facebook-gruppen, fikk jeg god hjelp av gruppens administrator. Jeg kontaktet henne pr. mail (i februar 2017) med de to direkte sitatene jeg ønsket å bruke med navnet til de som hadde skrevet dem. Jeg fortalte også litt om artikkelens hovedinnhold. Administrator ringte de to deltakerne fra gruppen og tok deretter kontakt med meg, og jeg fikk telefonnummer og tillatelse til å ringe. På telefonen fortalte jeg de to om artikkelen og hvorfor jeg ønsket å bruke deres sitater, og jeg fikk tillatelse til å bruke sitatene.

Samlet bygger altså avhandlingen på et bredt spekter av tekster fra ulike sosiale medie-kontekster, om barnevern på forskjellige sosiale medier fra 2014 og 2016. Samtidig foregår også kommunikasjon om barnevern på andre nettarenaer, for eksempel på YouTube, og i flere typer grupper og på flere typer nettsider/samfunn enn det dataene i avhandlingen dekker. Derfor er ikke dataene representative for hele bredden av den digitale

barnevernsøffentligheten. Det er gjort et utvalg for å gi innsikt i deler av denne offentligheten på sosiale medier. I neste kapittel skal jeg redegjøre for vitenskapsteoretiske valg og hvordan dataene er analysert.

5 Vitenskapsteoretiske valg og metode

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for vitenskapsteoretiske valg og fremgangsmåter i avhandlingen. Jeg vil også kort redegjøre for de teoretiske rammer og analytiske perspektiver som er benyttet i avhandlingens ulike deler. Formålet er at denne fremstillingen, sammen med redegjørelsen for data i det forrige kapitlet, skal gi grunnlag for å vurdere avhandlingens pålitelighet og troverdighet, gjennom å gjøre fremgangsmåten mest mulig gjennomskiktig eller transparent (Thagaard 2013, 202).

Doktorgradsprosjektet har vært en eksplorerende prosess fra oppstart til slutt. I eksplorerende studier utvikles problemstilling og metode underveis, og forskningsopplegget preges av fleksibilitet (Thagaard 2013, 16). For eksempel har utvalget av dataene og fremgangsmåter ved innhenting blitt endret og justert underveis. Overordnet har prosjektet hele tiden hatt en kvalitativ og fortolkende hovedtilnærming, noe jeg vil forklare nærmere i dette kapitlet.

Det norske barnevernet diskuteres og fremstilles på utallige måter på ulike åpne sosiale mediearenaer. Ytringer om barnevern i sosiale medier er *feltet* som undersøkes i avhandlingen. Dette feltet eksisterer uavhengig av meg som forsker. Erfaringsmaterialet er imidlertid ikke «gitt», ifølge Kalleberg (1996). Det er «grepet» på basis av en eller flere styrende interesser som skaper feltet, og det ligger en aktiv inngripen i det man velger ut som datamateriale (Kalleberg 1996, 41). I dette prosjektet er valg av forskningsspørsmål, data og analyse utledet av to overordnede interesser: 1) Å forstå ytringene og deltakelsen i rammen av *offentlighet*/som en del av en *offentlig* diskusjon om norsk barnevern 2) Analysere/vurdere om de forskjellige formene for deltakelse kan settes i et medborgerskapsperspektiv.

5.1 Kvalitativ metode og hermeneutisk tradisjon

Gjennom kvalitativ metode kan forskeren forsøke å få overblikk over helheten i en kultur og kontekst, og dette søkes gjennom å studere det partikulære, ifølge Shaw og Holland (2014, 5). Kulturen eller konteksten i dette tilfellet er det landskapet som åpne arenaer på sosiale medier utgjør og hvor det publiseres innlegg om barnevernet. I kvalitativ forskning gir *innlevelse* i de sosiale fenomenene vi studerer et grunnlag for forståelse og innsikt (Thagaard 2013, 16). I avhandlingen betyr det innlevelse i og forståelse av protestgruppers budskap og forståelse av deltakelse og mulighetsstrukturer ved bruk av åpne sosiale mediearenaer. Det er søken etter *forståelse* som har vært hovedinteressen i avhandlingen, ikke å forklare deltakernes/aktørenes handlinger.

Etter en innledende fase med å bli kjent med feltet «ytringer om barnevern på åpne sosiale medier» (ved forskjellige typer søk på «barnevern» o.l. på Google og ulike sosiale medier), kunne jeg observere at ytringene ofte sto i sammenheng med andre ytringer (som svar eller kommentarer), at de ofte pekte til noe som hadde skjedd i andre medier og massemedier, eller at de direkte eller indirekte refererte til en mer overordnet kritikk av barnevernet.

Ytringene/tekstene ga lite mening alene uten at konteksten ble tatt i betraktning. At vi forstår delene i lys av helheten og at mening bare kan forstås i lys av den sammenheng det vi studerer er en del av, er et viktig poeng i hermeneutikken (Thagaard 2013, 41). I hermeneutikken må en forstå delene for å forstå helheten og omvendt (Gilje 2017, 133). Dette kan forstås som en sirkel eller spiral som viser til en stadig rundgang mellom deler eller helhet i et felt (en kontekst) (Kalleberg 1996, 35). For å forstå bestemte ytringer og handlinger må man gå til den bredere kontekst, for å forstå den bredere kontekst må man forstå de mindre elementene den består av (Kalleberg 1996, 35).

En annen slik hermeneutisk sirkel er ««subjekt-objekt»-sirkelen som handler om forholdet mellom den som skal forstå og det som skal forstås (Kalleberg 1998, 35). I hermeneutisk orientert analyse av tekster/ytringer må forskeren ta høyde for sine egne forutsetninger og sin egen kontekst i fortolkningen (Gilje 2017, 133). Dette ble også viktig å klargjøre i den innledende fasen – hvordan min egen forkunnskap og oppfatninger om barnevern i offentligheten, kritikk av barnevern og ulike måter å fremstille barnevernet på, bidro til å orientere interessen om enkelte forskningsspørsmål. Men også hvordan min forståelse ble justert etter som jeg fikk nærmere kjennskap til materialet og dets kontekst.

Min forforståelse bygger på bred kunnskap om barnevernsfeltet. Jeg er barnevernspedagog og har jobbet i flere deler innenfor barnevernssystemet. I tillegg har jeg en mastergrad i sosiologi som hadde barnevern i mediene som tema. Personlige erfaringer med deltakelse i digital debatt om barnevern, har jeg imidlertid ikke. Dette er dermed et nytt område for meg. I tillegg var jeg i utgangspunktet ikke særlig kjent med argumenter og forståelser av barnevern som fremmes av motstandere av barnevernssystemet eller folk som vil endre systemet radikalt. På denne måten kan en si at jeg både hadde en posisjon innenfor «miljøet» som skulle studeres, men samtidig en posisjon som utenforstående (Thagaard 2009, 203). Spesielt i studiet av Facebook-gruppene hadde jeg en posisjon fra utsiden.

Hermeneutikken legger vekt på at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at fenomener kan leses på forskjellige måter (Thagaard 2013, 41), og hermeneutikken legger vekt på *hvordan* vi skal fortolke forskjellige kulturuttrykk og samfunnsmessige fenomener (Gilje 2016, 127).

Avhandlingen følger ikke en gjennomført hermeneutisk metode, men bygger på et hermeneutisk kunnskapssyn om at fortolkning er avgjørende for forståelsen av et sosialt fenomen som deltakelse og diskusjon om barnevernet på sosiale medier og barnevernet i den digitale offentligheten.

Min fremgangsmåte skiller seg fra for eksempel prosessen i handlingshermeneutikken, som primært er interessert i aktørens kommunikative intensjon (Gilje 2017, 142). Jeg har ikke forsøkt å lete etter eller avdekke intensjonen bak de individuelle aktørenes skriving av tekstene. Jeg har ikke søkt etter hva de enkelte deltakerne har følt og tenkt, men hvordan tekstenes innhold kombinert med måter å kommunisere med andre på, kan tolkes som politisk deltakelse i offentligheten og medborgerskapsutøvelse. I analysen av Facebook-gruppene handler det om hvordan tekstenes innhold formidler erfaringer og hva som fremstår som felles budskap. Målet har altså vært å analysere deltakelse i offentligheten via tekstene slik de fungerer der de ytres, peke på noen potensielle konsekvenser eller muligheter som kan oppstå og tekstenes eventuelle kollektive budskap.

I kapittel 3 har jeg redegjort for overordnede teoretiske forståelser for hele avhandlingen. Der gjennomgås hvilke forståelser av offentlighet som avhandlingen bygger på og hvordan teorier om og forståelser av medborgerskap kan binde sammen avhandlingens ulike deler. Under følger redegjørelsen for metodisk fremgangsmåte og teoretiske begreper og perspektiver slik de er anvendt i de ulike delstudienes analyser. Metodene er informert av et hermeneutisk orientert ståsted, og fremgangsmåten er preget av veksling mellom teoretiske analytiske perspektiver og hva som fremkommer i dataene.

5.2 Metoder

Det aller meste av kvalitativ forskning baseres på intervjuer (Denzin og Lincoln 2011, 529), dette gjelder også innen sosialt arbeid (Shaw og Holland 2014, 4). Studier som er basert på «foreliggende dokumenter og andre informasjonsbærende ting», er en annen sentral metode for innsamling av data i kvalitative studier (Kalleberg 1996, 43). Det er vanlig å skille mellom data som ikke ville eksistert uten forskerens intervensjon (som intervjuer) og data som er oppstått uavhengig av forskeren (Silverman 2001; Denzin og Lincoln 2011, 529).

Undersøkelsene i denne avhandlingen er basert på data som er naturlig oppstått uavhengig av forskningsprosessen og kan kalles *naturlig oppstått* (*naturally occurring*) (Silverman 2001). Tekstene og deres kontekst eksisterte før jeg leste dem, samlet dem og analyserte dem. I de tre artiklene er det både brukt *tekstanalyse av ytringer* på sosiale medier og *caseanalyse* som

fremgangsmåter. Den siste artikkelen er basert på det jeg har kalt «lessons learned», metodiske erfaringer og etiske utfordringer ved forskning på sosiale medier på barnevernfeltet.

5.3 Tekstanalyse

Tekstanalyse er en betegnelse på tilnæringsmåter i kvalitative studer av medietekster (Østbye, Helland, Knapskog, Larsen og Moe 2013, 62). Tekstanalytisk metode er prosedyrer for å kunne besvare spørsmål vi stiller til en tekst (Østbye med flere 2013, 62). Tekstanalysen er fortolkende, og formålet er å gi ny kunnskap om den eller de tekstene som analyseres (2013, 64).

Tekstanalytiske prosedyrer som ofte nevnes i metodelitteraturen, kan være for eksempel semiotikk, narrativ analyse og diskursanalyse. Det er likevel ikke uvanlig at forskere som benytter seg av tekster som data, ikke følger en predefinert fremgangsmåte i utførelsen av analysen (Denzin og Lincoln 2011, 530). Ved å lese og re-lese tekstene kan en trekke ut nøkkeltemaer og derigjennom belyse meninger ved den kulturelle verden tekstene er en del av (Denzin og Lincoln 2011, 530).

Inspirert av Østbye med flere (2013, 62) har jeg valgt ikke å følge en på forhånd bestemt tektanalytisk prosedyre, men har valgt den tilnærmingen som jeg mente var best egnet for å belyse de aspektene ved teksten jeg ville undersøke. I analysene har jeg både lagt vekt på teoretiske perspektiver knyttet til de sosiale og kulturelle kontekstene til tekstene (Denzin og Lincoln 2011, 530) og det som fremkommer gjennom lesing av tekstene.

En viktig ambisjon for tekstanalysen er å synliggjøre *innholdsmessige* og *uttrykksmessige* forhold ved tekster som vi i det daglige ikke legger merke til, ifølge Østbye med flere (2013, 63). For materialet fra 2014, både oversikten og casestudien, har hovedvekten ligget på hvordan tekstene kan ses som *uttrykk for* samfunnsdeltakelse. Her spiller både hvordan selve teksten er innrettet inn, men også hvilke handlingsmuligheter som de forskjellige sosiale mediene tilbyr (jamfør Boyd 2011), som for eksempel gjør det mulig å ta kontakt med myndighetspersoner om en sak en synes er viktig. For materialet fra Facebook-gruppene i 2016 har hovedvekten ligget på hvordan tekstenes *innhold* innehar et eller flere kollektive budskap. Da har jeg vært opptatt av hvordan tekstene fremstår sammen med de andre tekstene, og hva tekstene egentlig handler om, tekstenes tema (Østbye 2013, 74).

Ytringene om barnevern som er gjenstand for analyse i avhandlingen, er tekster som fortolkes både i en nær og en videre kontekst (Østbye med flere 2013, 70 og 71). Den analytiske

bevegelsen går utover, fra teksten til det som ligger rundt, skriver Østbye med flere (2013, 70). Den nære konteksten er for eksempel ytringenes plassering i en Facebook-gruppe med protester mot barnevernet. Den videre konteksten henger blant annet sammen med hva vi kan si om tekstens sosiale funksjon og hvordan tekstene kan representere sosiale fenomener (Østbye med flere 2013, 70-71). Ytringen forstås i sammenheng med gruppens formål og andre ytringer på siden. I en videre kontekst ses ytringene i sammenheng med andre offentlige debatter/diskusjoner om barnevern i Norge. Kontekstens rolle kan være avhengig av problemstillingene for analysene (Østbye med flere 2013, 70). Denne avhandlingens problemstillinger forutsetter at tekstenes vide kontekst inkluderes i analysen.

5.4 Case-analyse

Som det fremgår av punkt 4.2, har jeg gjort en caseanalyse i en av delstudiene. En casestudie er et undersøkelsesopplegg rettet mot å studere mye informasjon om få enheter (Thagaard 2013, 65). Utgangspunktet for casen var den situasjonen som oppsto på sosiale medier da NRK Brennpunkt sendte en dokumentar om tvang i barnevernsinstitusjoner. Jeg besluttet å samle inn kommentarene som var relatert til programmet – samme dag og dagen etter at programmet ble sendt på NRK. Case-studier omhandler en eller flere empirisk avgrensede enheter (Thagaard 2013, 214). Jeg definerte casens avgrensning ut fra de to dagene reaksjonene på programmet var flest.

Jeg ville undersøke akkurat denne casen (eller situasjonen) fordi jeg søkte et nærbilde av en situasjon hvor borgere/vanlige folk benytter sosiale medier til offentlige kommentarer til en fjernsynssendt dokumentar om barnevern. Jeg har derfor ikke bare vært interessert i casen i seg selv, noe Stake kaller «intrinsic case study» og som gjelder situasjoner hvor forskeren ønsker bedre forståelse av én spesifikk case. Motivasjonen var at casen kunne bidra til å øke en forståelse av *noe annet*, og en slik tilnærming kaller Stake «instrumental case study» (Stake 2005, 445). Valget av casen blir da gjort med en forventning om å øke forståelsen for en ekstern interesse (Stake 2005, 445). I denne sammenhengen var den eksterne interessen, blant annet, ulike måter å henvende seg offentlig til andre borgere og myndighetspersoner på, gjennom sosiale medier.

Som forskningsform defineres casestudien av interessen for den individuelle casen, ikke av hvilken forskningsmetode som brukes (Stake, 2005, 443). Caseanalysen i denne avhandlingen er også en form for tekstanalyse. Dataene er sosiale medietekster oppstått i en spesifikk

mediesituasjon. Tekstene leses i lys av den spesifikt avgrensede situasjonen casen ble definert som, men også i lys av avhandlingens definerte interesseområder.

Gjennomgangen av disse ytringene relatert til dokumentaren åpnet for flere mulige innganger til tema for avhandlingen. Det gjaldt for eksempel den store variasjonen i måter å kommentere på, måter å henvende seg til et publikum på, forbindelsene mellom NRK som et nasjonalt massemedium, vanlige borgere som kommenterer innhold på sosiale medier og hvordan private opplevelser og generelle kommentarer om barnevernet postes om hverandre.

Gjennom en caseanalyse kan en forsker både videreformidle det forskeren har lært ved å studere casen, men kan samtidig tilgjengeliggjøre materialet slik at den som leser, lærer/forstår det selv (Stake 2005, 454). Dette var ambisjonen i den siste artikkelen i avhandlingen. Jeg har kalt fremgangsmåten «lessons learned», men den har mye til felles med en casestudie. Andre forskere har også benyttet «lessons learned»-begrepet i refleksjoner over praktiske og metodologiske erfaringer fra forskningsprosjekter (for eksempel Kim 2010; Drabble 2016). Casen var på denne måten de metodiske situasjonene som oppsto i et spesifikt forskningsopplegg, og ved å studere dette i etterkant bidro det til konklusjoner og innsikter som ikke kunne trekkes på forhånd. Ved å gå tilbake og undersøke den aktuelle metode-situasjonen, analysere «hendelsene» i lys av forskningsetisk skjønn og andres empiriske erfaringer, fremkom innsikter og «lessons to be learned» som kan bidra til kunnskapsutviklingen om internettforskning i sosialt arbeid.

I denne studien sammenlikner jeg også noen av funnene med andre studier som har hatt liknende utfordringer. Ifølge Stake kan det være motsetninger mellom det å gjøre sammenlikninger og det å lære fra en bestemt case (Stake, 2005, 457). Sammenlikning fikserer oppmerksomheten på noen trekk som sammenliknes, og dermed tilslører annen kunnskap ved casen (Stake 2005, 457). Rammen for den siste artikkelen er ikke en ren casestudie, og jeg har valgt å kalle det «lessons learned». Det kan være sider ved de metodiske erfaringene som jeg ikke fokuserte på, nettopp fordi det var spesifikke etiske utfordringer jeg ønsket å løfte frem. Disse har også andre forskere (i andre kontekster) analysert og brakt videre i publikasjoner. I mitt tilfelle ga det et rikere grunnlag for å drøfte problemstillingen å kombinere egne erfaringer med andre forskeres erfaringer.

5.5 Analytiske perspektiver og teoretiske rammer

I tekstanalyse er det nærhet mellom teori og analytisk fremgangsmåte (Østbye med flere 2013, 62). Hvordan dataene tolkes, kan både knyttes til forskerens teoretiske forankring og til

de tendenser og sammenhenger som forskeren vurderer under analysen av data (Thagaard 2009, 189). I forskningsprosessen kan forskeren veksle mellom å utvikle perspektiver fra data og ta utgangspunkt i ideer fra overordnede teoretiske perspektiver (Thagaard 2009, 189). På denne måten er den analytiske fremgangsmåten både teori- og empiribasert (Thagaard 2009, 196). Under følger avhandlingens teoretiske rammer og analytiske perspektiver og hvordan de har informert studien og spilt sammen med dataene.

5.5.1 Betydningen av offentlighet som teoretisk overordnet ramme

Forståelsen av offentlighet presentert i kapittel 3, har hatt gjennomgående betydning for forskningsprosessen. Barnevernet i den digitale offentligheten og overganger mellom det offentlige og private i ytringer om barnevern på sosiale medier, har vært en overordnet interesse. I første omgang hadde dette betydning for hvilke data som ble valgt ut som grunnlag for avhandlingen. Jeg har kun lest og hentet data fra åpne sosiale medier slik som Twitter, åpne blogger, forum, og Facebook-grupper. Utvalget av Facebook-gruppene var også basert på at de skulle ha et relativt stort antall medlemmer eller likes, slik at det som skjer der, trolig vil leses av mange. At dataene skulle fortelle noe om et samfunnstema i offentligheten, har også hatt stor betydning for sorteringen og utsorteringen av dataene som ble innhentet. Som for eksempel at innleggene fra forumene ble sortert bort fordi diskusjonene og enkeltytringene i stor grad handlet om private oppfatninger og erfaringer som i liten grad pekte ut over den situasjonen de fortalte om. Jeg fikk også treff på enkelte innlegg på enkeltpersoners Facebook-profiler som ikke hadde adgangsbegrensninger (i 2014-materialet), som jeg ikke vurderte som en del av en offentlig samtale. For Facebook-gruppene hadde interessen for det offentlige i tillegg betydning for hvordan jeg kategoriserte (for eksempel ved å skille ut «personlig råd og støtte» i en egen kategori) og at innlegg med særlig privat preg ble lagt mindre vekt på i analysene.

I den siste artikkelen, om metode og etikk, er offentlighet og forståelse av offentlighet i sosiale medier overordnet for hele diskusjonen. Dilemmaene som reises i artikkelen, grunner i vurdering av når og i hvilken grad ytringer på åpne sosiale mediearenaer i det hele tatt kan ses som offentlige i et forskningsetisk perspektiv.

5.5.2 Medborgerskap som analytisk perspektiv

Medborgerskap, som en av de overordnede teoretiske inngangene til avhandlingen, er redegjort for i kapittel 3. Under vil jeg vise hvordan ideen om *medborgerskap som deltakelse* var interesseledende i utgangspunktet, og hvordan begrepet ble konkretisert.

Ved første gjennomgang av oversiktsdataene fra ti dager i mai (2014) nærmet jeg meg materialet med utgangspunkt i en medborgerskapsforståelse inspirert av Goul Andersen. Goul Andersen ser begrepet *empowerment* som en avgjørende del av medborgerskapet, sett fra borgernes ståsted. *Empowerment* viser til muligheten for deltakelse og påvirkning (Goul Andersen 2004, 24). For å konkretisere *empowerment* for datamaterialet og konteksten, har jeg brukt begrepene *mektiggjøring* og *myndiggjøring*. Guro Ødegård beskriver hvordan *empowerment* er en prosess som bidrar til å *mektiggjøre* og *myndiggjøre* borgerne (Ødegård 2011). *Mektiggjøring* handler om borgernes formelle rettigheter og mulighetsstrukturer, og *myndiggjøring* handler om mulighet for å påvirke forholdene rundt seg (Ødegård 2011, 6-7).

Materialet ble kategorisert etter hvordan ytringene henvendte seg til politikere/andre myndigheter, andre medborgere og om de var kommentarer til nyhetssaker. I tråd med begrepene *mektiggjøring* og *myndiggjøring* ble de analysert etter måter å delta på og om det kan oppstå muligheter for respons. Tilsvarende strategi gjaldt for dataene fra casen (to dager i mars). I denne sammenhengen innebar det ulike måter å tre inn på en offentlig arena på som medborger og hvordan det kunne oppstå muligheter for respons.

5.5.3 Teoretisk ramme (sosiale bevegelser) og analytisk perspektiv (barnesentrering) i studiet av Facebook-gruppene

Etter den aller første rekognoseringen av Facebook-grupper som protesterer mot norsk barnevern, fant jeg at flere av gruppene mål, ambisjoner og aktiviteter hadde fellestrekk ved elementer som definerer sosiale bevegelser. Utgangspunktet for sosiale bevegelser er gjerne en opplevd urettferdig livssituasjon (Andreassen 2006, 148). En opplevelse av urettferdighet fremkom også i en del av tekstmaterialet fra Facebook-gruppene. Et sentralt trekk ved ulike tradisjoner om sosiale bevegelser er at de er orientert rundt konflikt og står i motsetning til det bestående og at de kjemper for sosial og politisk endring (Andreassen 2006, 148). Sosiale bevegelser består av kollektiv handling utført av mennesker, grupper eller organisasjoner med felles mål og gjensidig solidaritet. De vokser fram utenfor staten, og de utfordrer etablerte eliter og politiske myndigheter (Andreassen 2006, 149). Facebook-gruppene som protesterer mot norsk barnevern, har mange tusen medlemmer og kan betraktes som en løst organisert eller potensiell sosial bevegelse.

De som har makt i samfunnet, konstruerer samfunnsinstitusjoner, som barnevernet, i tråd med deres verdier og interesser (Castells 2015, 5). Men samfunn er motstridende og konfliktfylte, så der hvor det finnes makt, finnes også motmakt, sier Castells (2015). Det handler om sosiale

aktørers kapasitet til å utfordre makt i samfunnsinstitusjoner for å kreve representasjon for deres egne verdier og interesser (2015, 5). Enkelte av gruppens formålsbeskrivelser og innlegg tyder på at det er et mål å mobilisere motmakt på denne måten. Sosiale medier har endret muligheten for mobilisering. Privatpersoner uten tilknytning til politikk og organisasjonsliv kan ta initiativ til kollektive handlinger gjennom sosiale medier, og det kan gi mulighet til samfunnsakt (Enjolras med flere 2013, 33).

Jeg så gruppene som utfordrere av barnevernsystemet og ønsket å undersøke hva protesten rettet seg mot og hvilke mål og forståelser av barnevernet som presenteres. Uten å ta stilling til om dette faktisk *var* deler av en eller flere sosiale bevegelser, valgte jeg å ramme inn studien i en sosial-bevegelse-forståelse. Dette er også i tråd med offentlighetsperspektivet, ved at konsentrasjonen eller “blikket” i stor grad er rettet mot de delene av aktiviteten som handler om en ambisjon om å påvirke offentlig og å opplyse offentligheten om urettferdighet og overtramp fra myndighetene.

Gjennom lesing og re-lesing av dataene fremkom det at tekstene berører problemstillinger som også diskuteres i barnevernslitteraturen. Det handler om grunnleggende problemstillinger i barnevernsfeltet, som hva som er en god barndom og hvilket kunnskapsgrunnlag som definerer dette. Det handler om synet på barnet og ansvarsfordelingen mellom staten og foreldrene, og betydningen av sosioøkonomiske forskjeller på barnevernsfeltet. Denne debatten er redegjort for i den andre artikkelen, under følger kun et illustrerende utdrag for oversiktens skyld.

Flere teoretikere, både i Norge og for eksempel i England, har stilt spørsmål om hvorvidt et sterkt barnesentrert barnevern, med stor vekt på utviklingspsykologi, også kan ha konsekvenser som det ikke er tatt høyde for i tilstrekkelig grad (Hennum 2015; Featherstone, White og Morris 2014; Picot 2014, 699). For eksempel sier Madsen at barnepsykologien utvilsomt har bidratt til at langt flere barn enn tidligere vokser opp uten fysisk eller psykisk skade. Samtidig spør han om det finnes et metningspunkt for det psykologiske blikket på barnet, der psykologiens velmenende ekspertise i noen tilfeller kan strekkes for langt (Madsen 2016, 95).

Hennum har for eksempel stilt spørsmålet om hvorvidt et barnesentrert samfunn kan innebære aksept for en autoritær og moraliserende stat på vegne av barn, og at den profesjonelle/vitenskapelige forståelsen i barnesentrering ofte kan medføre krav til foreldre som de umulig kan oppfylle (2014, 453 og 441). Picot har vist hvordan norske

barnevernsarbeidere (sammenliknet med franske) kan ha en klar oppfatning av hvordan foreldre bør være og hva som er god omsorg (Picot 2014, 219). Med en utstrakt bruk av utviklingspsykologisk sjargong, forsøker de å lære foreldre hvordan de for eksempel skal «se barnet sitt» og «tolke dets signaler», ifølge Picot (2014, 220). Andenæs har løftet frem hvordan forståelsen av barnet som et dekontekstualisert individ bidrar til at oppmerksomheten ikke rettes mot rammen for og innholdet i det livet barn og foreldre lever (Andenæs 2004, 29).

Elementer fra en slik debatt var å finne i materialet fra Facebook-gruppene, om enn med andre ord og formuleringer. Jeg valgte derfor å ta utgangspunkt i *barnesentrering* som perspektiv i analysene, samtidig som jeg også ville være åpen for andre dilemmaer og temaer i materialet.

5.5.4 Forskningsetisk perspektiv

Forskningsetiske spørsmål og utfordringer har preget hele doktorgradsprosjektet. I særlig grad knyttet til spørsmålet om hva som er privat og hva som kan betraktes som offentlig materiale på sosiale medier. Den siste artikkelen i avhandlingen, tar utgangspunkt i noen av disse spørsmålene og bruker metodiske erfaringer som empirisk grunnlag. I denne delen av avhandlingen brukes forskningsetikk som den overordnede analytiske rammen, med særlig vekt på etiske retningslinjer og etisk skjønn. Utgangspunktet for å analysere de metodiske hendelsene er forskningsetiske retningslinjer fra Norge (Den nasjonale forskningsetiske komité (NESH) 2014 og 2016) og felles internasjonale retningslinjer for internettforskere (Association of Internett Researchers (AoIR) 2012). Basert på de spesifikke utfordringene i forskningsprosessen, er det særlig vektlagt betydningen av forskningsetiske vurderinger og skjønnsutøvelse i kombinasjonen med retningslinjene.

5.6 Pålitelighet, troverdighet, overførbarhet og bekreftbarhet

Reliabilitet (pålitelighet) handler om kritisk å vurdere om forskningen er utført på en pålitelig og tillitsvekkende måte (Thagaard 2009, 198). For å styrke påliteligheten kan forskeren beskrive både konteksten og fremgangsmåten nøye (Johannessen, Tuft og Christoffersen 2016, 232). Videre må forskeren *argumentere for reliabilitet* ved å redegjøre for hvordan dataene er blitt utviklet (Thagaard 2009, 189). Argumentasjonen skal overbevise den kritiske leser om kvaliteten på forskningen, og dermed også verdien av resultatene, ifølge Thagaard (2009, 198).

Ifølge Silverman kan reliabiliteten styrkes ved å gjøre forskningsprosessen transparent (gjennomsiktig) (Silverman 2011, 360). En detaljert beskrivelse av forskningsstrategi og

analysemetoder sikrer transparens. Både påliteligheten og forskningens troverdighet (intern validitet) kan økes gjennom transparens (Thagaard 2009). Troverdighet/validitet handler om tolkningen av data og om hvorvidt de tolkninger vi kommer frem til, er gyldige i forhold til den virkeligheten vi har studert, skriver Thagaard (2009, 201). Fortolkningens styrke er avhengig av hvor grundig forskeren redegjør for fortolkningene (Thagaard 2009, 201). En mulig kommentar til dette prosjektets troverdighet i relasjon til virkeligheten som studeres, er tidsspennet mellom de første innhentede dataene og slutningene i avhandlingen som helhet. Den offentligheten som finnes i mediene, er ikke statisk, og trender eller fenomener – aksjoner og debatter – oppstår og forsvinner igjen. Dermed er det jeg fant på Twitter i 2014 ikke nødvendigvis det samme jeg ville funnet nå. Når det gjelder Facebook-gruppene, har enkelte av disse vært stabile (i sin eksistens) i de årene jeg har fulgt med på dette, mens andre har forsvunnet. Enkelte har økt betraktelig i omfang siden jeg startet, mens andre nå er preget av mindre aktivitet – for eksempel fordi den enkeltsaken som var utgangspunktet for dannelsen av gruppen/samfunnet, på en eller annen måte er løst eller ikke er like aktuell. Samtidig har jeg fulgt med på diskusjoner og ytringer om barnevern i sosiale medier under hele prosjektperioden, og det er lite som tyder på at et tilsvarende datamaterialet fra i dag ville vært vesentlig forskjellig fra materialet enn det fra 2014 og 2016.

Johannessen med flere (2016) peker på flere fremgangsmåter som kan styrke et prosjekts troverdighet. Blant annet kan det å ta utgangspunkt i flere settinger og ikke bare én øke sannsynligheten for å frembringe troverdige resultater (Johannessen med flere 2016, 232). Det kan derfor styrke troverdigheten i denne avhandlingens fremgangsmåte at jeg i de ulike delstudiene har tatt utgangspunkt i flere settinger. For studien som har resultert i den første artikkelen, har jeg både tatt utgangspunkt i en avgrenset case, men også mer generelle data. For studien av Facebook-gruppene har jeg data fra flere forskjellige grupper, både norske og utenlandske. For den siste metodeartikkelen har jeg både drøftet egne erfaringer og andre forskeres erfaringer med sammenliknbare situasjoner.

Et annet element som gjerne nevnes som styrke for troverdigheten, er det å tilbakeføre resultatene til informantene for å bekrefte resultatene (Johannessen med flere 2016, 232). Jeg har ikke informanter i tradisjonell forstand, som intervjupersoner eller observerte personer. Studien er informert indirekte gjennom personers tekster/ytringer på nett. Jeg vil likevel trekke frem et par situasjoner som kan sammenliknes med det å tilbakeføre resultater til informanter.

For eksempel har jeg både hatt mailkontakt og telefonkontakt med en av administratorene fra Facebook-gruppene. Hun har vist interesse for prosjektet og har fått tilsendt utdrag og til slutt hele artikkelen. Hun har også bidratt med kontaktinformasjon til personer jeg har ønsket å bruke direkte sitater fra. Jeg snakket med to aktuelle personer på telefonen og forklarte sammenhengen og hensikten. Ut fra hva de fortalte, synes min tolkning av sitatene og konteksten de ble satt inn i som relevant. For de personene jeg kontaktet for bruk av direkte sitater fra Twitter i 2014-materialet, fikk de tilsendt (pr. mail) utdrag fra artikkelen hvor deres sitat skulle stå. Alle disse gav tillatelse, og flere uttrykte positiv interesse for prosjektet. Jeg vil også nevne at jeg i etterkant av publiseringer har fått mange henvendelser pr. mail fra personer som er aktive debattanter i sosiale medier. Både med lenker til forskjellige nettsteder og tips og kommentarer.

Spørsmålet om hvorvidt tolkningen som utvikles i et prosjekt også er relevant i andre sammenhenger, handler om forskningsresultatenes overførbarhet (Thagard 2009, 207). Forskeren må argumentere for om en tolkning fra et enkelt studie kan være relevant i en større sammenheng (Thagaard 2009, 207). Det handler om å etablere beskrivelser, begreper, fortolkninger og forklaringer som er nyttige på andre områder enn det som studeres, ifølge Johannessen med flere (2016, 233).

Avhandlingen består av flere forskjellige delstudier, og i hver del har jeg argumentert for at tolkningene også kan være relevante i andre sammenhenger. Ved ett tilfelle har jeg måttet ta forbehold om overførbarhet når det gjelder å trekke slutninger om «Facebook-grupper som protesterer mot norsk barnevern». I utvalgsprosessen var det et mål å finne tilstrekkelig antall grupper med tilstrekkelig bredde i hvordan de presenterte seg selv. Blant annet ville jeg både inkludere grupper med en dialogorientert og en moderat holdning, og grupper som kunne karakteriseres som mer ytterliggående (for eksempel ved å ville avvikle hele barnevernssystemet). Som jeg har vært inne på tidligere, ble en slik gruppe som den sistnevnte tatt ut av materialet fordi gruppens administratorer ikke ønsket at en forsker skulle følge med på deres gruppe. Innblikk i denne spesifikke gruppen kunne gitt flere innsikter og en mulighet for å utbrodere analysen ytterligere, men samtidig mener jeg å kunne argumentere for at studien gir grunnlag for å si noe generelt om trekk ved Facebook-grupper som protesterer mot norsk barnevern.

Redegjørelsene i kapittel 4 og 5, samt i metodedelene til de tre artiklene, har hatt som mål å gi leseren et tydelig bilde både av dataene og hvordan de er samlet og lagret, og fremgangsmåten ved tolkningen av dem. Jeg har også tilstrebet å gi kvalifisert begrunnelse for konklusjonene

som er trukket (Thagaard 2013) gjennom å synliggjøre overordnede teoretiske rammer og hvordan dataene og teoriene vekselvis har påvirket prosessen.

5.7 Avslutning

Som det fremgår av redegjørelsen over, har jeg tilnærmet meg datamaterialet for alle delstudiene med en overordnet teoretisk interesse og dermed med et blick for *noe* av hva materialet kan fortelle meg. Andre deler er derfor ikke løftet frem i analysene. Det kunne for eksempel være analyser av hvordan aktiviteten i gruppene er uttrykk for støtte, solidaritet og trøst. Eller det kunne være retorisk analyse av hvordan det argumenteres mot barnevernets eksistens og praksis, og mange andre alternative innganger til materialet.

Med andre teoretiske tilnærminger, eller ingen, slik som for eksempel i grounded theory, ville de samme tekst-dataene kunne tolkes på andre måter. En kan spørre om fremgangsmåten derfor kan kritiseres for å være relativistisk eller bare en utvidelse av common sense (Rosenberg 2012, 21). Argumentasjonen om hvorfor denne tolkningen er riktig og hvorfor den treffer, er derfor avgjørende (Thagaard 2009, 40). Argumentasjonen må bygge på dataene som del av en helhet, på tidligere forskning og på forskerens teoretiske forståelse. For å sikre gyldighet og pålitelighet er det viktig med mest mulig gjennomsiktighet når det gjelder egen forforståelse, egne valg og de vurderinger som er gjort i prosessen, og hvilke teoretiske rammer og analytiske konsepter som informerer studien. Det håper jeg at jeg har gjort i dette kapitlet.

6 Sammendrag av avhandlingens tre artikler

6.1 Barnevern på sosiale medier – offentlig deltakelse og utøvelse av medborgerskap

Den første artikkelen er publisert i Tidsskrift for samfunnsforskning, 2016 (årg. 57, nr. 4, s. 371-396). I denne artikkelen presenterer jeg et utsnitt av offentlig deltakelse i en digital debatt om det norske barnevernet. Det overordnede spørsmålet jeg stiller er på hvilke måter bruk av sosiale medier muliggjør offentlig deltakelse. Sekundært spør jeg om denne deltakelsen kan betraktes som utøvelse av medborgerskap på barnevernsfeltet.

Å delta med sine meninger og kommentarer på en offentlig arena, kan ha betydning for opplevelsen av å være en medborger. Medborgerskap handler om å være inkludert og oppleve seg som en del av samfunnet (Brochmann 2002:59). Koblinger mellom sosiale medier og massemedier binder også sammen borgere, medier og myndigheter på måter som kan ha betydning for muligheter til å delta og påvirke politiske beslutningsprosesser.

Det finnes forskning om sosiale medier, samfunnsdeltakelse og medborgerskap generelt, men det har vært lite forskning på deltakelse i den digitale offentligheten avgrenset til barnevern. For å undersøke hvordan digitale muligheter brukes på barnevernsfeltet, har jeg analysert ytringer i sosiale medier. Basis for analysen er 1) tre måneders jevnlig lesing av ytringer om barnevern på ulike sosiale medier med henblikk på oversikt, 2) data fra ti dager i mai 2014 (et tilfeldig stikk en avgrenset periode) og 3) data fra sosiale medier ytret i forbindelse med en dokumentar om barnevern på NRK 2014 (analysert som en case). Ytringene (tekstene) er analysert etter måter å delta på og hvordan det kan oppstå muligheter for respons.

I artikkelen har jeg vist hvordan deltakere i diskusjon om barnevern brukte sosiale medier til samtale i det digitale nettverket og som arena til å publisere sosialpolitiske innspill om barnevern på. Mange tok direkte kontakt med politikere og andre myndighetspersoner, men en enda større andel av ytringene henvendte seg til andre medborgere i midlertidige diskusjonsrom. Analysen viser også at personlig erfaring kan gjøres til en ressurs i offentligheten, både som enkeltutspill med ønske om nyansering og som kollektiv brukermedvirkning og mobilisering for et bedre barnevern. Deltakelse i sosiale medier på barnevernsfeltet kan bidra til myndiggjøring ved mulighet for respons og forventning om å bli lyttet til både av politikere, myndigheter og andre medborgere. Ytringene analysert i denne artikkelen er i stor grad enkeltstående ytringer, og særlig i tekstene fra casen er det mange slike på omtrent samme tid. På denne måten kan borgernes meninger få et kollektivt uttrykk som kan ha politisk kraft (Enjolras et al. 2013:110). Enkeltmenneskers handlinger kan

medføre at en felles mening kan uttrykkes av større grupper. Deltakelsen innebærer ikke nødvendigvis direkte politisk innflytelse, men både selve deltakelsen og mulighetene som oppstår for respons og forventning om å bli lyttet til, åpner for utøvelse av medborgerskap.

6.2 Resistance and Protest against Norwegian Child Welfare Services on Facebook - Different Perceptions of Child-Centring

Den andre artikkelen er publisert i *Nordic Social Work Research*, 16 January 2018. Denne artikkelen handler om protester mot det norske barnevernet som utspiller seg på internasjonale og norske Facebook-grupper. Formålet med artikkelen er å få innsikt i budskapet til åpne store Facebook-grupper som protesterer mot barnevernet og undersøke hva motstanden konkret retter seg mot. Videre diskuteres om dette kan tolkes som reaksjon på en bestemt sosialpolitisk retning – barnesentrering. Analysene brukes som grunnlag for en diskusjon om hvordan barnevernet kan erfares og hvilken betydning det kan ha for barnevernet som fagfelt.

Norge og norsk barnevern har de siste årene vært utsatt for kritikk internasjonalt og nasjonalt, både i massemediene, men også i betydelig grad på sosiale medier. Det finnes lite forskning om protest og organisert kritikk mot barnevernet i Norge og det finnes lite forskning om protestgrupper mot barnevern på sosiale medier internasjonalt. Norge presenterer seg som et særlig barnesentrert land, med stor vekt på barns rettigheter, derfor kan det være spesielt interessant å studere protestgrupper på Facebook mot det norske barnevernet. Artikkelen bygger på en oversikt over feltet gjennom lesing av poster på et bredt spekter av Facebooksider mot barnevernet i 2016, kartlegging av seks store grupper og innsamling av data fra én gruppe (med tillatelse). Dataene er analysert med barnesentrering som analytisk perspektiv. Facebook-gruppene utfordrer eksisterende maktstrukturer, og selv om de kan være fragmenterte og stabiliteten er varierende, har jeg tilnærmet meg gruppene som deler av en potensiell sosial bevegelse som protesterer mot barnevernssystemet.

Grupper som er kritiske til, eller protesterer mot, barnevernet har også eksistert tidligere. Facebook-gruppene i studien representerer imidlertid noe nytt i offentligheten. De internasjonale gruppene protesterer mot at staten/barnevernet har myndighet til å flytte barn ut av familier, mens de norske protesterer mot maktovergrep, urettferdighet og uetisk yrkesutøvelse. De ulike gruppene presenterer en forståelse, både av barnevernet og av barnevernets praksis, som skiller seg fra forståelsen som presenteres i sosialfaglig litteratur, som for eksempel hvordan barnevernet forstår *barnets beste*. Samtidig tas det opp temaer som også diskuteres i forskning innenfor barnevernsfeltet, for eksempel at en sterk vektlegging av

en utviklingspsykologisk forståelse kan gå på bekostning av å se barnet i en større sammenheng. Deres forståelse bygger i hovedsak på deres egen erfaring med barnevernet.

Gruppene som er studert krever synlighet for deres egen historie om barnevernssystemet. Gjennom Facebook løftes grunnleggende problemstillinger om barnevern inn i en offentlighet. Dette gir anledning for diskusjon, støtte og å dele erfaringer. Analysene gir viktig innsikt i erfaringer og oppfatninger som kan bidra som innspill til utformingen av barnevernspolitikken.

6.3 Ethical Decision-Making in Internet Research - Investigating Protest Groups against Child Welfare Services on Facebook

Den tredje artikkelen er akseptert (20.7.2018), og skal publiseres i *Qualitative Social Work*. Denne artikkelen handler om etisk skjønn og etisk beslutningstaking i forbindelse med forskning på digitale fellesskap i sosiale medier, med særlig vekt på hvordan balansere individuelle interesser og samfunnsinteresse i situasjoner hvor det er uklart om materialet er offentlig.

I artikkelen diskuteres når, og på hvilket grunnlag det er nødvendig å innhente informert samtykke, og hvordan det å informere deltakere om at «forskning pågår» potensielt kan påvirke data. Videre diskuteres konsekvenser av å tilnærme seg noen deltakere/grupper i sosiale medier som sårbare grupper versus å tilnærme seg dem som aktive deltakende medborgere – i en sosialt arbeids/barnevernskontekst.

Det finnes en betydelig mengde litteratur om etikk for internettforskning. Det finnes også litteratur om etiske vurderinger i forbindelse med forskning på protestgrupper i sosiale medier. Det er imidlertid mindre litteratur om etisk beslutningstaking innen forskning på protestgrupper på internett innen sosialt arbeid/barnevern-feltet. Denne artikkelen analyserer utvalgte erfaringer fra et kvalitativt forskningsprosjekt om Facebook-grupper som protesterer mot det norske barnevernet. Metodologiske utfordringer ved prosjektet analyseres med utgangspunkt i etisk skjønn og forskningsetiske retningslinjer.

Artikkelen illustrerer en metodologisk prosess hvor det var utfordrende å vurdere om datamaterialet var å anse som offentlig eller ikke og om gruppene det handlet om skulle vurderes som sårbare grupper i forskningssammenheng. Artikkelen formidler metodologiske og forskningsetiske erfaringer som kan være overførbare til andre liknende forskningssituasjoner.

Artikkelen konkluderer med at ved forskning i enkelte sosiale medie-kontekster, slik den som presenteres her, kan omhyggelig anonymisering av deltakere være tilstrekkelig for å sikre privatliv og deltakernes interesser. Skjult innsamling av data kan derfor være mulig uten at det utfordrer etiske retningslinjer. Videre, gjennom vektlegging og utvikling av forskningsetisk skjønn kan det, i enkelte tilfeller, være mer rimelig å tilnærme seg deltakere i åpne Facebook-grupper som engasjerte medborgere med sosialpolitiske meninger, enn å kategorisere deltakere som «sårbare» / «sårbare grupper».

7 Diskusjon og avslutning

I denne delen skal jeg først diskutere hvilke vilkår den nye digitale offentligheten gir for ytring og medborgerskap på barnevernsfeltet og hvilke vilkår den nye digitale offentligheten gir for forskning om barnevern. Videre vil jeg diskutere noen av avhandlingens funn og temaer i en utvidet barnevernskontekst. Jeg vil også påpeke noen mulige svakheter ved forskningsprosjektet og komme med forslag til videre forskning.

7.1 Vilkår for medborgerskap i den nye digitale offentligheten

Ekspansjonen av mediekkanaler og mulighetene som ligger i sosiale medier innebærer en ny og endret barnevernsøffentlighet. Avhandlingen har på forskjellige måter belyst former for deltakelse og hvordan denne deltakelsen kan forstås. Analysene viser at borgere bruker sosiale medier til diskusjon om barnevern, som henvendelse til politikere og som arena for å publisere sosialpolitiske innspill om barnevern. Dette er på linje med annen forskning om samfunnsdeltakelse på sosiale medier (Enjolras med flere 2013; Lüders, Følstad og Waldal 2014). Også på barnevernsfeltet bidrar sosiale medier til et bredt spekter av potensielle politiske handlinger (jamfør Koc-Michalska med flere 2016), som sosialpolitiske ytringer og diskusjoner, samt deltakelse i protestgrupper. Deler av den ytringsaktiviteten som foregår om barnevern på sosiale medier er vurdert som deltakelse i det Goul Andersen kaller *det lille demokratiet* (jamfør Goul Andersen 2004). Goul Andersen knytter *det lille demokratiet* blant annet til uformell brukerinnflytelse i offentlige institusjoner og på arbeidsplassen. *Det lille demokratiet* innebærer at en gruppe mennesker gjennom direkte samhandling forsøker å påvirke sin egen situasjon (Ødegaard 2011, 7). I denne avhandlingen forstås også aksjonsgrupper på Facebook og sosialpolitiske twitterutspill om barnevern, som en del av *det lille demokratiet*, selv om denne deltakelsen strekker seg ut over Goul Andersens beskrivelse. Gruppedannelsen og utspillene handler blant annet om å forsøke å påvirke politikere eller andre borgere med henvendelser via sosiale medier eller opplyse samfunnet om hvordan barnevernets praksis kan oppleves for enkelte familier. Dette er, som Goul Andersen påpeker i forbindelse med for eksempel brukerinnflytelse, i grenseland for hva som kan kalles demokratisk deltakelse. Debatten om hvorvidt internett truer eller fremmer demokrati og medborgerskap er sammensatt og kompleks. Jeg har vist til undersøkelser som samlet antyder et positivt bilde av medborgeres engasjement og opplevelse av myndiggjøring (Koc-Michalska med flere 2016, 1814), mens andre teoretiske vinklinger trekker for eksempel frem at internetts infrastruktur undergraver demokratiet og at algoritmene fremmer ekkokamre hvor vi møter meninger som bekrefter de vi har fra før (Lessig 2018; Sunstein 2001; Pariser 2011).

På barnevernsfeltet viser imidlertid deltakelsen på åpne sosiale mediearenaer som Twitter og Facebook-grupper potensial for deltakelsesdimensjonen av medborgerskapet. Både vertikalt, det vil si forholdet mellom borgere og staten, og horisontalt, forholdet til andre medborgere (Andersen med flere 1993; Goul Andersen 2004, 23).

I Norge er deltakelse i protestgrupper på Facebook utbredt, og Facebook spiller en viktig rolle i mobiliseringsprosesser (Enjolras med flere 2013, 109). Facebook-grupper som protesterer mot barnevernets praksis og/eller eksistens representerer en form for mobilisering via sosiale medier. Det skjer ved at det samles en mengde mennesker med mer eller mindre lik oppfatning om barnevernet, at de deler informasjon og erfaringer, gir støtte, oppfordrer til å demonstrere med et formål om å opplyse allmennheten. Facebook-gruppene i studien utfordrer eksisterende maktstrukturer og handler utenfor de etablerte organisasjonene og institusjonene. Dette er trekk som kjennetegner sosiale bevegelser (Snow, Soul og Kries 2004; Baron 2013, 29).

Det er mulig å antyde to typer av grupper med ulike retninger som kanskje representerer to ulike bevegelser. Den ene har et dialogorientert formål og ber om å bli tatt på alvor med sine erfaringer. De protesterer mot maktmisbruk i barnevernet, urettferdighet og uetisk praksis. De har mål om å endre barnevernssystemet, men ikke nødvendigvis å legge det ned. Den andre (som i denne avhandlingens utvalg er representert ved de internasjonale gruppene, men som også finnes blant norske grupper), ser på all omsorgsovertakelse som kidnapping og grove brudd mot menneskerettighetene til foreldrene. Samtidig er det overlappende medlemskap, kommunikasjon og deling av informasjon mellom de fleste gruppene, slik at det er mer hensiktsmessig å antyde at det finnes ulike retninger enn avgrensede grupper/bevegelser.

Mange deltakere er foreldre med erfaringer fra barneverntjenesten. Den tidligere nevnte studien til Slettebø viste at kollektive aktiviteter i grupper med foreldre i barnevernet bidrar til å anerkjenne en vanskelig og stigmatisert identitet, noe som står sentralt i det sosiale medborgerskapet (Slettebø 2008, 248). Borgerne i et samfunn skal både være formelt likestilte og ha reelt like muligheter til å påvirke politikk og delta i det politiske liv (Goul Andersen 2004, 9). Sosiale medier åpner opp for slik deltakelse og påvirkning. På barnevernsfeltet anvendes mulighetene til å bli hørt, og denne sosialpolitiske deltakelsen kan styrke deltakerdimensjonen ved medborgerskapet. Det er rimelig å anta at deltakelsen i enkelte av Facebook-gruppene kan bidra til opplevelsen av å være del av et (nett)samfunn hvor en møter likesinnede, finner støtte og anerkjennelse, noe som også har betydning for opplevelsen av å være en medborger.

Avhandlingen har vist at mange deltar med sin stemme, sin erfaring eller sin oppfatning om barnevernet i en større sosialpolitisk debatt om barnevernet. Sosiale medier gjør at det er mulig å delta i en samfunnsdebatt om barnevernet som ikke var tilgjengelig på samme måte for internett og sosiale medier. Analysene har også vist eksempler på at personlig erfaring kan gjøres til en ressurs i offentligheten, både som enkeltutspill, men også som kollektiv brukermedvirkning og mobilisering for et bedre barnevern. Deltakelsen i sosiale medier innebærer ikke nødvendigvis direkte politisk innflytelse, men både selve deltakelsen og mulighetene som oppstår for respons og forventning om å bli lyttet til, åpner for myndiggjøring og utøvelse av medborgerskap. Dette kan gjelde både den brede deltakelsen blant alle som deltar med ytringer om barnevern på sosiale medier, men også for eksempel for grupper av foreldre som har erfaring med barnevernet.

7.2 Potensialer for samtaler om barnevern i den nye offentligheten

Avhandlingen har vist hvordan den nye digitale offentligheten gir anledning til å synliggjøre individuelle og kollektive opplevelser av og perspektiver på barnevernet som samfunnsinstitusjon. For å gi et bilde av den digitale offentligheten på barnevernsfeltet, har det vært nødvendig å ha et bredt perspektiv på offentligheten, for å inkludere mangfoldet av stemmer, stiler og holdninger (jamfør Rasmussen 2016). Vanlige borgere, men også politikere, medierepresentanter, organisasjoner og mange andre aktører deltar med ytringer og diskusjoner om barnevern i sosiale medier, og det er stor variasjon i uttrykksmåter, vinklinger og holdninger til barnevernet.

Ytringer og aktivitet på sosiale medier fyller ikke nødvendigvis klassiske idealer for offentlig sfære og rasjonell deliberasjon, men den digitale utviklingen fører med seg nye former for demokratiske handlinger, ifølge Enjolras med flere (2013, 188). I den nye offentligheten på barnevernsfeltet finnes det nye potensialer, både til deltakelse og påvirkning og til å utfordre etablerte forestillinger om barnevern i offentligheten. Sosiale medier tilbyr rom til å snakke om barnevern på andre måter enn for eksempel i journaliststyrte medier som aviser og fjernsyn, slik som jeg viser videre i kapitlet.

Alternative forståelser av barnevern og nye stemmer fremmes i ulike offentlige rom. Protestgruppene mot barnevernet på Facebook som er studert i avhandlingen, fremstår som mot-offentligheter som utfordrer en ekskluderende offentlighet, med alternative stiler for offentlig atferd og tale (jamfør Fraser 1992). Grupper av foreldre med dårlige erfaringer med barnevernet har i liten grad vært synlig i det offentlige mediebildet tidligere. Riktignok har enkeltforeldre som har følt seg overkjørt av barnevernet til en viss grad også tidligere kunnet

komme til orde i norske medier, men da har det gjerne vært i form av presentasjoner av enkeltsaker som er dramatisk fremstilt, og for eksempel innrammet som «det lille mennesket mot barnevernsmyndighetene» (Stang 2007, 111).

Avhandlingen viser blant annet hvordan private erfaringer om opplevd urettferdighet og eksklusjon deles i et kollektiv med mål om å endre det bestående barnevernssystemet. Gjennom sosiale medier kan borgere individuelt eller kollektivt forsøke å utfordre makten i barnevernet. Facebookgruppene representerer en motmakt ved å synliggjøre alternative verdier og interesser på barnevernsfeltet (jamfør Castells 2016).

Denne vide offentligheten, eller representasjonelle dimensjonen (jamfør Rasmussen 2008) ville kanskje Habermas ment var for fragmentert og sped til å ha betydning som offentlighet (Habermas 2006). En slik mot-offentlighet har ikke nødvendigvis direkte politisk innflytelse men kan virke opinionsdannende når det gjelder holdninger og oppfatninger om barnevern. For eksempel viste en befolkningsundersøkelse at 22% hadde fått sitt hovedinntrykk av barnevernet gjennom sosiale medier, og at disse i mange tilfeller skiller seg ut med et dårlig inntrykk av barnevernet (Bufdir 2018). I tillegg finnes flere eksempler på kontakt internasjonalt med personer og grupper som jobber mot det norske barnevernet, noe som har blitt mer og mer synlig også i den mer allmenne offentligheten.⁷

Gjennom nye kommunikasjonsteknologier kan flere uttale seg og flere saker fremmes (Pang og Goh 2016). På barnevernsfeltet kan vi se at den digitale offentligheten byr på nye måter å delta på og samhandle på, for eksempel med myndigheter/maktpersoner. Samtidig som enkelte grupper kan overhøres, for eksempel på grunnlag av måter å uttrykke seg på, eller at andre aktører dominerer debatten i offentligheten (jamfør Pang og Goh 2016 eller Fraser 2010[1992]). Enkelte budskap kan også overskygges av trakasserende og/eller usaklige utspill. I tillegg er det tenkelig at mangel på reell debatt, mellom borgere med ulik oppfatning av barnevernet og mellom borgere og myndighetspersoner, er en utfordring. Både for barneverns-offentligheten som helhet, men også for hvilke syn og debatter som når allmennheten.

Enkelte grupper posisjonerer seg i offentligheten på en måte som gjør det vanskelig å bli en del av en større offentlig samtale om barnevernet. I de tilfeller ytringene ensidig representerer

⁷ For eksempel Aftenposten/NTB (10.2.2015): «Tsjekkias president Miloš Zeman sammenligner norsk barnevern med nazistenes Lebensborn-program for rasehygiene», <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/President-sammenligner-norsk-barnevern-med-nazi-program-7894496.html> og NRK (8.10.2015): «Barnevernet i diplomatiske kriser», <http://www.nrk.no/nyheter/1.11658079>

en anti-barnevernsdiskurs/oppfatning, og mer moderate stemmer møtes av hatefulle ytringer eller eventuelt utestengelse, treffer trolig ikke deltakerne andre synspunkter enn det de selv allerede innehar. I tillegg blir det vanskelig å bli hørt og tatt alvorlig utenfor dette rommet. Rommet kan lukkes for mulig debatt og mulig påvirkning.

7.3 Forskning i den nye digitale offentligheten om barnevern

I 2018 har Norge fått et nytt personvernregelverk. Den nye personopplysningsloven består av nasjonale regler og EUs personvernforordning (GDPR - General Data Protection Regulation). (Datatilsynet 2018). GDPR har blant annet betydning for forskning og særlig aktuelt for denne avhandlingens del er at GDPR utvider muligheter for å behandle personopplysninger på andre grunnlag enn samtykke (NESH 2018). I proposisjon til Stortinget (Justis- og beredskapsdepartementet 2017-2018), åpner Justis- og beredskapsdepartementet for behandling av sensitive opplysninger for arkiv-, forskning- og statistikkformål uten samtykke, og å videreføre adgangen til å behandle slike opplysninger når samfunnsinteressen klart overstiger ulempene for den enkelte. Departementet vektlegger at slike interesseavveininger innebærer et betydelig innslag av skjønn og at det dermed er vesentlig å sikre den registrertes grunnleggende rettigheter (Justis- og beredskapsdepartementet 2017-2018). NESH viser til at det på samme måte er unntak fra kravet om samtykke i forskningsetikken for eksempel hvis forskningen kan være vanskelig eller umulig å gjennomføre med samtykke. Deltakernes frihet og selvbestemmelse kan i enkelte tilfeller respekteres selv om samtykke ikke er innhentet på forhånd. Da bør ulempene for den enkelte minimeres, skriver NESH (2018). Etisk refleksjon og godt etisk skjønn er særlig viktig ved forskning uten samtykke, skriver de videre (NESH 2018)

For denne avhandlingens vedkommende har diskusjonen om innhenting, lagring og bruk av data fra åpne nettarenaer uten samtykke stått sentralt, særlig i forbindelse med Facebook-grupper hvor det kan være vanskelig å informere og å få samtykke.

I denne delen er det særlig to trekk jeg vil løfte frem. For det første, spørsmålet om hva som kan regnes som offentlighet, og for det andre, om det kan være etisk forsvarlig å følge med på og å bruke informasjon fra grupper som ikke er klar over at de forskes på.

Ett perspektiv er at den allmenne offentlighet også foregår på Facebook. Det finnes unntak fra hovedregelen om å informere deltakere i forskningen for eksempel når forskningen utføres på åpne arenaer, på gater og torg (NESH 2016, punkt 7). Mange vil anse Facebook-grupper med mange tusen medlemmer som et torg. Forskere på ekstremistmiljøer i Norge viser for

eksempel til en halvoffentlig gruppe med 14000 medlemmer som «Et kjempetorg der folk roper ut sine meninger. Men vi får ikke lov til å være der, med mindre vi går inn og sier hei, vi er her! Da er det 5000 av dem som kaster seg over oss» (Bjørge 2017). En annen forsker peker på paradokset ved at det er på grunn av gruppenes ytterliggående politiske tilhørighet at det vurderes som sensitivt å forske på dem (Ravndal 2017).

Et annet perspektiv vektlegger at nettbrukere ikke forventer at det de legger ut skal analyseres i en annen kontekst senere, selv om Facebook-grupper og blogger kan være helt åpne (Staksrud 2017). Ved ikke å be om samtykke og/eller å informere, kan forskning anses som «stalkerforskning» eller å «tyvlytte» (Enebakk 2017).

I denne avhandlingens tilfelle måtte det vurderes om datainnsamlingen og bruk av informasjon kunne kategoriseres som «stalkerforskning» hvis ikke alle deltakerne var informert. Trolig forventer ikke deltakere og medlemmer av disse åpne gruppene at aktiviteten der vil bli gjenstand for forskning, og dermed vil kanskje noen hevde at det vil være å tyvlytte hvis data fra gruppene ble brukt uten at medlemmer ble informert. Spørsmålet er om dette var et tilfelle hvor de involvertes interesser kunne ivaretas på andre måter enn ved informasjon og samtykke (jamfør Elgesem 2015), for eksempel ved tilstrekkelig anonymisering og ved ikke å bruke direkte sitater med mindre samtykke er innhentet (Ess 2017). Elgesem peker på et avgjørende etisk skille mellom situasjoner hvor deltakelse i forskningen kan innebære risiko for skade eller volde ubehag og tilfeller hvor det ikke er slik risiko. I situasjoner med risiko for skade, må samtykke innhentes (Elgesem 2015, 18). Med de forhåndsregler jeg har tatt og de fremgangsmåter jeg har brukt, har jeg ikke funnet noen grunn til å tro at de som har ytret seg på de arenaene jeg har studert, skulle være utsatt for risiko for skade som resultat av forskningen. Som det fremkommer av den tredje artikkelen i avhandlingen, konkluderte jeg dermed med at i enkelte sosiale medie-kontekster er det tilstrekkelig å anonymisere deltakeren i publikasjonen (og å be om samtykke til eventuell bruk av direkte sitater). Videre konkluderte jeg også med at selv om det trolig finnes sårbare deltakere og at det er flere sensitive (private) innlegg, kan gruppene som her er omtalt betraktes som medborgere med sosialpolitiske hensikter (på gruppenivå), og ikke som sårbare grupper som det må tas ekstra hensyn til i forskningsetisk sammenheng. Det å definere deltakere i protestgrupper mot barnevernet som sårbare i en forskningsetisk sammenheng, kan bidra til diskriminering og utelukkelse av bestemte gruppers erfaringer. Noen ganger kan sårbarhetsmerkelappen bidra til ytterligere stigmatisering og utelukkelse av en gruppe som sjelden høres (Helgeland 2005), for eksempel i massemediene.

Det at jeg som forsker ble nektet tilgang til den andre gruppen jeg tok kontakt med, kan, i tråd med et medborgerskapsperspektiv, betraktes som et uttrykk for motmakt. Altså en parallell til den motstand gruppene uttrykker mot barnevernet og myndighetene forøvrig. Det innebærer derfor en mulig selvmotsigelse (eller inkonsekvens), å innta en holdning om at jeg *kunne ha* forsket på denne og de resterende gruppene uten å ha meldt min tilstedeværelse. Når jeg vet at det finnes grupper som ikke vil forskes på (av meg?), kan det da være etisk forsvarlig å forske på dem likevel? Trolig vil en del mene at det ikke er det og at det styrker argumentet om at en ikke skal forske på folk (deres ytringer) som ikke har en forventning om å bli forsket på. Dette har vært en grunnleggende etisk utfordring i prosjektet, noe som avhandlingen også har viet mye plass til. Som det fremgår av avhandlingen valgte jeg en mellomløsning med ikke å gå for «nær» inn på de uvitende gruppene ved heller å gjøre en slags kartlegging og ved ikke å lagre direkte sitater. Når jeg i ettertid har landet på at dette var en overdreven forsiktighet, henger det sammen med flere vurderinger. Alle gruppene i utvalget er markert «public», det kreves ikke medlemskap for å lese alt innhold, alle gruppene har flere tusen medlemmer og alle gruppene har et sosialpolitisk mål om å endre det bestående. Det er av samfunnsmessig betydning å få innsikt i aktiviteten på åpne sosiale medie-arenaer nettopp fordi de kan betraktes som en del av den offentlige samtalen om barnevernet. Samtidig er det de etiske vurderingene under hele prosessen som har vært avgjørende for konklusjonen.

Private og sensitive ytringer har krav på etisk omtanke. Ikke bare når det gjelder anonymisering ved publikasjon, men også ved selve lagringen og i analyseprosessen. Gruppenes kollektive budskap kan imidlertid ses som en del av den offentlige debatten. Det samme vil også gjelde på en arena som for eksempel Twitter. Enkelte ytringer om barnevernet kan tolkes som privat orientert, mens andre derimot kan kategoriseres som politisk deltakelse, for eksempel ved at de henvender seg til myndigheter og andre med innflytelse på barnevernsfeltet. Hovedpoenget her er at dette forutsetter bruk av etisk skjønn og at beslutningstaking skjer innenfor spesifikke kontekster (Association of Internet Researchers (AoIR) 2012, 5). Det markerer at en ikke kan skille forskning fra etikk (Ess 2017). Etikken handler om refleksjon slik at forskere kan opptre ansvarlig, hevder Enebakk fra NESH (2017). Ved å vektlegge forskerens egen skjønnsvurdering og også samfunnsinteresse, vil det kunne bidra til innsikt i grupper som på den ene siden opererer åpent, men samtidig posisjonerer seg på en måte som både lukker og ekskluderer debatten i praksis. Med utgangspunkt i vurderingen av den enkelte konteksten vil det ofte være mulig å ivareta samfunnsinteresse

uten å krenke integritet og personvern. Noe jeg oppfatter som å være i tråd med både GDPR og NESH (2018).

7.4 Barnevernets praksiser slik de oppfattes blant engasjerte medborgere i sosiale medier

Yrkesetiske retningslinjer for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere skal fremme en yrkesutøvelse som er basert på humanistiske og demokratiske verdier. Sentralt i virksomheten skal være «solidaritet med utsatte grupper, kamp mot fattigdom og arbeid for sosial rettferdighet og sosial endring» (FO 2015, punkt 1). I et medborgerskapsperspektiv er profesjonsetikken med på å realisere rettighetene og bidra til å gjøre de svakeste til sikre medborgere (Wyller 2005, 61). Det finnes likevel mange eksempler på tilfeller av overgrep i rettighetenes navn der bestemte grupper er tvunget til å innordne seg storsamfunnets livsform, skriver Wyller (2005, 62).

Barnevernsarbeideres yrkesetikk forutsetter at perspektivene til samtlige av de berørte tas med i betraktninger og at yrkesutøveren er oppmerksom på hvordan den aktuelle konteksten preger det som sies og gjøres av den enkelte (punkt 3). Flere studier om barnevernet har stilt spørsmål ved om disse verdiene alltid gjenspeiler praksis (for eksempel Hennem 2016; Featherstone med flere 2014). I en ny avhandling om risikoforståelser i det norske barnevernet skriver Haug at det er behov for å utvikle praksiser og tjenester som ivaretar mandatet i sosialt arbeid om å fremme sosial endring, myndiggjøring og frigjøring av mennesker, og viser til internasjonale verdier i sosialt arbeid (International Federation of Social Workers 2014, i Haug 2018, 203). Hun sier videre at det kan synes som at normalitetsgrensene er forskjøvet mot idealer som kan være vanskelige å oppnå for barn og foreldre (Haug 2018, 203). Dette kan tyde på et behov for at barneverntjenesten gjør statusen som borger mer romslig og mer formet av de ulike livsformene som mennesker har, for å bruke Wyllers ord (2005, 62).

Deler av den digitale barnevernsøffentligheten reflekterer hvordan barnevernets praksiser ikke nødvendigvis bidrar til sosial endring og myndiggjøring. Barnevernet er på denne måten både en institusjon som sammen med andre offentlige institusjoner har en viktig rolle å spille for medborgerskapet, og er samtidig en institusjon som tidvis setter medborgerskapet på prøve (jamfør Slettebø 2008, 62). For eksempel kan rettighetsdimensjonen utfordres ved at juridiske rettigheter oppleves som ugyldige i praksis, men det kan også deltakelsesdimensjonen, ved å oppleve at man ikke blir hørt eller forstått utfra sin egen forståelse av situasjonen. En

barnevernsforelder brukte begrepet «annenrangs borger» i et innlegg til Dagsavisen (2017). Her beskriver han hvordan samvær med barnet under tilsyn skjer på en måte hvor alt som foregår skrives ned og analyseres samt at barnets reaksjoner alltid peker tilbake på foreldrene: «Om hun er trøtt, så tolkes dette som alt fra avvisning til dissosiering. Om hun vil ha trøst er hun utrygg. Det er like nervepirrende hver gang». Videre peker han på det offentliges manglende oppfølging av foreldre som har mistet omsorgen for barn og stigmatiseringen ved at deres sorg oppfattes som selvforskyldt. Dette fører til opplevelsen av å være en annenrangs borger.

Det ligger i barnevernets mandat og grunnlag at det av og til må fattes vedtak via fylkesnemnda som går imot enkeltpersoners vilje. Etske retningslinjer påpeker at «Bruk av makt og tvang er alltid etisk problematisk selv når det anses som nødvendig og er lovhjemlet. Brukere som utsettes for tvang, vil uunngåelig få sine fysiske og/eller mentale grenser krenket» (FO 2015, punkt 3). Likevel handler en stor del av kritikken mot barnevernet på sosiale medier ikke om den faktiske utøvelsen av tvang. Det handler om måten folk/klienter blir møtt på, hvordan de blir forstått, tolket og beskrevet. At deres virkelighet og kontekst ikke er anerkjent og at det konstrueres en sak rundt deres familie som de ikke kjenner seg igjen i. Det kan handle om ikke å få anledning til å få vise at en kan mestre foreldrerollen, eller å bli vurdert under betingelser som gjør det umulig å få vist seg som en holdbar forelder. For eksempel ved enkelte former for tilsyn og observasjon av samspill, men også en del av familiesentrenes praksis er tematisert som overvåkende og krenkende og lite hjelpsomt.

Det å formidle sine erfaringer med barnevernet gjennom sosiale medier er i denne sammenheng uttrykk for utøvelse av medborgerskap, gjennom deltakelse, debatt og mobilisering. Deltakerne fletter sammen personlige historier om opplevd krenkelse og sosialpolitiske hensikter (jamfør Choi og Cho 2017) og kritikken retter seg mot barnevernets praksis.

7.5 Diskusjon av funn i en utvidet barnevernskontekst

Som jeg har redegjort for i de tidligere kapitlene, er avhandlingen et resultat av mange teoretiske og metodiske valg. Innenfor det overordnede temaet *barnevernet i den digitale offentligheten*, har jeg valgt å følge enkelte retninger og noen utvalgte analytiske spor. I denne siste delen av avhandlingen ønsker jeg å diskutere avhandlingens analytiske funn løftet ut av den spesifikke konteksten jeg har studert, og sette dem i en bredere barnevernskontekst. Jeg vil blant annet diskutere forholdet mellom oppfatninger av barnevern i sosiale medier og i

opinionen, presisere avhandlingens forståelse av barnesentrering og diskutere utfordringer kritikken i sosiale medier kan medføre, for eksempel for barnevernet. Jeg vil også peke på mulige svakheter og undertemaer jeg ikke har fulgt videre, og dermed også noen forslag til videre forskning.

7.5.1 Forholdet mellom oppfatninger av barnevern i sosiale medier og i opinionen

Det som fremkommer i den digitale barnevernsøffentligheten representerer ikke nødvendigvis oppfatninger generelt i befolkningen eller erfaringer fra alle foreldre med erfaring fra barnevernet. Dette doktorgradsprosjektet har ikke hatt som formål å gi representative bilder av holdninger til og opplevelser av barnevernet, men å gi et oversiktsbilde av hvordan barnevernet diskuteres i sosiale medier og betydninger dette kan ha for barnevernsøffentligheten.

En nylig undersøkelse av befolkningens holdninger til barnevernet viste at 43 % har et meget eller ganske godt inntrykk av det norske barnevernet, mens 23 % har et dårlig inntrykk. Av de som hadde fått hjelp fra barneverntjenesten opplevde litt under halvparten at kvaliteten på hjelpen var meget eller ganske god, mens en tredjedel svarte at den var dårlig (Bufdir 2018, 3). En annen stor undersøkelse, hvor mer enn 700 familier var involvert, viste at klienter/brukere i barnevernet har større tillit til barnevernet enn den generelle voksenalderbefolkningen (Clifford, Fauske, Lichtwarck, Marthinsen 2015, 67). Foreldre som har barn plassert utenfor hjemmet, har lavere tillit til barnevernet, men også flertallet av disse uttrykker stor tillit i denne undersøkelsen (Clifford med flere. 2016, 67). Mange av de som uttaler seg i de sosiale mediene denne avhandlingen har studert, er foreldre med dårlige erfaringer med barneverntjenesten. Med tanke på protestgruppene er disse, i antall, på ingen måte en marginal gruppe, og mange uttrykker liknende erfaringer. Det betyr likevel ikke at kritikken og temaene som fremkommer refererer til all barnevernspraksis i Norge.

7.5.2 En presisering av avhandlingens forståelse av barnesentrering

Som jeg har vært inne på tidligere pågår det en faglig debatt på barnevernsfeltet både i og utenfor Norge om retninger eller trender innen barnevernets praksis. Flere viser for eksempel til en økende grad av en individorientert «barnesentrert» praksis med stor vekt på utviklingspsykologi (Hennum 2015; Featherstone med flere 2014; Andenæs 2004).

Barnesentrering gir gjerne positive assosiasjoner som det å ta barn på alvor og legge vekt på barnets rettigheter. Det er likevel slik at en rendyrket barnesentrert holdning kan ha utilsiktede konsekvenser (Hennum 2015; Madsen 2016). Det å stille spørsmål ved en bestemt form for

barnesentrering, slik jeg har gjort i avhandlingen, utfordrer ikke det å ha et barneperspektiv. Et barneperspektiv innebærer å ha barnets situasjon som en overordnet referanseramme, og et barneperspektiv skal belyse helheten i barnets situasjon (Stang 2007, 87-89). Å sette seg inn i barnets situasjon, å lytte til barn og ivareta deres juridiske rettigheter, står ikke i motsetning til å se barnets situasjon fra ulike perspektiver og heller ikke å anerkjenne foreldrenes forståelse av situasjonen. Å anerkjenne at barnet er del av en større kontekst og at (økonomi, boforhold, helse etc.) både påvirker barnet og dets nærmeste, betyr ikke å miste barnet av synet eller at praksis er mer orientert mot foreldre enn barn.

Dette doktorgradsprosjektet har ikke studert barnevernets praksis, men har løftet frem noen paralleller mellom det som fremkommer på noen sosiale mediearenaer og forskning/faglitteratur som stiller spørsmål ved en bestemt type praksis. Avhandlingen bidrar også til å utvide forståelsen av barnesentrering i barnevernssammenheng ved å eksemplifisere hvordan en del foreldre og andre som er kritiske til barnevernets arbeid, har alternative presentasjoner av å være barnesentrert. Selv om barnesentrering som perspektiv eller retning ikke tas opp direkte i tekstene som er studert, er særlig Facebook-gruppene i stor grad sentrert rundt barn og hva som er bra for barn. Mange er opptatt av barns rettigheter, men da særlig deres rett til å være med sin biologiske familie. Det handler også om barns savn og sorg og om barn som ikke har det bra under offentlig omsorg. Denne formen for barnesentrering skiller seg fra hvordan profesjonell barnesentrering er beskrevet i litteraturen.

7.5.3 Hvordan vurdere kritikken av barnevernet slik den fremkommer i sosiale medier

Enkelte trekk ved den nye digitale barnevernsøffentligheten har fått oppmerksomhet fra blant annet barnevernets faggrupper og departement og direktorat. Det handler særlig om trakassering og hatefulle ytringer som tidvis også retter seg mot navngitte barnevernsarbeidere og deres familier. Dette har store personlige og samfunnsmessige konsekvenser. I denne avhandlingen har det vært et mål å forsøke å lytte til og finne frem til ulike kollektive budskap som retter seg mot barneverntjenestens arbeid, og med særlig vekt på det som har vært oppfattet som offentlige eller politiske utspill. Derfor er ikke enkeltytringer som kategoriseres som trakassering vektlagt. Det betyr ikke å underminere betydningen av slike ytringer på sosiale medier.

Det andre fenomenet jeg trakk fram i innledningen handler om direkte feilaktige påstander om norsk barnevern i en del av en utenlands protestbølge. En periode i 2016 foregikk det demonstrasjoner og medieomtaler mot norsk barnevern som til dels formidlet relativt

ytterliggående påstander. For eksempel som at norsk barnevern kan sammenliknes med en nazistisk eller kommunistisk organisasjon og at de stjeler barn fra uskyldige utlendinger (Stavanger Aftenblad.2017). Eller for eksempel at litauiske barn er en etterspurt vare på grunn av innavl og høy prosent barn med misdannelser i Norge (NRK 2015). I mitt materiale finnes også slike eksempler, da særlig i de internasjonale Facebook-gruppene, men det forekommer også slike ekstreme påstander i de norske gruppene.

I tillegg til å være en utfordring for barnevernet er slike ytringer også en utfordring for enkelte administratorer, men også for mange deltakere som ønsker en saklig debatt. Jeg har vært i kontakt med flere aktive deltakere (i hovedsak pr. mail) som har kommentert utfordringer med at enkelte skriver usaklig, trakasserer og kommer med påstander som ikke kan ha rot i virkeligheten. Dette ødelegger for de som vil holde en saklig tone, ønsker å formidle sine erfaringer og å bli tatt alvorlig. Trakassering og usakligheter er et viktig fenomen ved den digitale offentligheten om barnevernet som denne avhandlingen bare i mindre grad problematiserer. Det kan sees som en svakhet ved avhandlingen. Samtidig har den overordnede interessen for hvordan sosiale medier brukes på barnevernsfeltet og hvilke felles forståelser som kan leses ut av blant annet protestgruppene, medført at det har vært andre fenomener i materialet som har fått mer oppmerksomhet.

7.5.4 Kjønn, barnevern og sosiale medier

Kjønn er ofte en viktig faktor i forskning som omhandler barnevernet. Blant de som jobber i barnevernet, er en meget høy andel kvinner, og mye barnevernsarbeid er rettet mot mødre. Det er oftest kvinner som møtes i barnevernet (Skorpen 2004, 1). Ved de arenaene som er studert i dette doktorgradsprosjektet, har ikke kjønn fremstått som noe sentralt element. Både kvinner og menn er administratorer, og deltakere og innleggene har i liten grad tematisert kjønn. Med unntak av at enkelte innlegg har brukt betegnelser som «kjerringer» og «barnevernskvinner» om barnevernsansatte, har jeg ikke opplevd at kjønn har vært en sentral faktor å gå nærmere inn på. På en annen side kan jeg ikke se bort fra at nye elementer ville kommet frem hvis jeg hadde nærmet meg materialet med blick for kjønn. Det kan for eksempel være at det er en overvekt av kvinner eller menn i medlemsmassen eller blant de som aktivt deltar.

7.5.5 Forslag til videre forskning

I denne avhandlingen er det ytringer fra voksne, med og uten barnevernserfaring, som er studert. Barn og ungdom deltar også i den digitale offentligheten med synspunkter og

erfaringer. Det finnes for eksempel blogger med personlige fortellinger om hvordan det er å være barnevernsbarn, og en del ungdom deltar også med ytringer og spørsmål for eksempel i Facebook-grupper. Norske barn og ungdom ligger på verdenstoppen i bruk av sosiale medier, blant annet bruker nesten halvparten av alle barn mellom ni og 16 år sosiale medier daglig (Medietilsynet 2018). Innsikt i barn/ungdoms egne erfaringer med barnevernet og hvordan sosiale medier brukes til å formidle dette, ville kunne gi utvidet forståelse av barnevernsøffentligheten, og samtidig gitt viktig innblikk i en del ungdommers erfaringer og oppfatninger. Forskning på barn og unges bruk av, og ytringer i, sosiale medier forutsetter imidlertid nøye etiske vurderinger av hva som kan være gangbar fremgangsmåte (NESH 2016, punkt 14).

Videre ville forskning som inkluderte flere debattarenaer og undersøkte mulig dialog og debatt mellom ulike virkelighetsforståelser av barnevernet gitt et bredere og mer utfyllende bilde av den digitale barnevernsøffentligheten. Det finnes diskusjoner og uenigheter også i mitt materiale, men i protestgruppene deltar for eksempel i liten grad fagfolk innen barnevernsfeltet, politikere, fagforening. Hvordan dette er i Facebook-grupper som har en målsetning om å utvikle det barnevernet som finnes i dag og Facebook-grupper hvor deltakerne er fagfolk i barnevernet, er ikke studert i denne avhandlingen. En undersøkelse av Facebook-grupper og andre sosiale medieplattformer med barnevernstema, som ikke avgrenser seg til protestgrupper, vil kunne gi dypere innsikt i debatten om barnevernet i den digitale øffentligheten og om forskjellige virkelighetsforståelser av barnevernet (diskurser) og eventuelt hvilke konsekvenser det kan ha.

7.6 Avslutning

Internett og sosiale medier medfører nye vilkår for øffentlige ytringer, for medborgerskapet og for forskningen. For barnevernet er det viktig å kjenne til ulike forståelser og oppfatninger av barnevernet og ikke minst hvordan en del mennesker opplever barnevernets praksis i sine egne liv. Gjennom ytringer i sosiale medier er det mulig å få nye perspektiver på hvordan praksis kan oppleves av en del klienter i barnevernet. Studier av ytringer og bruk av sosiale medier gir en annen type kunnskap enn for eksempel intervjuer eller brukerundersøkelser, blant annet fordi ytringene er skapt i en kontekst som er uavhengig av forskning.

Ericsson brukte barnevernet som et samfunnsspeil på samfunnsendringer i etterkrigstiden i boken jeg nevnte i innledningen (1996). Gjennom hennes historiske analyser viser hun hvordan barnevernet både har spilt rollen som «vokter av akseptabelt familieliv, særlig

overfor fattige og enslige mødre», og har vært en pådriver for å styrke barnets rettigheter, både i samfunnet og i familien. Samtidig, sier hun, gjør de rammene som er satt for barnevernets virksomhet at strevet for «barnets beste» lett kobles sammen med økt kontroll (1996). Denne avhandlingen har belyst hvordan barnevernets kontroll av familier og smale rammer for akseptabelt familieliv er formidlet ut i en bred digital offentlighet. I den samme offentligheten ligger det nye muligheter for befolkningen, med og uten erfaring fra barnevernet, til å delta og bidra i samfunnsdebatten om barnevernet.

Referanser

- Aalberg, T., E. Elvestad og Eli Skogerbø. 2015. "Demokrati og offentlighet." I *Makt, medier og politikk. Norsk politisk kommunikasjon*, redigert av Ihlen, Øyvind, Eli Skogerbø og Sigurd Allern, 22-34. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aalen, Ida. 2015. *Sosiale medier*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Aamodt, Hilde A. og Svein Mossige. 2014. *Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg : "Det er jo morsomt for mamma å følge med på oss. Da ser hun at vi driver med idrett."* Vol. nr. 4/14, *NOVA-rapport (trykt utg.)*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Andenæs, Agnes. 2004. "Hvorfor ser vi ikke fattigdommen? Fra en undersøkelse om barn som blir plassert utenfor hjemmet." *Nordisk sosialt arbeid* 24 ER (01).
- Andersen, Johannes, Ann-Dorthe Christensen, Kamma Langberg, Birte Siim og L. Torpe. 1993. *Medborgerskab: demokrati og politisk deltagelse*. Herning: Systime.
- Andreassen, Tone Alm. 2006. "Truet frivillighet og forvitrede folkebevegelser? En diskusjon av hva perspektiver fra studier av sosiale bevegelser kan tilføre forskningen om frivillige organisasjoner." *Sosiologisk tidsskrift* 14 ER (02).
- AoIR (Association of Internet Researchers). 2012. "Ethical Decision-Making and Internet Research. Recommendationes from the AoIR Ethics Working Committee (Version 2.0)."
- Ask, Torunn Alise. 2000. *Barnevernet i det offentlige rom: en kvalitativ studie av barnevernsarbeideres møter med media*. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Baron, Luis. 2013. *The power of associations social media and social movements: Facebook in the interactions of social movement organizations*. ProQuest Dissertations Publishing.
- Bay, Ann-Helén og Jo Saglie. 2003. *I verdens rikeste land: pressens dekning av velferdsstaten 1969-99*. Vol. 25/2003, *NOVA-rapport (trykt utg.)*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Bjørger, Tore. 2017. «Offentlig – men ikke fritt vilt.» De nasjonale forskningsetiske komiteene. Nr. 3, desember 2017. <https://www.etikkom.no/Aktuelt/Fagbladet-Forskningsetikk/arkiv/2017/2017-3/>
- Boyd, danah. 2011. "Social Network Sites as Networked Publics: Affordances, Dynamics, and Implications." In *A Networked self: identity, community, and culture on social network sites*, redigert av Zizi Papacharissi, 39-59. New York: Routledge.

- Brochmann, Grete. 2002. "Citizenship and Inclusion in European Welfare State: the EU Dimension." In *Migration and the Externalities of European Integration*, redigert av Sandra & Ucarer Emek Lavenex, 179-194. Lexington Books.
- Bufdir. 2018. *Befolkningens holdninger til barnevernet*.
https://www.bufdir.no/Global/Befolkningenes_holdninger_til_barnevernet.pdf
- Castells, Manuel. 2015. *Networks of outrage and hope: social movements in the Internet age*. Cambridge, UK: Polity.
- Choi, S. Y. og Y. Cho. 2017. "Generating counter-public spheres through social media: Two social movements in neoliberalised South Korea." *Javnost* 24 (1):15-33. doi: 10.1080/13183222.2017.1267155.
- Clifford, Graham, Halvor Fauske, Willy Lichtwarck og Edgar Marthinsen. 2015. *Minst hjelp til dem som trenger det mest?* NF-rapport nr. 6/2015. ISBN: 978-82-7321-662-5.
- Dagsavisen. 2017. «Opplevelsen av å være en annenrangs borger.» 19.10.17.
<http://www.dagsavisen.no/nyemeninger/opplevelsen-av-%C3%A5-v%C3%A6re-en-annenrangs-borger-1.1037642>
- Datatilsynet. 2018 <https://www.datatilsynet.no/regelverk-og-verktoy/lover-og-regler/personvernregelverket/om-personopplysningsloven-og-nar-den-gjelder/>
- Denzin, Norman K. og Yvonna S. Lincoln. 2011. *The SAGE handbook of qualitative research*. 4. utgave, red. Los Angeles: Sage.
- Dijk, José van. 2013. *The Culture of connectivity: a critical history of social media*. Oxford: Oxford University Press.
- Drabble L. (2016). "Conducting qualitative interviews by telephone: Lessons learned from a study of alcohol use among sexual minority and heterosexual women." *Qualitative Social Work* Vol 15(1) 118-133.
- Einarsson, Jóna Hafdis. 2015. "En takk til alle barnevernsarbeidere!" *Tidsskriftet Norges Barnevern* 92 (03):166-167. ER.
- Elgesem D. 2015. "Consent and information - ethical considerations when conducting research on social media". I *Internet research ethics*, redigert av Fossheim H. and Ingierd H.14-32. Oslo: Cappelen Damm Akademisk (Nordic Open Access Scholarly Publishing).
- Enjolras, Bernard, Rune Karlsen, Kari Steen-Johnsen og Dag Wollebæk. 2013. *Liker – liker ikke: sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet*. [Oslo]: Cappelen Damm akademisk.

- Enjolras, Bernard, Kari Steen-Johnsen og Rune Karlsen. 2014. *Valgkampen 2013 på Twitter. Sosiale medier som kritisk offentlighet*. Rapport – Institutt for samfunnsforskning.
- Enjolras, Bernhard og Kari Steen-Johnsen. (2015). "The digital transformation of the political public sphere: a sociological perspective". Upublisert paper. Institutt for samfunnsforskning.
- Enebakk, Vidar. «Offentlig – men ikke fritt vilt.» De nasjonale forskningsetiske komiteene. Nr. 3, desember 2017. <https://www.etikkom.no/Aktuelt/Fagbladet-Forskningsetikk/arkiv/2017/2017-3/>
- Ericsson, Kjersti. 1996. *Barnevern som samfunnspeil*. Oslo: Pax.
- Ess, Charles. «Offentlig – men ikke fritt vilt.» De nasjonale forskningsetiske komiteene. Nr. 3, desember 2017. <https://www.etikkom.no/Aktuelt/Fagbladet-Forskningsetikk/arkiv/2017/2017-3/>
- Fauske, Halvor, Willy Lichtwarck, Edgar Marthinsen, Elisabeth Willumsen, Graham Clifford, Bente Heggem Kojan 2009, *Barnevernet på ny kurs? Det nye barnevernet – et forsknings- og utviklingsprosjekt I barnevernet*, Nordlandsforskning-Rapport nr. 8/2009.
- Featherstone, Brid, Susan White og Kate Morris. 2014. *Re-imagining child protection: Towards humane social work with families*. In Bristol: Policy Press.
- FO (Fellesorganisasjonen). 2015. Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. https://www.fo.no/getfile.php/1320310-1429186747/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument_2015.pdf
- Fontene 14.2.2016. *Barnevernet utløser global protest*.
<http://fontene.no/nyheter/barnevernet-utloser-global-protest-6.47.358480.2b2af0595b>
- Follesø, Reidun. 2004. "Bruker eller brukt?: Landsforeningen for barnevernsbarn: analyse av en interesseorganisasjon i møte med dagens barnevern." Institutt for sosialt arbeid og helsefag, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Forandringsfabrikken. 2018.
<http://www.forandringsfabrikken.no/article/forandringsfabrikkens-arbeid-pa-barnevern>
- Franklin, Bob og Nigel Parton. 1991. *Social work, the media and public relations*. London: Routledge.

- Fraser, Nancy. 2010 [1992]. "Rethinking the public sphere: A contribution to the critique of actually existing democracy." I *The Idea of the Public Sphere*, redigert av Jostein Gripsrud, Hallvard Moe, Anders Molander og Graham Murdock, 127-149. Plymouth: Lexington Books.
- Frey, Elsebeth og Marit Johansen. 2014. "Hvordan blir barnevernets oppdrag framstilt i kommunikasjonsstrategiene? Et åpent barnevern og Barnevernet – en hjelper." *Fontene forskning: et tidsskrift fra Fellesorganisasjonen (FO)* (1):43-55.
- Føleide, Sonja. 2011. «Mot ein meir reflektert barnevernsdebatt?: Ei innhaldsanalyse av barnevernsframstillingar i VG og Dagbladet.» Masteroppgave i sosiologi, Universitetet i Oslo.
- Gaughan, Lorraine og Paul Michael Garrett. 2012. "The 'most twisted and unaccountable force in the state'? Newspaper accounts of social work in the Republic of Ireland in troubled times." *Journal of Social Work* 12 (3):267-286. doi: 10.1177/1468017310383269.
- Gentikow, Barbara. 2009. "Habermas, medienes rolle for den offentlige meningsdannelsen, og en fotnote om Internettet i fire versjoner." *Norsk medietidsskrift* 16 (01).
- Gil De Zúñiga, H., Molyneux, L. og P. Zheng. 2014. "Social Media, Political Expression, and Political Participation: Panel Analysis of Lagged and Concurrent Relationships." *Journal of Communication*, 64 (4), 612-634.
- Gilje, Nils. 2017. *Hermeneutikk: meining og forståing i vitenskapene om mennesket*. Oslo: Samlaget.
- Golding, Peter og Sue Middleton. 1982. *Images of welfare : press and public attitudes to poverty, Aspects of social policy*. Oxford: Martin Robertson.
- Goul Andersen, Jørgen. 2004. *Et ganske levende demokrati, Magtudredningen*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Goul Andersen, Jørgen. 2005. *The Changing face of welfare: consequences and outcomes from a citizenship perspective*. Bristol: Policy Press.
- Gripsrud, Jostein. 2017. *Allmenningen: historien om norsk offentlighet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gripsrud, Jostein, Hallvard Moe, Anders Molander og Graham Murdock. 2010. *The Idea of the Public Sphere*. Lanham: Lexington Books.
- Habermas, Jürgen. 1989 [1962]. *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Cambridge: Cambridge, Mass.: Polity Press.

- Habermas, Jürgen. 1992. *Between Facts and Norms*. Cambridge: Mass.: MIT Press.
- Habermas, J. 2010 [1992]. "Excerpt from Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy". Redigert av J. Gripsrud, H. Moe, A. Molander & G. Murdock, *The Idea of the Public sphere* (pp. 184-205). Plymouth: Lexington Books.
- Habermas, Jürgen. 2006. "Political Communication in Media Society: Does Democracy Still Enjoy an Epistemic Dimension? The Impact of Normative Theory on Empirical Research 1." *Communication Theory* 16 (4):411-426. doi: 10.1111/j.1468-2885.2006.00280.x.
- Habermas, Jürgen. 2005. Oversatt av Høibraaten, Helge, Elling Schwabe-Hansen og Jon Øien. 2005. *Borgerlig offentlighet: dens fremvekst og forfall: en undersøkelse omkring et av det borgerlige samfunns grunnbegreper, Strukturwandel der Öffentlichkeit*. Oslo: De norske bokklubbenene.
- Haug, Veronica. 2018. «Barn i risiko og risikable foreldre.» Avhandling ved OsloMet.
- Haugseth, Jan Frode. 2013. *Sosiale medier i samfunnet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Helgeland I. M. 2005. "Catch 22" of Research Ethics: Ethical Dilemmas in Follow-Up Studies of Marginal Groups. *Qualitative Inquiry* 11: 549-569.
- Hennum, Nicole. 2015. "Makten i barnet." *Tidsskriftet Norges barnevern* 91 (02).
- Hennum, Nicole. 2016. "Kunnskapens makt i beslutninger." I *Beslutninger i barnevernet*, redigert av Øivin Christiansen og Bente Heggem Kojan, 48-61. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hjertø, Pernille og Marcela Douglas. 2017. «Barnevernets omdømme og medias påvirkning.» UiT Norges arktiske universitet.
- IFSW. 2014. "Global definision of social work." <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/>
- Ihlen, Øyvind, Eli Skogerbø og Sigurd Allern. 2015. "På jakt etter norsk politisk kommunikasjon – Kommentarartikkel." *Norsk medietidsskrift* 21 ER (03).
- Johannessen, Asbjørn, Line Christoffersen og Per Arne Tufte. 2016. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 5. utg. red. Oslo: Abstrakt.
- Johansson, H. og B. Hvinden. 2007. "Opening Ccitizenship. Why do we need a new understanding of social citizenship?" I *Citizenship in Nordic welfare states: dynamics of choice, duties and participation in a changing Europe*, redigert av Bjørn Hvinden og Håkan Johansson, 3-18. London: Routledge

- Justis- og beredskapsdepartementet. 2017-2018. *Lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) og samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse av forordning (EU) nr. 2016/697 (generell personvernforordning) i EØS-avtalen.* (Prop. 56 LS). Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-56-ls-20172018/id2594627/>
- Kagan, Maya, Eithan Orkibi og Ester Zychlinski. 2017. "'Wicked', 'deceptive', and 'blood sucking': Cyberbullying against social workers in Israel as claims-making activity." *Qualitative Social Work*:1473325017694952. doi: 10.1177/1473325017694952.
- Kalleberg, Ragnvald. 1996. "Forskningsopplegget og samfunnsforskningens dobbeltdialog." I *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*, redigert av Holter Harriet og Ragnvald Kalleberg, 26-72. Universitetsforlaget.
- Kaplan, Andreas M. og Michael Haenlein. 2010. "Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media." *Business Horizons* 53 (1):59-68. doi: 10.1016/j.bushor.2009.09.003.
- Karlsen, Rune, Kari Steen-Johnsen, Dag Wollebæk og Bernard Enjolras. 2017. "Echo chamber and trench warfare dynamics in online debates." *European Journal of Communication* 32 (3):257-273. doi: 10.1177/0267323117695734.
- Kim, Y. 2010. "The Pilot Study in Qualitative Inquiry. Identifying Issues and Learning Lessons for Culturally Competent Research." *Qualitative Social Work* Vol. 10 (2): 190-206.
- Koc-Michalska, Karolina, Darren G. Lilleker og Thierry Vedel. 2016. "Civic political engagement and social change in the new digital age." *New Media and Society*. Vol. 18, utgave 9.
- Kock, Christian og Lisa Villadsen. 2012. *Rhetorical citizenship and public deliberation*. University Park, Pa: Pennsylvania State University Press.
- Kojan, Bente Heggem. 2011. "Klasseblikk på et barnevern i vekst." Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap.
- Kojan, Bente Heggem, Marthinsen Edgar og Clifford Graham. 2014. "Barnevern og sosiale nettsamfunn – en utforskende analyse." *Tidsskriftet Norges barnevern* (02-03): 63-76.
- Lavik, Erlend, Hallvard Moe og Jostein Gripsrud. 2017. "Digitale tider." I *Allmenningen: historien om norsk offentlighet*, redigert av Jostein Gripsrud, 551-612. Oslo: Universitetsforlaget.
- Landsforeningen for barnevernsbarn (Lfb). 2018. <http://barnevernsbarna.no/om-oss/>

- Lessig, Lawrence. 2018. Intervju i Morgenbladet 27.7.2018:
<https://morgenbladet.no/aktuelt/2018/07/ridderen-av-de-tapte-slag>
- Lister, Ruth. 1998. "Citizenship on the margins: Citizenship, social work and social action." *European Journal of Social Work* 1 (1):5-18. doi: 10.1080/13691459808414719.
- Lister, Ruth. 2008. "Inclusive Citizenship, gender and poverty: some implications for education for citizenship", *Citizenship Teaching and Learning*. Vol. 4, No. 1, July 2008.
- Lonne, Bob og Nigel Parton. 2014. "Portrayals of Child Abuse Scandals in the Media in Australia and England: Impacts on Practice, Policy, and Systems: Most media coverage distorts the public understandings of the nature of child maltreatment." *Child Abuse & Neglect* 38 (5):822-836. doi:
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.04.020>.
- Lov av 17. juli 1992 nr. 100 Lov om barneverntjenester (barnevernloven).
- Lundström, Tommy. 2004. "Mellan vardag och dramatik. Pressens bevakning av socialt arbete med utsatta barn och unga." I *sociala problem och socialpolitik i massmedier*, redigert av C. Kroll H. Blomberg, T. Lundström, H. Sward, 223-252. Lund: Studentlitteratur.
- Lüders, Marika, Asbjørn Følstad og Espen Waldal. 2014. "Expectations and Experiences With MyLabourParty: From Right to Know to Right to Participate?" *Journal of Computer-Mediated Communication* 19 (3): 446-462. doi: 10.1111/jcc4.12047.
- Madsen, Ole Jacob. 2016. "Psykologiens innflytelse i velferdsstaten." I *Forvaltning av makt og moral i velferdsstaten: fra sosialt arbeid til "arbeid med deg selv"?*, redigert av Randi Kroken og Ole Jacob Madsen, 86-112. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Marshall, T.H. 2006. "Citizenship and Social Class." I *The Welfare state reader*, redigert av Francis G. Castles og Christopher Pierson, 30-39. Cambridge: Cambridge: Polity.
- Medietilsynet 2018: <http://www.medietilsynet.no/barn-og-medier/barn-og-medier-undersokelsen/>
- Mouffe, C. 2010 [1999]. "Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism?" I *The Idea of the Public Sphere* (pp. 270-279), redigert av J. Gripsrud, H. Moe, A. Molander & G. Murdock,. Plymouth: Lexington books.
- NESH. 2014. *Etiske retningslinjer for forskning på internett*. Utgitt av NESH 2014.
<https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/etiske-retningslinjer-for-forskning-pa-internett/>

- NESH. 2016. "Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi." Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteene.
- NESH. 2018. <https://www.etikkom.no/Aktuelt/gdpr-og-forskning/>
- Nesvold, Anette, Ragnhild Sjurseike og Carl Cato Wadel. 2014. «Å bruke nettdebatter som kilde i forskning», i *Tidsskrift for Samfunnsforskning* Vol 55, NR 1, 106-120, Universitetsforlaget.
- NRK. 2015. «Norsk barnevern slaktes i Litauen». 12.4.2015. <https://www.nrk.no/urix/norsk-barnevern-slaktes-i-litauen-1.12306233>
- NOU 2016:16. *Ny barnevernslov — Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Hentet 5.7.2018. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-16/id2512881/>
- NSD (Norsk senter for forskningsdata). 2018.
http://www.nsd.uib.no/personvernombud/hjelp/sentrale_begreper.html
- Pang, Natalie og Debbie Goh. 2016. "Social Media and Social Movements. Weak Publics, the Online Space, Spatial Relations, and Collective Action in Singapore." I *The Routledge Companion to Social Media and Politics*, redigert av Axel Bruns, Gunn Enli, Eli Skogerbø, Anders Olof Larsson, Christian Christensen.
- Papacharissi, Zizi. 2009. "The virtual geographies of social networks: a comparative analysis of Facebook, LinkedIn and ASmallWorld." *New Media & Society* 11 (1-2): 199-220. doi: 10.1177/1461444808099577.
- Pariser, Eli. 2011. «The Filter Bubble». New York Penguin Press. ISBN: 9781594203008
- Peters, Bernhard. 2008. "The Meaning of the Public Sphere." I *Public Deliberation and Public Culture. The Writings of Bernhard Peters, 1993-2005*, redigert av Wessler Hartmut, 33-67. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Picot, Aurélie. 2014. "Transforming child welfare: from explicit to implicit control of families." *European Journal of Social Work* 17 (5):689-701. doi: 10.1080/13691457.2014.932273.
- Puijk, Roel, Helge Østbye og Else Øyen. 1984. *Sosialpolitikk eller sosialpornografi?: en analyse av sosialpolitiske reportasjer i pressen*. Bergen: Universitetsforlaget.
- Rasmussen, Terje. 2008. "The Internet and Differentiation in the Political Public Sphere." *Nordicom Review* 29 (2):73-83.
- Rasmussen, Terje. 2013. "Internet-based media, Europe and the political public sphere." *Media, Culture & Society* 35 (1): 97-104. doi: 10.1177/0163443712464563.
- Rasmussen, Terje. 2014. "Internet and the Political Public Sphere." *Sociology Compass* 8 (12):1315-1329.

- Rasmussen, Terje. 2016. The Internet soapbox: perspectives on a changing public sphere. Open Access. <https://www.idunn.no/file/pdf/66886443/the-internet-soapbox.pdf>
- Ravndal, Jacob A. 2017. «Offentlig – men ikke fritt vilt.» De nasjonale forskningsetiske komiteene. Nr. 3, desember 2017. <https://www.etikkom.no/Aktuelt/Fagbladet-Forskningsetikk/arkiv/2017/2017-3/>
- Rosenberg, Alexander. 2012. *Philosophy of Social Science*. 4. utg. red. New York: Westview Press.
- Shaw, Ian og Sally Holland. 2014. *Doing qualitative research in social work*. London: SAGE.
- Silverman, David. 2001. *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. 2. utg. Sage Publications. London.
- Silverman, David. 2011. *Interpreting qualitative data: a guide to the principles of qualitative research*. 4. utg. red. Los Angeles, Calif: SAGE.
- Skivenes, Marit. 2011. "Norway: Toward a Child-Centric perspective." I *Child Protection Systems: International Trends and Orientations*, redigert av Nigel Parton og Marit Skivenes Neil Gilbert, 154–80. Oxford: Oxford University Press.
- Skogerbø, Eli og Arne H. Krumsvik. 2014. "Newspapers, Facebook and Twitter." *Journalism Practice* 9 (3): 350-366. doi: 10.1080/17512786.2014.950471.
- Skorpen, Berit. 2005. «Bare-mor i møte med aldri-mor: om kjønn og makt i barnevernet.» Vol. 2005 nr 16, *HiO-hovedfagsrapport (trykt utg.)*. Oslo: Hovedfagsstudiet i sosialt arbeid ved Høgskolen i Oslo, Avdeling for økonomi-, kommunal- og sosialfag i samarbeid med Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Slettebø, Tor. 2013. "Partnership with Parents of Children in Care: A Study of Collective User Participation in Child Protection Services." *The British Journal of Social Work*, Volume 43, utgave 3, 1. april 2013, 579–595, <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcr188>
- Snow, David A., Sarah A. Soule, and Hanspeter Kriesi. 2004. "Mapping the Terrain". In *The Blackwell companion to social movements, Blackwell companions to sociology*. Malden, Mass: Blackwell.
- Stake, Robert E. 2005. "Qualitative Case Studies." I *The Sage handbook of qualitative research*, redigert av Norman K. Denzin og Yvonna S. Lincoln, 443-467. Thousand Oaks, Calif: Sage.
- Staksrud, Elisabeth. 2017. «Offentlig – men ikke fritt vilt.» De nasjonale forskningsetiske komiteene. Nr. 3, desember 2017. <https://www.etikkom.no/Aktuelt/Fagbladet-Forskningsetikk/arkiv/2017/2017-3/>

- Stang, Edda. 2007. *Fremstillinger av barnevern i løssalgspressen: en innholdsanalyse av artikler om barnevern i VG og Dagbladet*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Stang, Elisabeth Gording. 2007. *Det er barnets sak: barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stang, Elisabeth Gording. 2017. *Hvordan få et åpnere barnevern?* Aftenposten 1.5.2017. Hentet 5.7.2018. <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/b0QOA/Hvordan-fa-et-apnere-barnevern--Elisabeth-Gording-Stang>
- Stavanger Aftenblad. 2017. «Nordmenn – vi som stjeler barn». 17.7.2017. <https://www.aftenbladet.no/meninger/kommentar/i/vq8Al/Nordmenn--vi-som-stjeler-barn>
- Steen-Johnsen, Kari og Bernard Enjolras. 2015. "Social research and Big Data – the tension between opportunities and realities." I *Internet Research Ethics*, redigert av Fossheim H. og H. Ingierd, 122-140. Cappelen Damm Akademisk/NOASP (Nordic Open Access Scholarly Publishing).
- Storø, Jan. 2015. "Norsk barnevern i ferd med å bli «verdensberømt»." *Aftenposten*, 08.06.2015, 12-13.
- Storø, Jan og Elisabeth Bache-Hansen. 2016. "La oss bli tydelige i barneverndebatten: Det er DEG de demonstrerer mot." *Aftenposten*, 27.05.2016. <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/La-oss-bli-tydelige-i-barneverndebatten-Det-er-DEG-de-demonstrerer-mot--Storo-og-Backe-Hansen-198091b.html>.
- Sundt, Hege. 2014. "God oppfølging – gjør veien lettere!" *Tidsskriftet Norges barnevern* (02-03 ER).
- Sunstein, Cass R. 2001. *Republic.com*. Princeton, N.J: Princeton University Press.
- Thagaard, Tove. 2009. *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. 3. utg. red. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thagaard, Tove. 2013. *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. 4. utg. red. Bergen: Fagbokforlaget.
- VG. 2016, *Demonstrerer mot norsk barnevern: – Påstandene er helt vanvittige*. 20.2.16. <https://www.vg.no/nyheter/i/jG700/demonstrerer-mot-norsk-barnevern-paastandene-er-helt-vanvittige>
- VG. 2015. «Tsjekkias president sammenligner norsk barnevern med nazi-program.» 9.2.15. <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/o0zkK/tsjekkias-president-sammenligner-norsk-barnevern-med-nazi-program>

- Villadsen, Kaspar. 2004. *Det sociale arbejdes genealogi. Om kampen for at gøre fattige og udstødte til frie mennesker*, Hans Reitzels Forlag.
- Wyller, Trygve. 2011. "Dydsetikk, medborgerskap og sosial praksis." I *Profesjonsetikk. Om etiske perspektiver i arbeidet med mennesker*, redigert av Svein Aage Christoffersen, 44-65. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ødegård, Guro. 2011. «Medborgerskap, politisk deltakelse og makt». I *Forskningsbasert notat fra Institutt for samfunnsforskning*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Østbye, Helge, Knut Helland, Karl Knapskog og Leif Ove Larsen. 2013. *Metodebok for mediefag*. 4. utg. red. Bergen: Fagbokforlaget.

Vedlegg til søknad om bedømmelse av doktorgradsavhandling ved
OsloMet - Storbyuniversitetet

Erklæring

om innhenting av alle nødvendige konsesjoner, tillatelser og anbefalinger i forbindelse med forskningsprosjektet

Doktorgradskandidat Edda Stang erklærer med dette at alle nødvendige konsesjoner, tillatelser, anbefalinger og annet som er påkrevd i forbindelse med den forskning som ligger til grunn for doktorgradsarbeidet, er innhentet.

Kryss av den/de som er relevant/e for ditt prosjekt

Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk:

Helse – og omsorgsdepartementet:

Helsedirektoratet:

Arbeids- og velferdsdirektoratet:

Helseforetakets personvernombud:

Norsk senter for forskningsdata: X

Datatilsynet:

Andre:

Mitt doktorgradsarbeid medfører ikke krav om innhenting av slike tillatelser m.m.

Sted/dato: Oslo 13.8.2018

Underskrifter - Kandidat:

Edda Stang

Hovedveileder:

N. A. ...

Medveileder/e:

Kari Ann Johnson

Edda Stang
Institutt for sosialfag Høgskolen i Oslo og Akershus
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org nr. 985 321 884

Vår dato: 16.04.2014

Vår ref: 38182 / 3 / IB

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 17.03.2014. Meldingen gjelder prosjektet:

38182 *Barnevern i sosiale medier*
Behandlingsansvarlig *Høgskolen i Oslo og Akershus, ved institusjonens øverste leder*
Daglig ansvarlig *Edda Stang*

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.03.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Inga Brautaset

Kontaktperson: Inga Brautaset tlf: 55 58 26 35

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uio.no

Edda Stang
Institutt for sosialfag
Høgskolen i Oslo og Akershus
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 08.05.2015

Vår ref: 38182/4/IB/LR

Deres dato:

Deres ref:

BEKREFTELSE PÅ ENDRING

Personvernombudet viser til endringsmelding mottatt pr epost 07.05.15, vedrørende prosjektet:

38182 *Barnevern i sosiale medier*

Personvernombudet har registrert at datamaterialet også vil bestå av ytringer fra Twitter, som lastes ned og analyseres via dataprogrammet Nvivo. Personnavn og profilnavn vil da lagres i prosjektperioden, men anonymiseres ved prosjektslutt og i publikasjon.

Innhenting av data fra store åpne Facebookgrupper har personvernombudet allerede vurdert i den opprinnelige tilrådingen (jf. vårt brev 16.04.15). Ved en feil er Facebook nevnt i siste setning i tilrådingen, vi beklager det.

Personvernombudets vurderinger i tilrådingen (brev av 16.04.15) vil også gjelde datamaterialet som nå skal innhentes via Twitter.

Personvernombudet forstår det slik at Nvivo er et program som lastes ned på forskers datamaskin, slik at personopplysninger hele tiden lagres ved Høgskolen i Oslo og Akershus. Hvis bruk av Nvivo derimot innebærer at personopplysninger mellomlagres på servere hos annen virksomhet enn høgskolen, skal høgskolen inngå databehandleravtale med databehandleren, jf. personopplysningsloven § 15. For råd om hva databehandleravtalen bør inneholde, se:
<http://www.datatilsynet.no/Sikkerhet-internkontroll/Databehandleravtale/>

Personvernombudet legger til grunn at prosjektopplegget for øvrig er uendret.

Personvernombudet vil ved planlagt prosjektslutt, 01.03.2017, rette en henvendelse vedrørende status for behandling av personopplysninger.

Ta gjerne kontakt dersom noe er uklart.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Inga Brautaset

Stang, Edda. 2016. **Barnevern på sosiale medier – offentlig deltakelse og utøvelse av medborgerskap.** Publisert i Tidsskrift for samfunnsforskning, 2016 (årg. 57, nr. 4, s.371-396).

Barnevern på sosiale medier – offentlig deltakelse og utøvelse av medborgerskap

EDDA STANG
edda.stang@hioa.no

Målet med artikkelen er å vise hvordan sosiale medier brukes til offentlig deltakelse på et felt som barnevern og hvordan det kan ha betydning for utøvelse av medborgerskap, i form av deltakelse i offentlig debatt. Bruk av sosiale medier har medført en endret offentlighet med nye muligheter for deltakelse. Det finnes forskning om sosiale medier, samfunnsdeltakelse og medborgerskap generelt, men det har vært lite forskning på deltakelse i den digitale offentligheten avgrenset til barnevern. For å undersøke hvordan digitale muligheter brukes på barnevernsfeltet, har jeg analysert ytringer i sosiale medier i en avgrenset periode i mai 2014, samt i forbindelse med en utvalgt nyhets-case, en dokumentar om barnevern på NRK tre måneder tidligere. Undersøkelsen viser at borgere bruker sosiale medier til diskusjon om barnevern, henvendelse til politikere og som arena for å publisere sosialpolitiske innspill om barnevern på. Deltakelsen innebærer ikke nødvendigvis direkte politisk innflytelse, men både selve deltakelsen og mulighetene som oppstår for respons og forventning om å bli lyttet til, åpner for utøvelse av medborgerskap.

Nøkkelord: medborgerskap | barnevern | sosiale medier | deltakelse

CHILD PROTECTION IN SOCIAL MEDIA – PUBLIC PARTICIPATION AND CITIZENSHIP

The aim of this study is to investigate whether the use of social media contributes to public participation and whether this can be understood as participatory citizenship in a field such as child protection. Social media provide new opportunities for participation in the public sphere, but although there is a body of knowledge about relationships among social media, participation and citizenship in general, less research is focused on digital participation in the field of child protection. In investigating how citizens use social media in this area, I draw on data from Twitter, Facebook and blog postings from two limited periods in 2014. Many participants write directly to institutions and politicians with power, and are engaged in public discussions with other citizens. Participation does not necessarily equate with political influence, but this engagement in social media may be understood as empowering processes via participation and through the possibility for influence.

Keywords: citizenship | child protection | social media | participation

HELT SIDEN INTERNETT OG SOSIALE medier ble tatt i bruk av store deler av befolkningen, har det pågått en akademisk debatt om hvorvidt sosiale medier bidrar til bredere deltakelse og økt samfunnsengasjement og dermed har betydning for utøvelse av medborgerskap (se for eksempel Enjolras, Karlsen, Steen-Johnsen & Wollebæk 2013:30–31; Coleman & Blumer 2009). Samfunnsengasjement gjennom sosiale medier åpner opp for deltakelse på den ene siden, men på den andre siden kan det dannes nye eliter og hierarkier der noen har mer gjennomslagskraft enn andre (Enjolras et al. 2013:175).

Å delta med sine meninger og kommentarer på en offentlig arena, kan ha betydning for opplevelsen av å være en medborger. Medborgerskap handler om å være inkludert og oppleve seg som en del av samfunnet (Brochmann 2002:59). Utviklingen av sosiale medier har åpnet for nye former for deltakelse ved lett tilgang til å ytre seg offentlig og diskutere med mange samtidig. Koblinger mellom sosiale medier og massemedier binder også sammen borgere, medier og myndigheter på måter som kan ha betydning for muligheter til å delta og påvirke politiske beslutningsprosesser.

I denne artikkelen presenterer jeg et utsnitt av offentlig deltakelse i en digital debatt om det norske barnevernet. Det overordnede spørsmålet jeg stiller er på hvilke måter bruk av sosiale medier muliggjør offentlig deltakelse. Sekundært spør jeg om denne deltakelsen kan betraktes som utøvelse av medborgerskap på barnevernsfeltet.

Det norske barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, og å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår (Barnevernloven av 1992, § 1-1). Måten barnevernet løser sin samfunnsoppgave på engasjerer og berører, politisk, faglig og medmenneskelig. Derfor er barnevern et tema som ofte diskuteres i lokale og nasjonale massemedier, på sosiale medier og mellom venner, kolleger og bekjente. Barnevernssaker er ikke enkelt å diskutere offentlig fordi det involverer barn og mennesker i en sårbar situasjon, og det berører privatliv. Samtidig begrenser både barnevernets taushetsplikt og pressens Vær varsom-plakat på forskjellige måter hva det er etisk og juridisk anledning til å uttale og publisere (Barnevernloven av 1992, § 6-7 ; Pressens faglige utvalg 2016).

Barnevern er imidlertid ikke bare enkeltsaker, men også politikk. Bevilgninger, lover og retningslinjer, faglige prioriteringer osv. besluttes innenfor det politiske systemet. Påvirkning på politisk beslutningsprosess skjer blant annet gjennom mediene (Ihlen, Skogerbø & Allern 2015). Mulighetene for å delta i en offentlig samtale om barnevern har blitt større med økende tilgang til internett og sosiale medier. Enkeltborgere kan få lettere tilgang til offentligheten, og det kan åpne for deltakelse for mennesker med egne erfaringer fra barnevernet og andre engasjerte borgere som har en mening om barnevern, uten at de har spesiell kompetanse på feltet ut over det å være generelt samsfunnsinteressert.

De siste årene har det vært noe forskningsinteresse for hvordan bruk av sosiale medier kan ha betydning for barnevern (for eksempel Aamodt & Mossige 2014; Kojan, Marthinsen & Clifford 2014). Det har imidlertid vært mindre forskning på offentlige diskusjoner og meningsytringer om barnevern på arenaer hvor alle har tilgang. Derfor vet vi lite om hvordan deltakelsen i en offentlig debatt om barnevern foregår i sosiale medier som Facebook og Twitter. Det er dette denne artikkelen ønsker å kaste lys over.

For å finne ut om deltakelse i sosiale medier på barnevernsfeltet kan ha et potensial for utøvelse av medborgerskap, har jeg tatt utgangspunkt i ytringer slik de fremkommer i sosiale medier i en avgrenset periode i mai 2014, samt i forbindelse med en utvalgt nyhets-case. Casen er en dokumentar om barnevern på NRK som ble sendt tre måneder tidligere. Dokumentaren handlet om tvang i en barnevernsinstitusjon og ble fulgt av en rekke reaksjoner på sosiale medier. Materialet fra mai skal i hovedsak brukes deskriptivt og skal gi et innblikk i hva som forekommer av diskusjoner mellom borgere på den ene siden, og mellom borgere og politikere på den andre. Spørsmålet om hvorvidt dette kan forstås i en medborgerkontekst eller ikke, løftes inn i analysen av case-materialet. Gir for eksempel deltakelsen borgerne en reell mulighet for å bli hørt? Finnes det spor av innflytelse? I analysen drøfter jeg disse spørsmålene i lys av begrepet *empowerment*, som er en viktig del av medborgerskapet, og jeg anvender begrepene *mektiggjøring* og *myndiggjøring* (Ødegård 2011) i en diskusjon om deltakelse og mulig påvirkning. Dataene kan ikke gi svar på om deltakelsen har direkte politisk effekt, men belyser

hvorvidt det å delta på åpne sosiale medier kan skape nye muligheter for utøvelse av medborgerskap på barnevernsfeltet.

TEORI OG LITTERATUR – MEDBORGERSKAP OG DELTAKELSE

De norske begrepene medborgerskap og statsborgerskap utgjør det som på engelsk kalles citizenship (Brochmann 2002:56). Statsborgerskapet innebærer rettigheter og plikter en har som borger av et land, mens medborgerskap innebærer å være en del av samfunnet og blant annet delta i samfunnet på flere nivåer og arenaer (Brochmann 2002:58–59). Medborgerskapet bygger på et prinsipp om at alle individer er fullverdige medlemmer av et samfunn. Det innebærer rettigheter og plikter som skal sikre oss status som likeverdige, i tillegg til muligheter for å delta i samfunnslivet (Ødegård 2011:7). Medborgerskapet handler imidlertid ikke bare om selve deltakelsen, men også om rammebetingelser som gir muligheter for å delta.

Lister (1998:5) anser medborgerskap som både status og praksis, og skiller mellom det å *være* en medborger og det å *handle* som en medborger. Det å være en medborger betyr å ha nødvendige rettigheter for handling og deltakelse. Å handle som en medborger betyr å utnytte det fulle potensialet for statusen (Lister 1998:6). Goul Andersen oppfatter heller ikke medborgerskap som kun et sett av rettigheter og plikter, men vektlegger også praksiser (2005:75). Det kan skilles mellom ulike dimensjoner av medborgerskap, som en rettighetsdimensjon, en deltakelsesdimensjon og en identitetsdimensjon (Goul Andersen 2004:23). Deltakelsesdimensjonen inkluderer sosial og politisk deltakelse i samfunnslivet. Å være medborger betyr å kunne delta og ikke være utelukket fra enkelte deler av samfunnet. Denne artikkelen bygger på Goul Andersens forståelse av medborgerskap, og her handler det om deltakelse med særlig vekt på *situasjonsbestemt deltakelse* som er rettet mot et enkelt saksområde (2004:31). Eksempler på *situasjonsbestemte deltakelsesformer* kan være grasrotbevegelser, politiske kontakter, samt offentlig kommunikasjon som leserbrev og artikler (Goul Andersen 2004:32). Med utviklingen av sosiale medier kan borgerne få tilgang til flere arenaer for situasjonsbestemt deltakelse.

DELTAKELSE I SOSIALE MEDIER. Sosiale medier som Facebook, Twitter og blogger gir befolkningen mulighet til å uttrykke seg og publi-

sere og formidle sine meninger (Enjolras et al.2013:198). Norge er blant de land i verden med størst tilgang til bredbånd og bruk av medieteknologi (Kalsnes, Krumsvik & Storsul 2014:314). For eksempel har nesten 80 prosent av alle over 18 år profil på Facebook, og 25 prosent av alle over 18 år har profil på Twitter (Ipsos-mmi 2016).

Sosiale mediers teknologiske innretning tilbyr forskjellige «affordances» (boyd 2010) eller «innebygde handlingsmuligheter» (Enjolras et al. 2013). Slike handlingsmuligheter kan være *profiler* hvor møter og kommunikasjon finner sted, *vennelister* som synliggjør nettverk og publikum, og *kommunikasjonsverktøy* (Enjolras et al. 2013:23). Ved å knytte sammen mennesker i nettverk og ved å tilby et rom for interaksjon og informasjon, legger handlingsmulighetene grunnlaget for å forstå sosiale medier som offentligheter (boyd 2010:6). Handlingsmulighetene i sosiale medier øker tilgangen til offentligheten og kan medføre lavere terskel for å kunne handle som en medborger og utnytte sitt medborgerpotensial (Lister 1998:7).

På grunnlag av en omfattende empirisk studie av nordmenns bruk av sosiale medier, undersøkte Enjolras et al. (2013) hvordan sosiale medier påvirker samfunnsengasjement, demokratisk deltakelse og offentlighet. De fant blant annet at deltakelsen i protestgrupper på Facebook er omfattende og særlig utbredt blant unge mennesker (2013:108), og at sosiale medier utgjør et alternativ til mobilisering via eliter og organisasjoner, noe som fører til at deltakelsesmønstre endres (Enjolras et al. 2013:109).

Sosiale medier muliggjør en mer likeverdig kommunikasjon mellom politikere og borgere. En undersøkelse utført av Lüders, Følstad og Waldal (2014) viste at politikere gjerne vektlegger at sosiale medier er viktig for å kommunisere med borgere, og særlig de som vanligvis ikke nås (2014:451–452). Selv om borgere er meningsberettiget i enhver sak, varierer ressurser og sosial status, og noen preger samfunnsdebatten mer enn andre i kraft av sin plass i samfunnet (Waldahl & Beyer 2015:40). Borgere med en posisjon i samfunnet som samordner og synliggjør sine interesser, besitter derfor en definisjonsmakt (Waldahl & Beyer 2015:40). I et medborgerskapsperspektiv er dette et viktig poeng: Potensielle meningsytrere i et sosialpolitisk felt som barnevern, vil ha varierende ressurser og ulik anledning til å nå frem i massemediene.

MULIGHETER FOR DELTAKELSE OG PÅVIRKNING GJENNOM SOSIALE MEDIER. Det å ha kanaler å uttrykke seg på hvor det finnes et publikum og en faktisk mulighet til å bli hørt av mennesker i myndighetsposisjoner (selv om den er begrenset), har betydning for utøvelse av medborgerskapet. Goul Andersen (2004) viser til begrepet *empowerment* som en avgjørende del av medborgerskapet sett fra borgerens ståsted. *Empowerment* brukes gjerne om muligheten for deltakelse og påvirkning (Goul Andersen 2004:24). Ødegård bygger på Goul Andersen og beskriver hvordan *empowerment* er en prosess som bidrar til å *mektiggjøre* og *myndiggjøre* borgerne (Ødegård 2011). *Mektiggjøring* er knyttet til borgernes formelle rettigheter samt mulighetsstrukturer som gjør at det finnes deltakerkanaler (Ødegård 2011:6). *Myndiggjøring* handler om mulighet for å påvirke forholdene rundt seg og deles gjerne inn i *ekstern efficacy*, som er responsen en blir møtt med, og *intern efficacy*, som er individets opplevelse av egen politisk kompetanse (Ødegård 2011:7).

Den nevnte undersøkelsen til Lüders et al. (2014) studerte erfaringer med politisk kommunikasjon på plattformen «mittArbeiderparti.no». Her fremkommer blant annet at borgere kan ha internalisert en oppfatning om at sosiale medier bidrar til symmetrisk kommunikasjon og mulighet for deltakelse i politisk diskusjon og «policy-making» (Lüders et al. 2014:457). Selv om sosiale medier vurderes som lovende for økt politisk deltakelse, betyr ikke det nødvendigvis dialog og faktisk politisk påvirkning (Lüders et al. 2014:457). Nye medieteknologier som sosiale medier har gjort det lettere for alle samfunnsborgere å ytre seg, men man blir ikke nødvendigvis hørt likevel (Aalberg, Elvestad & Skogerbø 2015:32). Det finnes muligheter og høye forventninger, men borgere vil fremdeles oppleve asymmetri når det kommer til makt/innflytelse og begrenset påvirkningskraft (Lüders et al. 2014:460).

OVERGANGER MELLOM MASSEMEDIENE OG SOSIALE MEDIER.

Deltakelse i sosiale medier foregår i et kontinuerlig endrende medielandskap og i et samspill mellom forskjellige medier, medieplattformer og aktører. Overganger mellom sosiale medier og massemedier er et viktig bakteppe for analysene i denne artikkelen. I Norge er samspillet mellom blant annet Twitter og massemediene analysert på flere

områder. For eksempel er Twitter-bruk under valgkampen analysert både i 2011 og 2013 (Moe & Larsson 2012; Enjolras, Steen-Johnsen & Karlsen 2014). I 2013 hadde TV-valgkampen stor betydning for det som foregikk på Twitter, og analysene av aktiviteten viste også hvordan Twitter i noen tilfeller satte agendaen for offentligheten (2014:30, 68). Ifølge Enjolras et al. (2014:68) tilbyr Twitter «... et utvidet offentlig rom, der ulike nettverk og fellesskap kan debattere saker de finner å være av interesse, uavhengig av hva mediene setter på agendaen». En analyse av hvordan Twitter brukes som politisk «back channel» og potensiell agendasetter under to TV-debatter i 2011-valget, viste blant annet at det er de samme temaene som diskuteres på TV og på Twitter (Kalsnes et al. 2014:313). Samtidig fant forskerne også at «debatten om debatten» på Twitter viste at en slik meta-samtale kan fungere som en kritisk offentlig sfære (2014:313).

Twitter og massemediene overlapper også i stor grad i temaer og nyhetssaker ut over valg og valgdebatter, viser Rogstad i sin avhandling om politisk kommunikasjon i et nytt medielandskap fra 2014. Politisk innhold på Twitter er gjerne innhold fra massemediene som videreformidles, kommenteres og kritiseres (Rogstad 2014:57). Mediebegivenheter som valgdebatter på TV gir økt aktivitet på Twitter, og Twitter fungerer da som et reaktivt medium knyttet til etablerte kanaler, ifølge Moe og Larsson (2012:3–4). Det samme fenomenet oppstår ved mediebegivenheter om barnevern på TV og andre nyhetsmedier, og det er noe av bakgrunnen for analysene.

Forskningen viser altså både trekk i retning av at tilgang og bruk av sosiale medier bidrar til demokratisering, ved mulighet for mobilisering og at flere kan bli hørt, men også nye hierarkier, asymmetri i diskusjon og mangel på respons og påvirkning. Barnevernet er et avgrenset sosialpolitisk felt med et tidvis utfordrende forhold til offentlighet (se f. eks. Johannesdottir 2013; Figenschow, Ringberg & Ekanger 2006). Spørsmålet er hvilke former for utveksling som foregår, og hva det betyr i et medborgerskapsperspektiv.

DATA OG FREMGANGSMÅTE

Dataene artikkelen bygger på er hentet via et abonnement på søkeverktøyet Retriever pulse. Dette abonnementet hadde jeg tilgang på våren 2014. Retriever overvåker daglig Twitter, Instagram, Facebook,

YouTube, Vimeo, Flickr, Google+, Disqus, blogger og en rekke diskusjonsforum. De leter opp og finner informasjon som deretter blir sortert og filtrert og lagt til abonnenters profil (Retriever 2016). Min profil viste alle ytringer på sosiale medier som hadde ordet «barnevern» i teksten og tilhørende kommentarer.¹

Basis for analysen er 1) tre måneders jevnlig lesing av ytringer om barnevern på overnevnte sosiale medier med henblikk på oversikt, 2) data fra ti dager i mai 2014 (et tilfeldig stikk en avgrenset periode) og 3) data fra sosiale medier ytret i forbindelse med en dokumentar om barnevern på NRK (analysert som en case). Totalt antall ytringer med «barnevern» i teksten på Retriever i mars, april og mai 2014 var 7845, men ikke alle disse er lest. Fra den avgrensede perioden i mai er det totalt 740 innlegg/poster jeg fikk fra Retriever. Tidsspennet er valgt tilfeldig ut over et kriterium om at det skulle være «hverdag», ikke midt i påsken eller sommerferien. Data er samlet inn fra den 5. mai, og jeg ønsket å samle data frem til et metningspunkt, noe som innebærer at flere enheter trolig ikke ville gi ytterligere forståelse av det som studeres (Thagaard 1998:51). Etter syv-åtte dager var det mulig å danne et bilde av ulike deltakelsesformer, og jeg avsluttet innsamlingen etter ti dager. Analysemetoden gir ikke grunnlag for å representere alt som ytres om barnevern på sosiale medier, men gir et innblikk i måter å delta i den digitale offentligheten på. I dette utvalget er det poster fra blogger (61), forum (288), Twitter (377), Facebook (12) og YouTube (2).

Alle innleggene er lest og vurdert med tanke på hvilke som skal inngå som grunnlag for analysen. Foruminnleggene er sortert ut fordi de i stor grad handlet om private saker. Facebook-innleggene fra private profiler er heller ikke med, og det samme gjelder bloggposter som ikke handlet om barnevern eller var relevant for barnevern. Fra Twitter sorterte jeg bort re-tvittringer (rene videresendinger av andres utspill) og innlegg som ikke egentlig handlet om barnevern. De aller fleste innleggene fra mai som er analysert er fra Twitter, men dataene inneholder også to YouTube-innlegg og 25 bloggposter.

Et par måneder før disse løpende hverdagsytringene i mai ble skrevet, annonserte NRK et kommende Brennpunkt-program om bruk av tvang i barnevernsinstitusjoner. Allerede flere dager før dokumentaren skulle sendes, ble den omtalt på Twitter som en hendelse det var

viktig å få med seg. Materialet fra dagen dokumentaren ble sendt og dagen etter (4. og 5. mars 2014) utgjør til sammen 564 ytringer på sosiale medier med «barnevern» i teksten.

Etter å ha sortert ut alle re-tvittringer og alle treff på Facebook-profiler til privatpersoner og andre ytringer om barnevern som ikke handlet om dokumentaren, er det 128 originalytringer som utgjør datamaterialet. De aller fleste ytringene (94 %) er fra Twitter. Det er syv innlegg fra grupper på Facebook og ett innlegg fra blogg. I tillegg til disse har jeg samlet kommentarer til hovedinnleggene fra Twitter som ble kommentert. Det gjaldt litt over ¼ av innleggene. Disse har ikke nødvendigvis ordet «barnevern» inkludert, men handler om barnevern og er del av en Twitter-diskusjon.

TABELL 1. *Oversikt over gjennomgått og analysert datamateriale fra 4. og 5. mars og 5. til og med 14. mai 2014*

	Totalt antall poster gjennomgått	Antall poster analysert etter sortering
2 dager i mars 2014	564	128
10 dager i mai 2014	740	214
Sum	1304	342

OM MATERIALET I MAI OG CASEN I MARS. Materialet fra mai 2014 brukes som grunnlag for analysen av deltakelse i sosiale medier om barnevern. Det har vært et utgangspunkt for videre analyse av hvordan folk bruker sosiale medier til å ytre seg om barnevern som politisk felt og hvordan deltakelsen kan tolkes som medborgerskapsutøvelse. I første halvdel av 2014 sendte NRK en rekke dokumentarer med barnevern som tema. Dokumentaren om tvang i barnevernsinstitusjon var den mest sette dokumentaren på NRK i løpet av hele året (NRK Fordypning 2015). Case-materialet består av ytringer på sosiale medier i kjølvannet av dokumentaren. Case-analysen har gjort det mulig å løfte frem former for deltakelse som også finnes i det løpende hverdagsmaterialet, men som forsterkes og tydeliggjøres med casens anledning til nærbilde av deltakelsesformer og analyse av disse i et medborgerskapsperspektiv. Funnene vil trolig være gjenkjennbare i andre liknende situasjoner, og funnene blir også speilet i data fra den løpende diskusjon og debatt om barnevern fra mai. På denne måten peker casen ut over enkeltsituasjonen.

FREMGANGSMÅTE. Materialet fra mai er sortert etter hvorvidt og hvordan ytringene henvender seg til politikere/andre myndigheter og andre borgere, og om de er kommentarer til nyhetssaker fra andre medier. Om lag halvparten av alle Twitter-ytringene fra dagene i mai er kommentarer til eller videreformidlinger av andre nyhetssaker. Tekstene fra casen i mars er også sortert etter ulike måter å henvende seg offentlig til andre på, og her studeres de i lys av spørsmål om deltakelses betydning og mulighet for påvirkning.

Ytringene er analysert etter måter å delta på og hvordan det kan oppstå muligheter for respons. Jeg har sett bruken av hashtags (#) (en måte å kommunisere rundt et emne på) og «mentions» (at en skriver til en annen bruker ved å benytte dennes brukernavn med @ foran) som indikatorer på hvilke deltakelsesformer ytringen kategoriseres i. Ved å legge til en #, kan en ytre seg i et større diskusjonsfellesskap ut over sine egne følgere på Twitter. Hashtags kan tolkes som et ønske om at ytringen leses i en spesifikk tematisk kontekst, og de brukes ofte i forbindelse med hendelser som politisk valg (Larsson 2015:145), eller for eksempel en dokumentar på riks-TV med høye seertall, slik det handler om her. I dataene fra casen har jeg for eksempel tolket både #NRKBrennpunkt, #Brennpunkt, #Barnevern og #Motivasjonskollektivet som åpne diskusjonsrom i offentligheten, med midlertidig status. Jeg har kategorisert de ytringene som bruker «mentions» og retter seg mot politikere eller andre myndighetspersoner, som *henvendelse til myndighetene*, og ytringer med de overnevnte hashtaggene som *medborgerdiskusjoner*. Dette er kategorier som har bidratt til å ramme inn analysen.

DELTAKELSE I ÅPNE SOSIALE MEDIER OM BARNEVERN

Ytringene i materialet er situasjonsbestemt og orientert mot en enkelt-sak ved at de handler om barnevern og ikke er knyttet til valg og partipolitikk. Jeg har lånt grunnelementer fra Goul Andersen (2004) og Andersen et al. (1993) og tilpasset til deltakelsesformer i sosiale medier i et felt som barnevern. Materialet deles på denne måten inn i to former for deltakelse.

I kategorien for *henvendelser til myndighetene* finnes ytringer som henvender seg direkte til myndigheter, politikere, organisasjoner eller medier på sosiale medier. I kategorien for *medborgerdiskusjoner* er ytrin-

gene som på forskjellig vis knytter seg til et offentlig diskusjonsfellesskap eller er meningsutveksling på åpen blogg.² I analysen under er det fokusert på hvordan ytringene fungerer som offentlige innspill i en debatt om barnevern og hvordan barnevernet blir tematisert i denne sammenhengen.

HENVENDELSE TIL MYNDIGHETENE. Handlingsmulighetene som ligger i sosiale medier gir anledning til å følge politikere på Facebook, delta i politiske diskusjoner og skrive direkte til politikere, andre myndighetspersoner eller instanser med innflytelse (Enjolras et al. 2013). Omtalene og kommentarene i denne kategorien er gjerne knyttet direkte til saker som preger nyhetsbildet akkurat disse dagene. Et eksempel på dette er «Maria-saken» om en fire år gammel jente hvis mor skal utvises til Kenya og barnevernet kanskje skal overta ansvaret for jenta. Det er både ytringer som sier at jenta burde ha rett til å bo i Norge med sin mor (og som bruker #barnevernet) og ytringer som peker på det asylpolitiske ved å sende ut en mor til Kenya og la barnevernet overta omsorgen for barnet i Norge. Ytringene i Maria-saken handler i stor grad om kritikk av asylpolitikken, og «barnevern» fremstår mer som et valg mellom to onder, slummen i Nairobi eller barnevern i Norge. En person setter dette også opp som et «dagens dilemma». Flere politikere blir tilskrevet om saken, blant annet barneministeren, og noen ønsker politiske partier på banen.

En annen dagsaktuell nyhetssak var at barneministeren meldte følgende:

Twitter – Solveig Horne: Egenerklæring for sakkyndige i barnevernssaker (lenke til regjeringens nyhet med samme overskrift)

Dette medførte en rekke av kommentarer og videreformidlinger, og NRK meddelte:

Twitter – NRKBrennpunkt: dette er de ti mest brukte psykologsakkyndige i barnevernssaker: (lenke til NRK med overskriften «krever åpenhet om barnevernsoppdrag») #brennpunkt #barnevern

NRK hadde noen uker tidligere sendt en Brennpunkt-dokumentar om psykologer som både er utredere og dommere i barnevernssaker, og stilte spørsmål ved om vi kan ha tillit til psykologer som lever av oppdrag fra barnevernet (NRK Brennpunkt «Skjulte bånd» 2014).

Mange reagerte positivt på barnministerens utspill, og hun fikk mye ros. Det ble gitt uttrykk for misnøye med den måten sakkyndige har hatt flere roller i barnevernet på, og begeistring over at ministeren (og NRK) nå ville bidra til å endre dette. Mange viste til at NRK publiserte en liste over de sakkyndige som er mest brukt til barnevernsoppdrag og #barnevern er ofte med, sammen med lenker til NRK. Noen pekte direkte på sammenhengen mellom NRK-dokumentaren og barnministerens utspill ved at praksis kan bli endret etter Brennpunkt-programmet. Disse har også lenker til NRK og intervju med barnministeren (NRK Hordaland 2014). Twitter-brukere kommenterer altså både politiske utspill og mediasaker med barnevern. Lenker og viderefremidlinger knytter sammen sosiale medier og andre medier, og politikere blir tilskrevet både ros og forventninger om handling. Det var lite tegn til diskusjon med kommentarer og svar mellom borgere og politikere. Det er på linje med hva blant andre Lüders et al. fant i sin studie. Politikere synes det er vanskelig å bidra med svar til kommentarer og forslag i den grad de vet er forventet (Lüders et al. 2014:457). Samtidig er de fleste av disse henvendelsene om barnevern rene meningsytringer om kritiske forhold og for eksempel ros, og det stilles i liten grad spørsmål som krever svar. Mangel på direkte diskusjon ser heller ikke ut til å hindre folk i å inkludere politikere i sine tweets, og flere politikere ytrer seg i de overnevnte sakene, selv om det ikke er i direkte samtale eller svar på henvendelser, særlig i «Maria-saken».

DISKUSJONER BORGERE IMELLOM. Ytringene i denne kategorien kommer fra Twitter og forskjellige typer åpne blogger, og innen begge mediene er variasjonen på innleggene store. Sosiale medier brukes både som arena for kommentarer til andre nyheter, men også som kanal for å ytre egne oppfatninger om barnevern til andre medborgere eller til et uspesifisert publikum, særlig i bloggene.

På Twitter finnes kommentarer som blant annet går på grunnleggende kritikk av barnevernet som system. En dame skriver for eksempel (i flere forskjellige tweets) at barnevernet ikke kan hjelpe noen og at saker om barnemishandling bør håndteres av politi og ikke barnevern. Hun bruker #Barnevern i sine poster, noe som betyr at hun «kobler seg på» en diskusjonsgruppe eller arena for ytringer om bar-

nevern. Hun får flere svar, blant annet om at mange familier *får* hjelp av barnevernet, og at det *er* nødvendig med et system når foreldrene ikke klarer å verne barna. Disse diskusjonene kan leses som argumenter for og imot om vi i det hele tatt skal ha et barnevernssystem. Enkelte av ytringene tyder på vilje til å legge ned eller avvikle hele barnevernet og la politiet overta de alvorligste sakene, mens flere ser ut til å anse barnevernet som et nødvendig onde med stort forbedringspotensial.

Barnevern er ofte gjenstand for kritisk journalistikk i artikler, reportasjer og nyhetsinnslag i aviser, nettaviser, TV og radio. Men en diskusjon om *vi i det hele tatt skal ha et barnevern*, er sjelden tema. Diskusjoner om hvorvidt barnevernet skal eksistere eller ikke, er på denne måten et eksempel på hvordan sosiale medier kan representere bredere enn journaliststyrte medier – både i henhold til aktører, og når det gjelder oppfatninger og holdninger til barnevernet som kommer til uttrykk. Disse deltakerne bruker Twitter som kanal for deltakelse i ytring og debatt om barnevern som sosialpolitisk system. Det er vanlige borgere, uten faglig eller annen ekspertbakgrunn, som benytter seg av muligheter til å diskutere med andre i sitt digitale nettverk som er interessert i samme sak.

En liten andel av ytringene fra Twitter forteller om egen erfaring, uten at det er del av en samtale slik som de fleste eksemplene over. For eksempel skriver én at barnevernet kan «dra til helvete» og at «de ødelegger for alle». Selv om jeg finner slike eksempler på Twitter, er det betydelig flere private fortellinger om egen sak i de blogginnleggene som er inkludert i utvalget. Der er langt over halvparten fortellinger om private opplevelser hvor barnevernet har spilt en rolle. Mange av disse er fortellinger om vanskelig barne- og ungdomstid og hvor barnevernet og samfunnet ellers har sviktet. Enkelte av blogginnleggene er tydelige på at de ønsker å hjelpe andre i samme situasjon. Én forteller for eksempel om en vanskelig oppvekst og avslutter med at hun har mye erfaring, og hvis noen av leserne ønsker å snakke med henne, vil hun gjerne hjelpe. En annen begrunner selve blogginnleggen med at hun vil bidra med noe, og at det kan være godt for andre å vite at de ikke er alene.

Sosiale medier forskyver grensene for hva som er privat og hva som er offentlig. I tillegg er skillene mellom ulike kommunikasjons-

former og ulike roller (for eksempel privatperson og medborger) mindre tydelig i bruken av sosiale medier (Enjolras et al. 2013:191). Selv om enkelte innlegg er rene private utlegninger på en offentlig plattform, har mange private fortellinger et kollektivt budskap. De som ytrer seg kan fremstå som både medborgere og privatpersoner, og innholdet i det de skriver kan være både offentlig og privat på samme tid. Dette analyseres nærmere i case-analysen.

I bloggutvalget er det få eksempler på at innholdet er rettet mot eller er kommentarer til en nyhetssak fra andre medier. Mange av bloggene omtaler imidlertid samfunnsmessige aspekter ved barnevernet, og noen kan leses som politiske kommentarer til barnevernssystemet. For eksempel er ett av blogginnleggene en gjengivelse av en appell som ble holdt på en demonstrasjon mot barnevernet. Men de er altså i mindre grad lenket opp mot saker presentert fra mer tradisjonelle medier enn de ytringene som handler om barnevern på Twitter.

Bloggeres forhold til publikum kan være annerledes enn Twitter-brukeres eller de som ytrer seg i Facebook-grupper. Selv om blogger gjør det mulig å kommunisere med hvem som helst, betyr ikke det at de som blogger gjør det eller tror de gjør det (Brake 2007:159). Bloggtekstene i dette utvalget kan forstås som innlegg i en debatt i bred forstand. Dette gjelder både de som skriver om barnevernet generelt og de som skriver om sine private erfaringer. Og selv om enkelte av innleggene bærer preg av å likne på dagboknotater, er det å ha en blogg forskjellig fra å skrive en dagbok eller samle foto i privat sammenheng (Lüders 2007:17). De ytrer seg på åpne sider på internett, og selv om bloggerne ikke kan se hvem alle sine lesere er, kan de anta at noen lytter til deres fortellinger om barnevern.

BORGERNES REAKSJONER PÅ EN DOKUMENTAR OM BARNEVERN

Som vist over brukes sosiale medier av borgere, politikere og andre myndigheter til å ytre seg om barnevern, delta i midlertidige diskusjonsrom og diskutere med andre medborgere om barnevern, gjerne tilknyttet andre nyhetssaker. Den videre analysen konsentreres rundt reaksjoner i sosiale medier i kjølvannet av en bestemt sak, en dokumentar om barnevern på NRK. Dokumentaren het «Med tvang skal

vondt fordrives», og den handlet om en privat barnevernsinstitusjon som tok imot ungdom med store atferds- og/eller rusproblemer. Flere ungdommer fortalte sterke historier om tvang og bruk av systematisk isolasjon. Fylkesmannen i Oslo og Akershus, som har tilsynsansvar, hadde ved flere anledninger hatt pålegg til institusjonen, men disse var ikke fulgt opp. I dokumentaren fulgte vi noen av ungdommene som hadde bodd i institusjonen tilbake på besøk. Styrer i institusjonen ble også intervjuet, og det samme ble Fylkesmannen. Ytringer på Facebook og Twitter strømmet ut før, under og etter sending.

Analysen sentrerer om hvorvidt måter offentlig deltakelse i forbindelse med denne dokumentaren kan sees som utøvelse av medborgerskap, og om deltakelsen åpner for mektiggjøring og myndiggjøring – først gjennom ytringene som representerer vanlige borgere som henvender seg til personer eller instanser med beslutningsmyndighet eller påvirkningsmakt, og deretter gjennom ytringer i diskusjonsfellesskap hvor mange deltar. Til slutt i analysen kommenteres en bestemt form for deltakelse der det personlige gjøres relevant for offentligheten.

HENVENDELSE TIL MYNDIGHETER SOM REAKSJON PÅ NRK-PROGRAM. I de mange ytringene på Twitter som kom etter dokumentaren, benyttes hyppig anledningen til å skrive til personer og instanser med innflytelse, for eksempel ved å henvende seg til barneministeren eller Fylkesmannen i Oslo og Akershus og be om svar eller kreve en endring etc.

Under følger tre eksempler fra Twitter:

Twitter – mann: Barnevern på anbud er farlig! Sårbare barn i hendene på maktsyke slemme mennesker. Steng dette nå @FylkesmannenOA #Brennpunkt

Twitter – mann: @bldep Bør se på regelverket for institusjonsopphold i privat sektor! #Brennpunkt #Barnevern

Twitter – (anonymprofil): @SolveigHorne Kan vi godta at barnevernsbarn blir behandlet på denne måten? (Lenke til NRK og dokumentaren)

Den første meldingen henvender seg direkte til Fylkesmannen i Oslo og Akershus med et krav om stenging. Han legger også inn et politisk budskap om kjøp av private barnevernsplasser. Den andre meldingen

henvender seg direkte til departementet med ansvar for barnevern og ber dem om å se på regelverket for institusjonsopphold, mens den siste henvender seg direkte til barnministeren. Ved å legge inn @fylkesmannenOA og @SolveigHorne, er det sannsynlig at Fylkesmannen i Oslo og Akershus og barnministeren (eller deres ansatte) vil lese henvendelsene. Ved å bruke #Brennpunkt, som de to første gjør, blir ytringene også med i gruppen av kommentarer som knytter seg til dokumentaren. Dette er eksempler på hvordan vanlig borgere kan henvende seg til myndighetspersoner og ber om endring.

Ofte blir ikke slike henvendelser besvart direkte, men av og til oppstår det kontakt mellom enkeltborgere og myndighetspersoner eller instanser. Slik som denne kvinnen som adresserer den tidligere barnministeren, Inga Marte Torkildsen:

Twitter – kvinne: Den nye barnevernsloven kjempet frem av @IngaMarte gir ungene rett til kjærlighet. Lite å spore av det hos MK på #brennpunkt

Hun får deretter svar fra @IngaMarte:

Twitter – IngaMarte: @Kvinnens profilnavn – Barna fikk bedre rettigheter, og vi skrev inn kjærlighet som viktig verdi i bv. Kjærlighet bør nå inn i formålsparagrafen

Et annet eksempel er de som kommenterer offentlige instansers ytringer og handlinger, for eksempel i forbindelse med at Barneombudet melder:

Twitter – Barneombudet: @NRKbrennpunkt barneombudet vil be om innsyn i Fylkesmannens tilsyn med Motivasjonskollektivet. #tvangsprosjekt2014

Hvorpå flere kommenterer «Bra!!!», «Utrolig bra at dere tar tak i denne saken!», og det påpekes hvor viktig det er at noen ber om innsyn i tilsynet med barnevernsinstitusjoner. Kommentarene retter seg både til barneombudet, men også til @NRKbrennpunkt.

Et mer lokalpolitisk eksempel er dette:

Twitter – mann: Jeg håper ikke Nittedal kommune kjøper barnevernstjenester fra Motivasjonskollektivet på Eidsvoll @(Nittedals ordfører) #brennpunkt

Twitter – (Nittedals ordfører): @(navn på mannen over) Vi bruker ikke Motivasjonskollektivet – det er jeg glad for

Denne Twitter-brukeren henvender seg til kommunens ordfører i forbindelse med dokumentaren som ble sendt – og får svar.

Både krav om stenging, anmodning om gjennomgang av regelverk og kommentarer til loven er rettet mot politiske og byråkratiske instanser med makt og beslutningsmyndighet. Ved siden av barneministeren og fylkesmannen, er blant annet @bufetat, @barnevernet.no og @barneombudet instanser det skrives til. Det reageres på hvordan politikere og byråkrati administrerer barnevernet og hvordan lover og retningslinjer blir fulgt opp. Barnevern blir et tydelig politisk felt, og deltakelsen kan tolkes som en form for politisk kommunikasjon på samme måte som fremkom i mai-materialet.

Å ta kontakt med politikere via sosiale medier, er del av en generell utvikling. En liten, men økende andel av befolkningen følger og tar kontakt med politikere på sosiale medier i tillegg til andre kanaler (Kalsnes & Larsson 2015:228). Å skrive direkte til politikere i posisjon og opposisjon og for eksempel fylkesmannen, kan være uttrykk for forventning om at deltakelsen kan få respons, eller i det minste blir lyttet til og tatt på alvor. Dette handler om den siden av myndiggjøring (ekstern efficacy) som ikke bare har betydning for faktisk respons, men også oppleve lydhørhet og mulighet for å komme til orde (for eksempel av politikere eller andre myndigheter). Tiltroen til at en blir tatt på alvor kan, ifølge Goul Andersen (2004:59), økes ved faktisk deltakelse. Det handler om den enkelte borgers opplevelse av å selv kunne gjøre en forskjell. Ytringene og kommentarene i denne kategorien illustrerer medborgernes muligheter for å ta direkte kontakt med myndigheter, organisasjoner og medier og ytre sin mening om en sak de er interessert i, uavhengig av profesjon, status eller erfaring. Før sosiale medier kunne slike «politiske kontakter» bestå av brev, telefon eller ansikt-til-ansikt-møter med institusjoner eller mennesker med myndighet. Med sosiale medier har det oppstått et utvidet mulighetsrom ved at slik kontakt er enklere og raskere, og terskelen for deltakelse er lavere.

MEDBORGERSKAPSDISKUSJONER PÅ NETT SOM REAKSJON PÅ NRK-PROGRAM. En ytring på en Facebook-gruppeside og en tweet med bruk av #barnevern eller #brennpunkt kan være forskjellige i form, hensikt og aktører som deltar, men de har det til felles at ytringene kan bli sett av mange og at muligheten for at budskapet spres kan øke. I motsetning til kategorien med politiske kontakter, er det her kontakt med andre medborgere som er sentralt. Det er langt flere av disse ytringene enn av de som henvender seg til politikere og myndighetspersoner. Under følger eksempler fra Twitter og Facebook:

Twitter – kvinne: Alle kommuner som kjøper barnevernstjenester fra Motivasjonskollektivet bør se kveldens Brennpunkt og avslutte alt samarbeid #brennpunkt

Andre krever grundig gransking og umiddelbar oppsigelse av institusjonens styrer. Flere er «rasende» eller «gremmes», og én spør om det er «flere som aksjonerer?». Felles for disse kommentarene er bruken av #brennpunkt.

Det var også mange som postet på Facebook. Blant annet la en barnevernskritisk Facebook-gruppe ut informasjon om programmet med lenker og klippet inn et utdrag fra NRK-intervju med en av ungdommene som deltok i programmet. Andre ganger oppstår det små samtaler. En dame sier for eksempel at hun er rystet over dokumentaren og hvordan ungdommer med behov for å bli sett, utsettes for straff og isolasjon istedenfor omsorg. Hun bruker både #barnevern og #brennpunkt.

Hun får svar:

Twitter – dame2: (inkluderer navnet til dame1): Noen må ha misforstått noe helt sentralt her. Jeg klarte ikke å se på programmet hvor ansvarlige voksne forsvarer metodene:-)

Den første damen sier seg enig og forteller at hun ikke fikk sove fordi hun tenkte på hvordan disse ungdommene hadde det. Også denne gangen legger hun til #brennpunkt og #barnevern. I den andre ytringen skriver hun direkte til Twitter-brukeren som kommenterte posten hennes, men legger likevel inn disse to hashtaggene slik at et større publikum kan være med eller lese ytringene deres. Dette gir mulighet for respons fra andre medborgere ut over de som følger personen på

Twitter. Det er flere slike små samtaler i materialet, og de som deltar er i stor grad enige om saken, eller gir hverandre støtte i oppfatningene som formidles. Andre ganger er det antydning til korrigering eller nyansering. For eksempel foreslås det i en kommentar at «helseministeren [får] i oppgave å gjøre en havarikommisjon for barnevernet for å gjøre det mer barnevern». Da kommer en ny dame på banen og skriver at alle kan ha behov for å forbedre seg, men at vi ikke må glemme at det er mye bra i barnevernet og mange flinke folk. Selv om de fleste fordømmer praksisen til denne institusjonen og dårlig oppfølging av tilsyn, er det flere enn denne damen som sier noe støttende om barnevernet generelt.

På samme måte som *myndiggjøring* i form av tiltro til at en blir lyttet til var et poeng under forrige kategori, kommer her tiltro eller forventning om å bli lyttet til av andre medborgere tydelig frem. Muligheten for å komme til orde i offentligheten og å diskutere med andre medborgere blir benyttet (Goul Andersen 2004:60). Det kan diskuteres i hvilken grad enkelte av disse utspillene strekker seg ut over et lokalt publikum, men de er alle ytringer i offentlig rom hvor en ikke kan ha oversikt over hvem som er mottaker av budskapet. Offentlig kommunikasjon mellom medborgere har tradisjonelt betydd blant annet leserbrev, kommentarer og artikler og innlegg på offentlige møter. Med sosiale medier kan enkeltpersoner og organisasjoner poste sin mening i en lang rekke offentlige digitale rom og velge mellom en eller flere større eller mindre rom å delta i, i tillegg til at det gir rom for interaksjon og samtale.

HVOR DET PERSONLIGE GJØRES TIL EN RESSURS I OFFENTLIGHETEN. Til tross for variasjonen i de overnevnte Twitter-innleggene, uttaler alle seg offentlig om «noe offentlig» som ikke tilhører privatlivet og egne private erfaringer. Et begrenset utvalg av ytringene bruker imidlertid egne eller noen de kjenner erfaringer til å kommentere barnevern og tvang i institusjoner. Dette blir under illustrert med to forskjellige måter å bruke det privatopplevde i et temporært offentlig rom for å fortelle noe ut over det private, noe som har betydning for kollektivet. I det første eksempelet fra Twitter får vi høre om en jente som har bodd på institusjonen som omtales i dokumentaren, og hennes erfaringer stemmer ikke med det som blir omtalt i programmet.

En som faktisk har opplevd å være barn/ungdom i barnevernet og bodd i institusjonen det er tale om, får i denne sammenhengen en helt egen legitimitet:

Twitter – mann1: Venninne av meg bodde litt på #Motivasjonskollektivet. Hun er sint på NRK nå, fordi hennes opplevelse ikke var som i #brennpunkt. #barnevern

Twitter – mann2: Slike innspill trenger vi! Brennpunkt er viktig vaktbikje, men journalistikken deres viser én side, og gjerne ekstremt

Twitter – NRKBrennpunkt: Hva forteller hun fra tiden der?

Twitter1 – mann1: Hun lurer på om dere har en epostadresse hun kan kontakte dere på

Twitter – NRKBrennpunkt: Ja! (Mailadresse oppgis)

Twitter – mann1: Tror hun snekrer på en mail til dem nå

Dette er bare et utdrag av kommentarene til ytringen. Flere uttrykker at dette er en viktig stemme i debatten. Mannens ytring er ikke bare rettet mot hans egne følgere, fordi han legger inn tre hashtagger (#) hvor andre som har brukt eller søkt på de samme # kan se hva han skriver. De fleste av disse ytringene på Twitter får ikke direkte svar, men det gjør denne – både fra vanlige borgere som roser innspillet for å vise flere enn én side av saken, men også fra dokumentarens programleder med en NRK-profil. Ut fra dette utdraget er det mulig å anta at det ble opprettet mailkontakt mellom henne som hadde bodd i institusjonen og NRKs programleder. Twitter som plattform ga her vedkommende anledning til å offentlig protestere på en fremstilling i offentligheten som ikke stemte med hennes erfaring, og via sin venn ble hun hørt – både av andre medborgere og av en journalist med en profil som representerer Norges største mediearena. I det eneste blogginnlegget fra åpne blogger som ble inkludert i case-utvalget, skriver en ung kvinne om sine opplevelser på en barnevernsinstitusjon. Hun anerkjenner ungdommene i dokumentarens vonde erfaringer, men vil fortelle at hun selv har gode erfaringer fra en barnevernsinstitusjon i sin oppvekst. I innlegget skriver hun at hun forventer mye aktivitet i debattforumene og at hun er bekymret for folks oppfatning av barnevernsinstitusjoner.

Både Twitter-meldingen og blogginnlegget kan representere en måte å bruke sin egen erfaring i offentligheten på, ikke nødvendigvis for å endre barnevernssystemet, men for å bidra til et mer nyansert bilde av barnevern eller barnevernsinstitusjoner.

Det neste eksempelet viser hvordan private erfaringer kan samles og representere kollektiv brukermedvirkning via sosiale medier.

I Norge er Landsforeningen for barnevernsbarn den eneste formelle organisasjonen for barnevernsbarns interesser som er drevet av og med tidligere barnevernsbarn. De benytter Brennpunkt-dokumentaren som en mulighet til kollektiv brukermedvirkning og poster følgende anbefaling på sin Facebook-profil samme dag som dokumentaren sendes:

Facebook: Vi anbefaler alle å gå inn og lese om kveldens Brennpunkt. Den handler om tvang i barnevernsinstitusjon. Har du noen egne erfaringer med tvang som du vil dele? Kan tvang noen ganger være helt riktig? Når blir det helt feil? Vi vil gjerne ha frem nyansene slik at vi kan bidra til å få et bedre barnevern i Norge (lenke til NRK). «Sammen er vi sterke»)

Dagen etter følger de opp med følgende melding:

Facebook: Hva mener du om bruk av tvang på institusjon? Motivasjonskollektivet er i hardt vær etter denne ukens Brennpunkt på NRK. Vi har samlet våre talspersoners meninger og innspill. Les på våre nettsider (lenke). «Sammen er vi sterke».

Landsforeningen viser hvordan de vil samle private erfaringer og bruke dette til å skape et bedre barnevern i Norge (kollektiv brukermedvirkning via sosiale medier). Landsforeningen har flere tusen likes og er en stemme som blir lyttet til av myndigheter og beslutningstakere på barnevernsfeltet (Follesø 2004).

I denne kategorien handler det om private erfaringer som gjøres relevante i en diskusjon om et samfunnstema, og ikke situasjoner hvor noe privat utleveres for å diskutere det private i et synlig offentlig rom. I det første eksempelet skjer en sammenkobling av arenaer og aktører som NRK og Twitter og NRKs journalist på Twitter og enkeltborgeres Twitter-utspill. Denne sammenkoblingen viser endrede forbindelseslinjer mellom tradisjonelle medier og enkeltborgere – ikke bare hvordan enkeltborgere kan kontakte medieaktører som NRK,

men også hvordan NRKs journalist deltar i Twitter-diskusjonen om programmet i dagene rundt dokumentarens sendetid. Eksempelet viser hvordan deltakelse på sosiale medier kan åpne for mektiggjøring og myndiggjøring. Responsen er støttende, og personens ytring blir tatt på alvor.

Det siste eksempelet kan tolkes som mektiggjøring i form av kollektiv brukermedvirkning og mobilisering for endring/bedring av barnevernet. Sosiale medier bidrar til å endre vilkårene for sosial og politisk mobilisering blant annet ved at budskapet spres raskt og kostnadsfritt i nettverket (Enjolras et al. 2013:32). I dette tilfellet er det en interesseorganisasjon som ønsker innspill og vil samle personlige erfaringer til bruk for et bedre barnevern («Sammen er vi sterke»). Utspillet åpner for respons via Facebook og kanskje også andre kanaler interesseorganisasjonen benytter, men dette ligger utenfor datamaterialet.

Med internett og sosiale medier er mulighetene til å bruke sin egen (eller noen en kjenner sin) historie på sin egen måte, uavhengig av journalister og for eksempel sjangerregler for leserbrev. Det gir en mulighet for medborgere i et samfunn til å bruke sin historie for en kollektiv grunn. Bruken av personlige opplevelser kan også gi ytringene gjennomslagskraft og dermed ha betydning for mektiggjøring og myndiggjøring.

BRUK AV SOSIALE MEDIER TIL OFFENTLIG DELTAKELSE OG MEDBORGERSKAPSUTØVELSE

Empiriske undersøkelser av sosiale medier og samfunnsdeltakelse, nasjonalt og internasjonalt, bidrar løpende til den pågående akademiske diskusjonen om sosiale medier og samfunnsdeltakelse. I Norge viser forskning at sosiale medier kan virke demokratiserende blant annet ved nye former for mobilisering og bredere deltakelse. Samtidig kan det oppstå nye eliter og nye hierarkier, og påvirkningskraften vil variere (Enjolras et al. 2013:174–175). De empiriske undersøkelsene jeg har vist til i artikkelen gjelder en bredere politisk kontekst enn den studien jeg har presentert her, som er avgrenset til barnevern som sosialpolitisk felt.

I artikkelen har jeg vist hvordan deltakere i diskusjon om barnevern brukte sosiale medier til samtale i det digitale nettverket og som

arena til å publisere sosialpolitiske innspill om barnevern på. Mange tar direkte kontakt med politikere og andre myndighetspersoner, men en enda større andel av ytringene henvender seg til andre medborgere i midlertidige diskusjonsrom. Analysen viser også at personlig erfaring kan gjøres til en ressurs i offentligheten, både som enkeltutspill med ønske om nyansering og som kollektiv brukermedvirkning og mobilisering for et bedre barnevern. *Situasjonsbestemt deltakelse* i sosiale medier på barnevernfeltet kan bidra til *mektiggjøring* gjennom selve deltakelsen og *myndiggjøring* ved mulighet for respons og forventning om å bli lyttet til både av politikere, myndigheter og andre medborgere.

Ytringene analysert i denne artikkelen er i stor grad enkeltstående ytringer, og særlig i Brennpunkt-casen er det mange slike på omtrent samme tid. På denne måten kan borgernes meninger få et kollektivt uttrykk som kan ha politisk kraft (Enjolras et al. 2013:110). Enkeltmenneskers handlinger kan medføre at en felles mening kan uttrykkes av større grupper. Det dannes et kollektiv, om enn flyktig (Enjolras et al. 2013:32). Ytringene på sosiale medier det her er tale om, utgjør derfor et flyktig kollektiv. Ytringene i forbindelse med casen er trolig ikke resultat av samordning i forkant, men kan likevel fremstå som samlede reaksjoner.

Det er vanskelig å svare entydig på hvilken effekt sosiale medier har på politikk og politisk kommunikasjon fordi effektene vil variere blant annet mellom systemer og kulturer (Kalsnes & Larsson 2015:227). Dataene i denne undersøkelsen kan heller ikke si noe om deltakelsens faktiske påvirkning på politikken på barnevernsfeltet, men både i nyhetssakene fra mai 2014 og i case-tilfellet så vi at Twitter, massemediene og politiske utspill spiller sammen om samme sak og overlapper.

Enjolras et al. (2013:176) fant at de som har deltatt i protestgrupper på Facebook, mener at deltakelsen har hatt effekt på sakens utfall og ikke bare effekt som økt oppmerksomhet om saken. Deltakelse i protestgrupper på Facebook kan ikke direkte sammenliknes med protesterende enkelt-tweeter rettet mot myndighetspersoner, men det er ikke usannsynlig at dette også kan oppleves som effektivt både på oppmerksomhet og sakens utfall. Og sakens utfall i denne casens sammenheng er, ifølge NRK, at den avdelingen på institusjonen som omtales i dokumentaren, ble nedlagt noen måneder etter dokumenta-

ren ble sendt (NRK Østlandssendingen 2014). Det er ikke nødvendigvis noen direkte sammenheng mellom Brennpunkt-programmet, reaksjonene på sosiale medier og beslutningen om å legge ned institusjonsavdelingen det var tale om. Samtidig er det liten tvil om at programmet og reaksjonene aktualiserte og satte søkelyset på en institusjon som hadde fått gjentatte pålegg fra Fylkesmannen uten å ha klart å endre praksis. Engasjerte borgere som så programmet trådte inn i offentligheten ved hjelp av sosiale medier. De deltok i ordskiftet med andre medborgere, og de henvendte seg til politikere. Dette er sannsynligvis ikke unikt, sammenliknet med andre velferdspolitiske områder som diskuteres offentlig, men *barnevern* har hatt et begrenset offentlig rom blant annet på grunn av barnevernets taushetsplikt og pressens Vær varsom-plakat. I det utsnittet av en digital barnevernsdebatt som her er undersøkt, er det tydelig at sosiale medier muliggjør en ny form for offentlig deltakelse på et felt som barnevern.

En kvalitativ undersøkelse som denne har begrensninger i hvor langt en kan trekke konklusjoner ut over situasjonen som analyseres, men den gir et viktig innblikk i en del av den digitale offentligheten som omhandler barnevernsfeltet. Forskning på deltakernes oppfatning av egen påvirkning i offentlig barnevernsdebatt, sammen med undersøkelser av sosiale medier som mobiliseringsarena for større aksjoner for endring av barnevernet, vil gi et mer komplett bilde av hvordan sosiale medier kan brukes til påvirkning på et felt som barnevern.

Det vil alltid være diskusjon om hvordan barnevernet skal utføre sitt mandat. Mulighetene for å delta i denne diskusjonen er til stede på en annen måte enn før sosiale medier ble vanlig å bruke for store deler av befolkningen, og terskelen for å delta er sannsynligvis også lavere. Selv om ikke alle enkeltstemmer nødvendigvis blir hørt og får gjennomslag, og det er lang vei fra selve deltakelsen til faktisk påvirkning, kan enkeltindividers deltakelse – særlig sammen med andres ytringer – likevel gi politisk kraft og innflytelse.

OM ARTIKKELEN

Tusen takk til Nicole Hennem, Kari Steen-Johnsen, to anonyme konsulenter og redaktør Arnfinn H. Midtbøen for gode kommentarer.

Noter

- 1 Totalanonymisering av ytringer på sosiale medier er vanskelig fordi direkte sitater kan være søkbare på nett. Jeg har fått samtykke til å sitere ytringer fra syv personer, og direkte sitater er derfor bare fra disse syv, politikere eller andre kjente offentlige personer samt en anonym profil.
- 2 En del av det innsamlede materialet kommer i kategorien *politisk diskusjon med nær omkrets*. I denne kategorien er ytringer som verken henvender seg til et større diskusjonsfellesskap eller til myndighetspersoner, men som vil leses av personen/profilens følgere og «likere». Slike ytringer kan ha betydning for holdninger, kunnskap og opinionsdanning på barnevernfeltet og er derfor verdt å undersøke, men i denne artikkelen er det *henvendelser til myndighetene og medborgerdiskusjoner* som vektlegges.

Referanser

- Andersen, J., Christensen, A.-D., Langberg, K., Siim, B. & Torpe, L. (1993). *Medborgerskap – Demokrati og politisk deltagelse*. Herning: Systime.
- Barnevernloven (1992). *Lov om barneverntjenester*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=barnevernloven>.
- boyd, d. (2010). Social network sites as networked publics: Affordances, dynamics and implications. I Z. Papacharissi (red.), *Networked Self: Identity, Community, and Culture on Social Network Sites* (39–58). Hentet fra <http://www.danah.org/papers/2010/SNSasNetworkedPublics.pdf>.
- Brake, D. R. (2007), Personlige bloggere og deres publikum: Hvem tror bloggerne at de snakker med? Hentet fra https://www.researchgate.net/profile/David_R_Brake/publication/202183430.
- Brochmann, G. (2002). Statsborgerskap, medborgerskap og tilhørighet. I G. Brochmann, T. Borchgrevink, & J. Rogstad, *Sand i maskineriet. Makt og demokrati i det flerkulturelle Norge* (56–85). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Coleman, S. & Blumer, J. G. (2009). *The Internet and Democratic Citizenship: Theory, Practice and Policy*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511818271>.
- Enjolras, B., Karlsen, R., Steen-Johnsen, K. & Wollebæk, D. (2013). *Liker – liker ikke: Sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Enjolras, B., Steen-Johnsen, K. & Karlsen, R. (2014). *Valgkampen 2013 på Twitter. Sosiale medier som kritisk offentlighet*. (Rapport 2014:03). Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Figenschow, W., Ringberg, E. & Ekanger, M. (2006). *Barnevern: Medier og juss*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Follesø, R. (2004). *Bruker eller brukt? Landsforeningen for barnevernsbarn: Analyse av en interesseorganisasjon i møte med dagens barnevern*. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Goul Andersen, J. (2004). *Et ganske levende demokrati*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Goul Andersen, J. (2005). Citizenship, unemployment and welfare policy. I A.-M. Guillemard, J. Goul Andersen, P.H. Jensen & B. Pfau-Effinger (red.), *The Changing Face of Welfare. Consequences and Outcomes from a Citizenship Perspective* (75–93). Bristol: The Policy Press.
- Ihlen, Ø., Skogerbø, E. & Allern, S. (2015). På jakt etter norsk politisk kommunikasjon – Kommentarartikkel. *Norsk medietidsskrift*, 21(3), 1–13.

- Ipsos-mmi (2016). Ipsos' tracker om sosiale medier Q1 16. Hentet 13.6. fra <http://ipsos-mmi.no/some-tracker>.
- Johannesdottir, H. (2013). Barnevern og media – Kan tilliten styrkes gjennom tverrprofesjonell undervisning? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 90(03), 146–156.
- Kalsnes, B., Krumsvik, A. H. & Storsul, T. (2014). Social media as a political backchannel: Twitter use during televised election debates in Norway. *Aslib Journal of Information Management*, 66(3), 313–328. DOI: 10.1108/AJIM-09-2013-0093.
- Kalsnes, B. & Larsson A. O. (2015). Med makt til å like? Sosiale medier og politisk kommunikasjon. I Ø. Ihlen, E. Skogerbø & S. Allern (red.), *Makt, medier og politikk. Norsk politisk kommunikasjon* (219–232). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kojan, B. H., Marthinsen, E. & Clifford, G. (2014). Barnevern og sosiale nettsamfunn – en utforskende analyse. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 91(2–3), 63–76.
- Larsson, A. O. (2015). Studying Big Data – ethical and methodological considerations. I H. Fosshim & H. Ingierd (red.), *Internet Research Ethics* (41–56). Oslo: Cappelen Damm.
- Lister, R. (1998). Citizenship on the margins: Citizenship, social work and social action. *European Journal of Social Work*, 1(1), 5–18.
- Lüders, M. (2007). *Being in Mediated Spaces: An Enquiry Into Personal Media Practices*. Oslo: Department of Media and Communication, Faculty of Humanities, University of Oslo.
- Lüders, M., Følstad, A. & Waldal, E. (2014). Expectations and experiences with MyLabourParty: From right to know to right to participate? *Journal of Computer-Mediated Communication*, 19(3), 446–462. DOI: 10.1111/jcc4.12047.
- Moe, H. & Larsson, A. O. (2012). Twitterbruk under valgkampen 2011. *Norsk medietidsskrift*, 19(02), 151–160.
- NRK Brennpunkt. (22.4.2014). NRK Brennpunkt. *Skjulte bånd*. Hentet fra <https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/MDUP11000814/22-04-2014>.
- NRK Fordypning (15.1.2015). Fjorårets mest sette Brennpunkt-dokumentarer. Hentet 12.07.25 fra <http://www.nrk.no/fordypning/fjorarets-mest-sette-brennpunkt-dokumentarer-1.12152265>.
- NRK Hordaland. (2014). Endrer praksis etter Brennpunkt-dokumentar. Hentet fra <http://www.nrk.no/hordaland/ender-praksis-etter-nrk-dokumentar-1.11701940>.
- NRK Østlandssendingen. (17.10.2014). Motivasjonskollektivet må stenge avdeling. Hentet fra <http://www.nrk.no/ostlandssendingen/ma-legge-ned-avdeling-1.11992448>.
- Pressens faglige utvalg (2016). Vær varsom-plakaten. Hentet fra <http://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/>.
- Retriever 2016 – Informasjon. Hentet fra <http://www.retriever-info.com/no/category/social-media/>.
- Rogstad, I. L. (2014). *Tweets that matter. Politisk kommunikasjon i et nytt medielandskap*. Ph.d.-avhandling. Oslo: Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.
- Thagaard, T. (1998). *Systematikk og innlevelse*. Bergen–Sandviken: Fagbokforlaget.
- Waldahl, R. & Beyer, A. (2015). Offentlig opinion og politisk kommunikasjon. I Ø. Ihlen, E. Skogerbø & S. Allern (red.), *Makt, medier og politikk. Norsk politisk kommunikasjon* (34–47). Oslo: Universitetsforlaget.
- Ødegård, G. (2011). *Medborgerskap, politisk deltakelse og makt*. Forskningsbasert notat fra Institutt for samfunnsforskning. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Aalberg, T., Elvestad, E. & Skogerbø, E. (2015). Demokrati og offentlighet. I Ø. Ihlen, E. Skogerbø & S. Allern (red.), *Makt, medier og politikk. Norsk politisk kommunikasjon* (22–34). Oslo: Universitetsforlaget.
- Aamodt, H. A. & Mossige, S. (2014). *Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg* (NOVA-rapport 4/14). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Artikkel 2

Stang, Edda. 2018. **Resistance and Protest against Norwegian Child Welfare Services on Facebook - Different Perceptions of Child-Centring.** Publisert i Nordic Social Work Research, 16 January 2018 (s.1-14).

Resistance and protest against Norwegian Child Welfare Services on Facebook - different perceptions of child-centring

Edda Stang

Social Work and Social Policy, Oslo and Akershus University College of Applied Sciences, Oslo, Norway

ABSTRACT

Norwegian Child Welfare Services have in recent years been subject to international and national criticism. This paper addresses the protests against Norwegian Child Welfare Services that are unfolding on international and Norwegian Facebook groups. The purpose of the paper is to gain insight into the message of large open Facebook groups that protest child welfare services. Furthermore, I discuss whether this may be interpreted as a reaction to a particular socio-political orientation – child-centring. There is little research on protest groups against child welfare services on social media. Norway presents itself as a particularly child-centred country, with a strong emphasis on children's rights; therefore, it may be particularly interesting to study protest groups against Norwegian Child Welfare Services. The paper is based on a review of the field through a perusal of posts on a broad range of Facebook pages against child welfare services in 2016, an examination of six groups and the collection of data from one group (with permission). The data are analyzed with child-centring as the analytical perspective. The international groups are protesting the fact that the state have the authority to move children away from their families, while the Norwegian groups are protesting abuse of power, injustice and unethical professional conduct. These groups are child-centred in a way that differs from the way in which professional child-centring is described in the literature. The analyses provide important insight into experiences and perceptions that may contribute to the formulation of child welfare policy.

KEYWORDS

Child-centring; protests on Facebook; Child Welfare Services

This paper addresses the protests against Norwegian Child Welfare Services that are unfolding on open international and Norwegian Facebook groups. The purpose is to gain insight into the message of large open Facebook groups protesting child welfare services and investigate what such resistance is concretely targeting. From the beginning of the 2010s, Norwegian Child Welfare Services have faced powerful national and international criticism not only in the mass media, but also on different social media, like Twitter and Facebook. Social media like Facebook contain opportunities to gather like-minded people across time and space without economic costs, and also to internationally mobilize with few resources (Shirky 2009, 48). Participation in social media does not necessarily mean dialogue, influence and the ability to being heard, but new media technologies have made it easier to express oneself (Lüders, Følstad, and Waldal 2014, 457; Aalberg, Elvestad, and Skogerbø 2015, 32).

Facebook groups protesting child welfare services are part of a broader network that includes websites, blogs and groups with national and international connections. In recent years, there have also been offline demonstrations, public meetings and seminars addressing the same issue. The Facebook groups challenge existing structures or system of authority, they serve as collective enterprises and they act outside institutional or organisational arrangements, all of which are some of the key elements that define social movements (Snow, Soule, and Kriesi 2004; Baron 2013, 29). Thus, even if they might be fragmented and their duration is uncertain, the groups studied in this paper were approached as part of a potential social movement protesting the child protection system.

Comparative studies have shown a new and growing child-centred social policy orientation in many European countries (Gilbert, Parton and Skivenes, 2011, 252). Norway stands out, along with other Nordic countries, as a leader when it comes to elevating children's equality and rights (Skivenes 2011; Picot 2014, 690). A child-centred society is a positively charged concept in a European context, and refers to communities that perceive children both as future citizens and also as actors with their own rights (Hennum 2014, 441). On the other hand, several theorists, both in Norway and, for example, England, have questioned whether a powerful child-centred child welfare service, with great emphasis on developmental psychology, can also have consequences that have not been sufficiently taken into account (Featherstone, White, and Morris 2014; Picot 2014, 699; Hennem 2015). A theoretical debate has been raised related to the individualized child-centred social policies that impact basic issues in the field of child welfare. It addresses what constitutes a good childhood and what basis of knowledge defines it as such. It discusses the view of the child and the distribution of responsibilities between the state and the parents, and it examines what significance socio-economic inequalities and class have on the field of child welfare.

The main question in the study is as follows: What goals and what conceptions of child welfare services are presented in Norwegian and international protest groups against Norwegian Child Welfare Services on Facebook? This is discussed in light of debates that have been raised within research on child welfare – with particular emphasis on different understandings of child-centring. The analysis is used as a basis for discussion about how child welfare services may be experienced, and the issues this raises for child welfare policy.

There is limited research both on protest and organised criticisms of child welfare services in Norway, and on protest groups against child welfare services on social media internationally. One exception is a recent Israeli study about verbal aggression in cyberbullying against social workers (Kagan, Orkibi, and Zychlinski 2017). This study focuses on the content of the offensive messages, and because the study includes child welfare issues, I will comment on some of the findings in the conclusion.

It is particularly interesting to study protests aimed at Norwegian Child Welfare Services, as it is currently being subject to sharp international and national criticism in different media. Further, child-centring is claimed to be particularly apparent in Norwegian policy and practice (Skivenes 2011, 172; Hennem 2014, 445; Picot 2015, 690). In comparative studies, Norway stands out as a pioneer for children's rights (Hennem 2016). Norway is also ranked number 1 in the KidsRights Index (2016), which measures how a number of countries observe children's rights (Skivenes 2016).

Child-centring in child welfare – critique and protest

States vary according to the extent to which they take responsibility for children's upbringing. This is related to both how the system defines responsibility between the public and private sphere and its cultural view of children and families (Gilbert, Parton, and Skivenes 2011, 6). Certain states assume broad responsibility in that their objective is to both protect children against risks and even out socio-economic differences, while others have a more limited aim that is concentrated on protecting children from the risk of harm. Compared with other states, Norway and the other Nordic countries can be said to assume a broad responsibility for children in the child welfare system (Skivenes 2011, 155).

In previous comparative studies from the 1990s, the continental and Nordic welfare states are often described as being characterized by a ‘family service’ orientation, with an emphasis on biological family, preventive measures and support. The Anglo-American welfare states were classified as ‘child protection’ oriented, where government intervention is preferred to weak parental care (Gilbert 1997). Major changes in child welfare systems have taken place in the last 20 years, and this distinction is no longer deemed to be adequate. Comparative studies show a converging tendency between a ‘child protection’ and ‘family service’ orientation (Gilbert, Parton, and Skivenes 2011, 251). These findings are based on a comparative study of the social policy and professional practices within child welfare among ten Anglo-American and European countries (Gilbert, Parton, and Skivenes 2011).

Child-centred orientation

Several recent studies (both comparative and of individual countries in Europe) describe a new third orientation called ‘child-centred orientation’, which to varying degrees exists alongside ‘family service’ and ‘child protection’ (Gilbert, Parton, and Skivenes 2011, 252; Skivenes 2011; Featherstone, White, and Morris 2014). Child-centring has to do with the child’s overall development and welfare, and is not solely about protection against harm and abuse (Gilbert, Parton, and Skivenes 2011, 252). The child-centred orientation may take on different forms in different countries, but what these countries share is that such an approach puts children’s rights before their parents’ rights and emphasizes parental obligations as caregivers (Gilbert, Parton, and Skivenes 2011, 253).

In comparative literature, Finland and Norway are among the examples of countries where policy is aimed at creating a child-friendly society, and where the state assumes a gradually greater role in providing a wide range of early intervention and prevention services (Gilbert, Parton, and Skivenes 2011, 252, 253). With regard to Norway, Skivenes writes that the authorities emphasize that the child should be put first in any assessment within the child welfare system, but Norway still does not have a unilaterally child-centred orientation (2011, 154). The traditional family-centred approach (family service) has characterized Norwegian child welfare thinking for a long time, and, according to Skivenes, there are signs that Norwegian child welfare still contains elements of this, along with the child-centred orientation. However, there is no guidance on how they should be balanced in practice – despite conflicting values and principles in their respective orientations (Skivenes 2011, 172).

Political signals regarding empowering children, giving every child equal opportunities and safeguarding all children from violence and abuse may be viewed as a political type of child-centring. This is perceived as hardly controversial in Norway and there is broad political and professional consensus on these values, which are also anchored in The Child Welfare Act (1992) and The UN Convention on the Rights of the Child (1989). The questions that are posed to a child-centred orientation in this article are directed at how experts on children can interpret and exercise child-centring within child welfare services.

Critical perspective on the individually-oriented psychological child centring

Giving children status as independent citizens with their own rights can stand in conflict with the parents’ and the family’s right to the child and the child’s right to grow up with his/her parents (Marthinsen et al. 2013, 22). Parents can thus be said to have lost power while their children have become ‘empowered’ (Picot 2014, 698). Child-centring demands high standards of parenting skills and parents are held responsible for ensuring child welfare (Pösö, Skivenes, and Hestbæk 2014, 486). The work of child welfare services in recent years has come into conflict with other views on the relationship between child, family and state (Madsen 2016, 102). Child welfare cases in Norway involving families from Russia and other Eastern European countries have partly resulted in negative attention toward Norwegian child welfare services and demonstrations have been held in many countries (Madsen 2016, 102).

Coming from England, Featherstone, White, and Morris (2014) have pointed out the need for innovative thinking about child welfare systems. They believe that there is a need to focus attention on

poverty and deprivation and that radical individualization of childhood restricts potential responses (2014, 9). In the Norwegian context, Kojan (2011, 17) has found that in the work with families from the lower classes (defined as unemployed and working class), it is often the family that is seen as the problem, while in high status families, it is the child who has the problem. Child welfare services' specific focus on the parents' weaknesses leads them to ignore the effect of socioeconomic and cultural factors on children's welfare and opportunities (Hennum 2014, 448). Assessments of parents and children are instead based on psychology and other social sciences, with particular emphasis on developmental psychology (Andenæs 2004, 29).

The epistemological framework and the methods child welfare services build upon leads to a professional gaze being directed at certain observations in the family, while others are ignored (Hennum 2014, 451). For example, if a mother has had a difficult childhood, her abilities in terms of stimulation and eye contact may be emphasized, while other factors, such as fear of losing the child or stress due to material conditions are overlooked (Hennum 2016). Norwegian child welfare workers may have a clear sense of what parents should be like and what constitutes good care (Picot 2014, 219). Aided by the extensive use of developmental psychology jargon, they try to teach parents how they should for example 'see their child' and 'interpret his/her signals', as asserted by Picot (2014, 220).

According to Madsen, child psychology has undoubtedly contributed to far fewer children growing up with any physical or mental harm than before, but at the same time he asks whether there is a saturation point for the psychological perspective on the child, where psychology's well-intentioned expertise in some cases can be stretched too far. If the psychological expertise becomes predominant, it may displace other necessary types of understanding (Madsen 2016, 95).

Hennum questions whether a child-centred society might imply acceptance of an authoritarian and moralizing state on behalf of children, and whether the professional understanding of child-centring often can lead to demands on the parents that they cannot possibly achieve (2014, 453 and 441). Featherstone et al. conclude that the current child-centred paradigm is deeply ethically problematic. Such a paradigm is connected to the construction of children as individuals who are not rooted in networks and communities (2014, 17).

Via comparative studies it is thus possible to identify a European, and particularly Nordic, tendency towards increasing child-centring in the child welfare system and in society in general. The way child welfare workers, psychologists and other experts on children frame and understand a child-focused orientation has consequences. This is true both for individual persons and families in child welfare services, but also for how child welfare services are perceived and discussed publicly.

Protests against Child Welfare Services

Some parents in the child welfare system feel intimidated, fearful and powerless by the child protection process (Featherstone, White, and Morris 2014, 2), and some parents who have lost custody of their child feel disempowered by the child welfare authorities (Slettebø 2013). Castell argues, 'If many individuals feel humiliated, exploited, ignored or misrepresented, they are ready to transform their anger into action, as soon as they overcome their fear' (2015, 15). Further, by experiencing an unbearable event, suffered by someone with whom they identify, they can overcome their fear by expressing their anger in the form of outrage (Castells 2015, 15). Such an unbearable event might be losing a child to child protection custody, while not really understanding why, and at the same time experiencing injustice and abuse of power.

For individual experiences to link up and form a movement, there needs to be a communication process that disseminates the events and the emotions attached to them, according to Castell. Social media platforms like Facebook might facilitate such a process. Individuals who are not connected to politics or formal organisations can initiate collective actions through social media (Enjolras et al. 2013, 33). Facebook can help to transform and legitimise a social movement's ways of producing and sharing information and shape both narratives and collective identity of participants (Baron 2013).

Data, perspective and procedure

Norway is among the countries in the world with the greatest access to broadband and use of media technology (Kalsnes, Krumsvik, and Storsul 2014, 314). A relatively large proportion of the population are also members of national protest groups in the Facebook population (25 per cent of those ages 16–25 and 11 per cent of those over 26 years old) (Enjolras et al. 2013, 95). On Facebook, it is possible to create both *public groups*, which have members, and *communities*, which have followers. In the context of this paper, it is not essential to distinguish between them as it is the messages and goals of the groups/communities that are analysed, and it is possible in both locations to read both the administrators' and participants' posts. From now on, both types are collectively designated as 'groups'. In the study, open Facebook groups with members, likes or followers of between 2500 and 29,000 are included.

There is no easy way to get an overview of groups on Facebook with Norwegian Child Welfare Services as the subject, partly because new groups are constantly being established while others stop being active. Many have 'child welfare' (barnevern) in the group name, but not all. In addition, some groups only have a few members, while others have many thousands. The study contains data from six groups – four Norwegian and two international. The groups differ from each other according to how their protests are directed. The two international ones (in mostly English text) have names and goal descriptions that direct their protest toward the fact that child welfare services/the state have the authority to place children outside the home, and their main goal is to move the placed children home to their biological family. Three of the Norwegian groups direct their protest toward the system of child welfare services and the practical execution of their work. The fourth Norwegian group shares some of the goals with the other Norwegian groups, but has as its main objective that all of the kids from a specifically named family should return to their biological mother.

The groups were found through searches on Facebook, Google and via posts across the groups. The criteria were that they should be protest groups against Norwegian Child Welfare Services, be open to everyone who wants to read them and have over 2500 members or followers. The groups that were selected should represent different types of groups within the criteria. There are several groups, both Norwegian and international, who meet the criteria for the sample, but it is difficult to give an exact number of how many.

Ethical considerations

Social media challenges in many ways the distinction between what is considered private and what is considered public. Therefore, it can also be a challenge to know the situations in which we can unproblematically retrieve data from social media, and when it is appropriate to ask for consent. Initially, the plan for this study was to get in contact with the administrators of the selected pages and ask for consent to post a 'research in progress' message on the Facebook wall with general information and contact information. In the first group, the project was met with goodwill and interest from both the administrator and from many of the group's members in connection with information on their wall. The next step was to get in touch with several other groups, and in one of these, it quickly became clear that the administrators did not want a researcher's gaze on the group's activity. The data from this group are therefore not included in the material.¹ The comments from some of the administrators in this group led to a change in the strategy for collecting data (see Table 1).

Instead of saving discussions and individual posts from the other groups, a table was made to provide an overview of the main characteristics of the group's aims and messages. All data is anonymised in the text and direct quotes are omitted to prevent searchability online. Two quotes, however, are included on the basis of consent. The study received ethical approval from Norwegian Centre for Research Data (NSD) 16. April 2014.

Table 1. The article's source of data.

Type of data	Method	Amount	Contribution to the study
Information read and collected in May, September, October, November and December 2016	Regular search and reading of posts on a broad range of Facebook pages that protest against child welfare services, with most of the focus on the six selected groups Cues and some selected posts were stored	6 primary groups In addition, 4–5 similar groups not included in the selection were 'visited'	Review of the field Insight into size, variety and similarities Justification of selection of groups. Capture aspects of the activity that did not take place precisely at the time of data collection mentioned below
Overview of six large open groups Week 33, 2016	Group names and articulated aims were registered The selected posts were read and categorized. Posts were not stored as direct quotes, but either paraphrased or registered with cues	6 groups The first 20–30 posts pr. group 157 main posts were registered (associated comments were not registered)	The overview gave a broad picture of the landscape and made it possible to separate between different kinds of protest groups and analyse their different main messages
Data collection from one particular group (the first group). Data consists of direct quotes from the Facebook Wall May 2016	Through the administrator, I got permission to post my presence on the group's wall and inform participants about data collection ^a 20 posts were collected and stored in word-documents every third/fourth day in May 2016	1, 116 posts/statements were stored. This includes 157 main posts with associated comments	The access to original posts and the opportunity to read them through several times made it possible with a closer analysis The main parts of the paraphrased statements and the two direct quotes (for which I got the authors' permission to use), comes from this material

Note: ^aPosts from this group will be deleted at the end of the project as required from Norwegian Centre for Research Data (NSD), May 2016

Perspective and procedure

The Facebook groups in the study are regarded as a network of individuals where the active part of the network participates by sharing their views, experiences and relevant information. The administrators serve as the driving force by stating the aim of the group, sharing information and mobilizing members to participate in offline activities, like demonstrations and seminars. The groups are considered part of a growing social movement that seeks to transform powerlessness into empowerment (cf. Castells 2015), and thereby shut down or dramatically change the child protection system. The data consists of written material posted on a public social media arena. The postings are produced by individuals, but it is the collective message in this digital public that is the object of study. The focus is on what appears to be the collective conceptions of child welfare services, particularly in light of academic debates about ‘child-centring’. Child-centring is used as an overarching perspective in the analysis.

The analytic procedure consisted of the following steps: (1) All of the material was initially read through and approached as participation in a potential social movement. (2) The data from the overview (the examination of six groups) was read and arranged into categories based on type of posting (‘Statements about the child welfare system’, ‘Mobilization’, ‘Sharing of information and news’, and ‘Personal support and advice’). A description of the groups was then generated, outlining their aims and characteristics about their statements and discussions (3) The material from the first group was re-read. A description of the first impression and issues repeated and emphasized were composed. It was then possible to more closely examine the issues that were revealed by the categorizations from the overview, due to having access to the original postings. (4) It became evident that the material in different ways touches on issues that are also discussed in recent child welfare literature. The further analysis examined not only what the material, as a whole, said about these issues – but also potentially other issues and dilemmas were thematized.

The goals and primary messages of the groups – protests against out-of-home placements and injustice

In this section, the groups’ different messages and goals are described. Thereafter, key thematic areas of the material are highlighted and discussed. Finally, how the protest groups as a whole represent an alternative understanding of child welfare and child-centring is illustrated.

The three Norwegian groups that target the system of child welfare services present the following main messages (excerpts of the statements taken from the groups’ descriptions of goals): there are grave conditions in child welfare services that cannot be accepted; violations are taking place that need to be highlighted; child welfare services commit injustices against children; and children are subjected to great suffering under public neglect. The goals described range from the following (excerpts): focus on the abuse of power and children in child welfare services who are not doing well; justice in individual cases; supporting individual families with advice and tips; and a possible closure of the existing child welfare services and the establishment of a new assistance agency for children and families. The means that have been suggested in order to achieve such objectives are incitement to carry out an investigation of the entire country’s child welfare services, shedding light on stories and stimulating debate. The final Norwegian group stands out with several objectives: the return of the children to the family in question *and* illuminating the system. Although the main theme here is the return of the children, child welfare services as a system is also emphasized.

The three system-oriented Norwegian groups have a dialogue-oriented objective and want to change the system by creating debate and shedding light on individual stories. Yet that is not always what characterizes the actual activity on the walls. For example, severe harassment and death threats against child welfare services as a group have taken place and occasionally names and images of the staff at child welfare services or its affiliates are posted. One person encouraged scaring the child welfare employees and their children, and some argue that it helps to fight back by terrorizing them. Extreme means are justified in that what the parents have been subject to has also been extreme. Otherwise,

there is a magnanimity shown towards a very wide range of statements. An understanding that many are desperate is conveyed and therefore they may express themselves in a relatively extreme manner.

Positive attitudes toward child welfare services are hardly accepted. Attempts to refer to child welfare services in a positive manner are mostly met with great resistance. At the same time, supportive comments do arise. This does not happen very often, but can testify to the fact that the members represent a greater breadth of understanding of child welfare services than that which dominates on the group's 'wall'.

The main message of the two international groups is that child welfare services is stealing children and in a 'rude' manner violates the rights of both parents and children, and that this needs to be stopped. Their goal is that children who are moved by child welfare services should come home to their biological family. The posts are largely about individual cases. The study showed that groups both have their own profile and approach to child welfare services, and at the same time there are a high number of posts across pages (many write the same thing in several places) and many are members of and 'like' several groups. The exchange of information operates across the groups; this is networking through sharing of meaning (Castells 2015, 6).

Distrust in the state and the role of Child Welfare Services in relation to children

Some of the public criticism of child welfare services that has been presented in Norwegian mass media is based on child protective services entering into non-Norwegian families, and shows how misunderstandings can have unfortunate consequences and lasting repercussions (Witoszek 2012). It is argued that families from countries or cultures where confidence in the government is low may be afraid of the authority child welfare services have to intervene in families (Chi Nwosu 2014). In the international Facebook groups, it is evident that this authority frightens and provokes. These groups are protesting against the possibility of a state assumption of care and view of the child as disconnected from the family. The protests are directed at the existence of the child welfare services. There is a great deal of focus on the belief that people need to watch out for child welfare services in Norway. Many warning posters are posted about Norwegian Child Welfare Services. For example, there is a poster with a message for all pregnant women about the fact that Norwegian Child Welfare Services can take your baby based on your history. Warnings include allegations that Norwegian Child Welfare Services kidnap children and are mass murderers.

Images that are posted of children show either happy children with their families or crying children who have lost their family. They are referred to as *stolen* by child welfare services. Those who stand behind this conception of child welfare services promote an understanding of family where the child is family property and does not have rights him/herself (Storø and Bache-Hansen 2016). In one post, a six-year-old news story from *The Telegraph* with the headline 'Smacked children more successful later in life, study finds' (The Telegraph 03/01/2010) was shared. The case resulted in a longer thread of discussion and largely a defence of 'spanking' and 'smacking'. One woman argues against this and says the study is not particularly scientific. She is called crazy and accused of being in contact with 'child welfare services'. However, such discussions constitute exceptions. The majority of the items in the international groups are about the actual assumption of care as an undesirable phenomenon, and there is little discussion of child welfare services' possible reasons for intervening in families. The protests seem to be aimed at the Norwegian state and not just child welfare services.

In the Norwegian groups that mainly target the system, some of the participants' posts can also be interpreted in such a direction. For example, the sharing of a YouTube movie where a children's choir sings 'let the children be set free, let the children come to me'. The song is about children who must be freed (from child welfare services) to come home to mom, dad and the family. Many of the posts in the Norwegian groups are protests against the fact that the state thinks it knows better than the parents about what is best for the child. For example, one participant says the following:

It is those who have the power to define what is best for the child in this country who create the problems. The policy reflects the notion that there is sufficient consensus that around a quarter of parents in this country are less capable of providing care than the state is.

In this statement lies the idea that both the state/child welfare services do not resolve, but create, problems, and that the demands the state presents to parental care are so high that a large proportion of the population will fall short.

Powerlessness and injustice

Many posts thematize the power of child welfare services and the powerlessness of the families. There are several who claim that child welfare services abuse their power and engage in harassment. Particularly evident is the communication of experiences of arbitrariness, abuse of power and the idea that child welfare services make up things to frame the families. One person says that the child welfare services permit themselves anything they want and that they exercise arrogance of power. Several react to the fact that child welfare employees act as experts on other people's family lives and child rearing. One person says that the best way to cooperate with child welfare services is to accept the role as 'a primitive' who will be guided by 'people with higher standing'.

Particularly in the Norwegian groups, there are many posts on unjust power relations in society. Powerlessness is expressed through descriptions of heartless child welfare workers, corrupt psychologists, false reports, notes of concern with false allegations and through statements such as this:

When parents are tired and downcast because of the measures instituted by child welfare services, this is used to argue that parents cannot take care of their children. Do not show your weaknesses to child welfare services, there is no help available.

Many express that their version or understanding of the situation falls on deaf ears, is not valued or does not have any effect on the case. Various child welfare measures that are meant to promote an equalising of socioeconomic differences, such as financial support or paid day care spaces are hardly discussed, and there are few who mention class or socio-economic conditions specifically. One participant pointed out, however, that Norway is a class society, and this is powerfully expressed in the child welfare system. She believes that there is an income-related division between those who become victims of child welfare services and those who do not. Correspondingly, another participant writes that child welfare services generally attacks those who have the least resources and are sick. Among the posts, there is advice that it pays to have a job and permanent housing, and to be healthy if one is to have any standing among child welfare services.

The groups' statements testify to the fact that child welfare services is perceived as being an extremely powerful organization. Many describe accusations by a system it is impossible to defend oneself against. In several places, the terminology and diagnoses of child welfare services are discussed as something incomprehensible and something that it is impossible to protect oneself against, for example, 'attachment disorders', 'developmental delay', 'understimulation' etc. One asks what *mentalizing ability* is. He says that a friend of his could lose custody of his children due to a lack of mentalizing ability and he does not know what this means. He receives many responses, including that it is something the employees of child welfare services do *not* have. One comments that child welfare services use fancy words that ordinary people do not use on a daily basis, in order to confuse parents with academic jargon. Some attach links to places where the concept is explained. A further claim is that it seems like everyone is losing their kids for the same reasons, such as 'understimulation' and 'poor attachment'.

The psychological concepts seem to have an alienating effect instead of an explanatory one. They are described as constructions, something child welfare services invent and which results in claims about a person's own family that s/he cannot recognize him/herself in. Many posts suggest that it is difficult to understand why child welfare services have moved children, whether it is their own or in families they know. One lady says she finds it lucky that she has been fortunate enough to keep her children and that anyone whatsoever gets to have their children at home. Another also describes it

as luck that she was allowed to keep her children, but now she is worried that they are going to take her grandchildren.

Several also point out how child welfare services believe they have the ability to know whether a child who is doing okay now may have a hard time in the future. One says that child welfare services can suddenly remove a child without warning, because they think they can predict whether parents will be capable of raising the child in the future. In the Norwegian groups, several have repeatedly described that a difficult history will be used against you by child welfare services. Two participants commented for example that a prior ADHD diagnosis has been used as an argument by child welfare services.

It is thus evident that many react to the notion that child welfare services can know what the child's development will be like, and especially that they know better than the parents themselves. The professional knowledge, for example about attachment, outweighs the parents' perceptions of the children and their lives (Hennum 2014, 451). Regardless of how solid their justifications might be, it seems that child welfare services fail to convey their reason for action in a way that is understandable and acceptable to people who are not professionals.

Another understanding of child welfare and children's rights and another type of child-centring

The Norwegian groups in the sample give the overall impression of being rooted in the idea that a society needs some type of child care system. Nevertheless, the child welfare services we have now are taking the wrong children. They allow children to live with parents who are violent or have serious substance abuse issues, but take children from normal and well-functioning families (who perhaps have had a challenging phase). For example, one man says that child welfare services remove children who are doing fine at home, while children who really need help are not getting it. In response to that there is a lady who comments that child welfare services do not want to have children who are victims of violence because they want to have children who can more easily attach themselves to the foster home, that is, children who are not damaged in terms of attachment. Out-of-home placements are considered to be a violation of human rights. It is thus child welfare services as the executor of the state that violates human rights by intervening in families and moving children.

In all of the groups in the sample, child welfare services are mainly referred to in a negative manner. Instead of viewing it as an agency that is meant to help and protect vulnerable children, the groups are steeped in the understanding that child welfare services are a systemic evil. The statements primarily testify to a strong distrust toward child welfare services as part of the Norwegian state. One person says that child welfare services have not quite understood the difference between the *child's best interests* and the *child's worst interests*. Another man claims for example that child welfare services go against the *child's best interests* because they do not listen to children. Another says that child welfare services might listen to the children if they agree with them, but if not, then the children are treated as if they do not know what is best for them.

In the Norwegian groups, it occasionally appears that child welfare services can perhaps do *some things* right, but individual persons within child welfare services and weaknesses in the system lead to major violations and unethical conduct. The fact that individuals have gained too much power and do not exercise that power in a responsible manner is a theme that recurs in all the Norwegian groups (and to a limited extent is an issue in the international groups). For example, employees in child welfare services are referred to as cruel people without a heart. Norwegian society is characterized by a high level of confidence in the state and public bodies (Wollebæk and Segård 2011). This does not apply here, in either the Norwegian or international groups.

Parental child-centring

Having a child-centred orientation is not a theme addressed directly by the groups, but all the groups are still centred on children – both in purpose and in actual activity. Focus on children's rights is largely

present, but then in terms of the right to be with one's biological family. Love between children and parents is a recurrent theme, as well as sorrow and despair over not being able to be with one's child, and also the child's sorrow over not being with his/her parents. Children are the best thing we have, and parents are the best thing the children have, one participant writes.

The groups protest against aspects of professional child-centring, while both the groups' goals and activity are largely *centred on children*. They represent a type of parental child-centring where the child's best interests are inextricably tied to the family. The child's love, security and need to belong are central. There is also a focus on sorrow in connection with the separation of children and parents and concern for abuse against children in public care. The type of child-centring these groups represent distinguishes itself in this way from the professional child-centring by emphasizing other understandings and values related to children and childhood.

Discussion

We have seen that the groups thematize similar issues that are also raised in theoretical discussions in the field. We have gained insight into how the protest groups highlight what they perceive as unjust power structures. There is a difference in what the Norwegian groups convey (especially the three system-oriented ones) when it comes to a desire for dialogue and influence *within* the system, and the two international groups that do not accept the basic premise of a child welfare system. The extent to which this type of division will apply to *all* Norwegian and international protest groups against child welfare services is nonetheless uncertain, yet most relevant groups will probably still fit into such a categorization with gradual transitions, although there will be exceptions.

The Norwegian groups in particular protest against child welfare services' exercise of power. In the material, repeated allegations emerge of serious errors and unethical procedures, emergency placements of children based on an assumption about the future, that child welfare services do not know the difference between the *child's best interests* and the *child's worst interests*, incomprehensible argumentation and constructions of problems and diagnoses etc. Experiences in dealing with a system parents might have contacted for help, but which responds by using information from the background history as an argument *against* them, seems clearly unfair and provocative.

The abovementioned Israeli study about cyberbullying against social workers differ from this study in fundamental ways. In their study, Kagan et al. focused on bullying, extreme language and aggressive messages, and not the broad protest which was the focus of this article, but there are still very many similar results. They found, for example, the repeated story of abducted children being removed with no explanation and they find the expressed experience of injustice (2017, 9). They also found the same kind of imagery. The pictures show happy children with their families or crying children removed from their homes. There might even be some of the same pictures, because identical pictures and information are circulating in anti-social worker networks across borders. This suggests that what Kagan et al. refer to as a 'anti-social worker discourse' contains opinions and activities across countries and systems, which implies that findings can be relevant beyond a national context.

Many people might understand and interpret the activity within the protest groups as representing defensive attitudes, for example that parents feel that they *have to* protest and say that the children were taken for no reason, to protect their identity as a parent. Others will point out that the types of expression are so extreme that in itself says something about what the participants might be like as parents. This is probably also part of the picture, but experiences and knowledge also emerge here that must be taken seriously by government and child welfare services. More professional and academic voices within child welfare have clearly spoken up for criticisms of child welfare services to be taken seriously and to not dismiss all criticism as isolated anecdotes (Vindegg and Stang 2016; Storø 2017). This article supports this view.

The analysis of the material shows that there is little doubt that child welfare services in many contexts have a communication problem. The fact that many do not understand why they themselves or someone they know are losing custody of their children is a big challenge for a system like child

welfare services. This also applies outside the groups that have direct experience with child welfare services. Many reports in the mass media in recent years have presented families who have lost custody of their children on what appears to be a very weak basis (e.g. TV2 in 2016). Child Welfare Services in Norway are known to be poor at communicating to the community about what they are doing, and that contributes to the population not knowing whether we have a good child welfare service or not (Storø 2015).

The Norwegian Child Welfare Services presumably encompass tendencies toward both an individualized psychological child-centring *and* a family-service orientation, where both directions may have unintended consequences in their purest form. To gain a more complete picture of understandings of child welfare and reactions to the practices of child welfare services on open social media, the data must be expanded to include more types of groups and fora. This text only provides insight into protest groups, yet at the same time offers an important insight into a world of experience child welfare services must take seriously.

Conclusion

Through Facebook groups, social actors challenge the power embedded in the institutions of society (for example child welfare services), and claim representation for their own values and interests (Castells 2015, 5). The groups in this study demand visibility for *their* story of the child welfare system and *their* parental child-centring. Using Facebook, the protest groups raise basic issues into the public eye. This provides opportunities for discussion and the experience of shared destiny and support. Although groups against child welfare services have existed previously, the Facebook groups represent something different in the public sphere. Each group presents an understanding – both of child welfare services and the practices of child welfare services – that is completely different from the understanding that is presented by professional and political circles. At the same time, they also touch on issues that are discussed in the research literature within child welfare policy. Their understanding generally builds on their own experience with child welfare services.

Children's rights, including the right to be considered as independent individuals, do not exist in opposition to simultaneously viewing the child as part of a greater social and cultural whole. Social workers should help ensure that those who do not fit in or function normally according to society's normative standards are treated with respect and given opportunities (Marthinsen et al. 2013, 21). Emphasis on children's rights do not contradict the ethical obligations social workers are bound by that involve respect and equality toward and cooperation with both the adults and children one comes in contact with in the child welfare system. Extreme and slanderous types of expression do exist, but the shared experiences as a whole speak of a dissatisfaction and distrust that extends beyond individual narratives. These must be seen as important contributions to the development of child welfare policy both in Norway and other European countries.

Note

1. This may be considered as a potential weakness of the material as this group was extra large and rapidly expanding at the time of collection as well as the fact that it can likely be characterized as particularly extreme in terms of its perception of child welfare services.

Disclosure statement

No potential conflict of interest was reported by the author.

References

- Aalberg, Toril, Eiri Elvestad, and Eli Skogerbø. 2015. "Demokrati og offentlighet [Democracy and the Public Sphere]." In *Makt, medier og politikk. Norsk politisk kommunikasjon* [Power, Media and Politics. Norwegian Political Communication], edited by Øyvind Ihlen, Eli Skogerbø, and Sigurd Allern, 22–34. Oslo: Universitetsforlaget.
- Andenæs, Agnes. 2004. "Hvorfor ser vi ikke fattigdommen? Fra en undersøkelse om barn som blir plassert utenfor hjemmet [Why isn't Poverty Recognised? A Study Examining Children in Out-of-home Care]." *Nordisk sosialt arbeid* 24 ER (01): 19.
- Baron, Luis. 2013. *The power of associations social media and social movements: Facebook in the interactions of social movement organizations*. ProQuest Dissertations & Thesis Global. (1497030579).
- Castells, Manuel. 2015. *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age*. Cambridge: Polity.
- Chi Nwosu, Elvis. 2014. "Når barnevernet blir en fiende [When Child Welfare Services Becomes an Enemy]." *NRK Ytring*. <https://www.nrk.no/ytring/nar-barnevernet-blir-en-fiende-1.11654527>.
- Enjolras, Bernard, Rune Karlsen, Kari Steen-Johnsen, and Dag Wollebæk. 2013. *Liker - liker ikke: sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet* [Likes, Dislikes: Social Media, Civic Engagement and the Public Sphere]. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Featherstone, Brid, Susan White, and Kate Morris. 2014. *Re-imagining Child Protection*. Bristol: Policy Press. <http://hioa.eblib.com/patron/FullRecord.aspx?p=1701866>.
- Gilbert, Neil. 1997. *Combatting Child Abuse: International Perspectives and Trends*. New York: Oxford University Press.
- Gilbert, Niel, Nigel Parton, and Marit Skivenes. 2011. "Changing Patterns of Response and Emerging Orientations." In *Child Protection Systems*, edited by Niel Gilbert, Nigel Parton, and Marit Skivenes, 243–258. Oxford: Oxford University Press.
- Hennum, Nicole. 2014. "Developing Child-centered Social Policies: When Professionalism Takes Over." *Social Sciences* 3: 441–459. doi:10.3390/socsci3030441.
- Hennum, Nicole. 2015. "Makten i barnet [The Power Within the Child]." *Tidsskriftet Norges barnevern* 91 (02): 124–138.
- Hennum, Nicole. 2016. "Kunnskapens makt i beslutninger [The Power of Knowledge in Making Decision]." In *Beslutninger i barnevernet* [Decision Making in Child Protection Service], edited by Øivin Christiansen and Bente Heggem Kojan, 48–61. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kagan, Maya, Eithan Orkibi, and Ester Zychlinski. 2017. "'Wicked', 'Deceptive', and 'Blood Sucking': Cyberbullying Against Social Workers in Israel as Claims-making Activity." *Qualitative Social Work*: 1473325017694952. 1–17. doi:10.1177/1473325017694952.
- Kalsnes, Bente, Arne H. Krumsvik, and Tanja Storsul. 2014. "Social Media as a Political Backchannel." *Aslib Journal of Information Management* 66 (3): 313–328. doi:10.1108/AJIM-09-2013-0093.
- KidsRights Index. 2016. <http://www.kidsrightsindex.org/>.
- Kojan, Bente Heggem. 2011. "Klasseblikk på et barnevern i vekst [A Class Perspective on an Expanding Child Welfare Services]." *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap*.
- Lüders, Marika, Asbjørn Følstad, and Espen Waldal. 2014. "Expectations and Experiences With MyLabourParty: From Right to Know to Right to Participate?" *Journal of Computer-mediated Communication* 19 (3): 446–462. doi:10.1111/jcc4.12047.
- Madsen, Ole Jacob. 2016. "Psykologiens innflytelse i velferdsstaten [Psychology's Influence on the Welfare State]." In *Forvaltning av makt og moral i velferdsstaten: fra sosialt arbeid til "arbeid med deg selv"?* [The Management of Power and Morality in the Welfare State: From Social Work to «Working on Yourself»], edited by Randi Kroken and Madsen Ole Jacob, 86–112. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Marthinsen, Edgar, Willy Lichtwarck, Halvor Fauske, and Graham Clifford. 2013. "Hva mener vi med Det nye barnevernet? [What do We Mean by the New Child Welfare Services?]." In *Det nye barnevernet* [The New Child Welfare Services], edited by Edgar Marthinsen and Willy Lichtwarck, 13–36. Oslo: Universitetsforlaget.
- Picot, Aurélie. 2014. "Transforming Child Welfare: From Explicit to Implicit Control of Families." *European Journal of Social Work* 17 (5): 689–701. doi:10.1080/13691457.2014.932273.
- Picot, Aurélie. 2015. "'Dispositifs' of Parenting in Child Welfare Work: A Cross-cultural Study of Home-based Interventions in Child Protective Services in Norway and France." *Nordic Social Work Research* 5 (3): 212–226. doi:10.1080/2156857X.2015.1072324.
- Pösö, Tarja, Marit Skivenes, and Anne-Dorthe Hestbæk. 2014. "Child Protection Systems Within the Danish, Finnish and Norwegian Welfare States—Time for a Child Centric Approach?" *European Journal of Social Work* 17 (4): 475–490. doi:10.1080/13691457.2013.829802.
- Shirky, Clay. 2009. *Here Comes Everybody: How Change Happens when People Come Together*. Updated [ed.]. ed. London: Penguin.
- Skivenes, Marit. 2011. "Norway: Toward a Child-centric Perspective." In *Child Protection Systems*, edited by Nigel Parton, Marit Skivenes, and Neil Gilbert, 154–180. Oxford: Oxford University Press.
- Skivenes, Marit. 2016. "Rettigheter som utfordrer [Rights that Challenge]." *Bergens Tidende*, 36. December 1.
- Slettebø, Tor. 2013. "Partnership with Parents of Children in Care: A Study of Collective User Participation in Child Protection Services." *British Journal of Social Work* 43(3): 579–595. doi:10.1093/bjsw/bcr188.

- Snow, David A., Sarah A. Soule, and Hanspeter Kriesi. 2004. "Mapping the Terrain." In *The Blackwell Companion to Social Movements*, edited by D. A. Snow, S. A. Soule and H. Kriesi, Oxford, UK: Blackwell Publishing Ltd.
- Storø, Jan. 2015. "Å holde kjeft, en barnevernfaglig kompetanse [Shutting Up: Professional Expertise in Child Welfare]." *Khrono*. <http://khrono.no/debatt/holde-kjeft-en-barnevernfaglig-kompetanse>.
- Storø, Jan. 2017. "Glassjenta-saken - Et lærestykke! [The Glass Girl Case – A Teachable Moment!]." *Stavanger Aftenblad*, January 6. <http://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/Glassjenta-saken-et-laestykke-536731b.html>.
- Storø, Jan, and Elisabeth Bache-Hansen. 2016. "La oss bli tydelige i barneverndebatten: Det er DEG de demonstrerer mot [Let Us Be Clear on the Child Welfare Debate: YOU'R the One they are Demonstating Against]." *Aftenposten*, May 27. <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/La-oss-bli-tydelige-i-barneverndebatten-Det-er-DEG-de-demonstrerer-mot-Storo-og-Backe-Hansen-198091b.html>.
- Vindegg, Jorunn, and Elisabeth Gording Stang. 2016. "Utvikling av kritisk refleksjon i barnevernet gjennom evaluering og selvregulering [The Development of Critical Reflection in Child Welfare Services Through Evaluation and Self-regulation]." *Tidsskriftet Norges barnevern* 92 (03–04):200–212.
- Witoszek, Nina. 2012. "Godhetens tyranni [The Tyranny of Goodness]." *Aftenposten*, 17.2.2012. <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/Godhetens-tyranni-164491b.html>.
- Wollebæk, Dag, and Signe Bock Seggaard, Eds. 2011. *Sosial kapital i Norge* [Social Capital in Norway. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Artikkel 3

Stang, Edda. **Ethical Decision-Making in Internet Research - Investigating Protest Groups against Child Welfare Services on Facebook.** Artikkelen er akseptert (20.7.2018), og skal publiseres i Qualitative Social Work.

Abstract

At a time when both extensive international and national protest and criticisms are directed toward the Norwegian Child Welfare Services, it is of great interest to researchers to gain insight into the viewpoints presented in protest groups on social media. The paper aims to give insight into the ethical judgement involved in research on digital communities where it is difficult to decide whether certain material is public or not. In addition, the paper reflects on the social consequences of understanding some participants as vulnerable versus understanding them as citizens, in a social work/child protection context on social media. A considerable amount of literature focuses on ethical questions in Internet research. There is also literature on the ethical considerations connected to resistance and protest groups on social media. There is, however, less existing research about the ethical decision-making within the field of social work, child protection and client protests on the Internet. This paper analyzes certain experiences from a qualitative research project regarding Facebook groups protesting Child Welfare Services in Norway. The paper concludes that in some social media research contexts, as the one presented here, taking extra care to anonymize participants in publications is sufficient to secure privacy, and covert collection of data is possible without jeopardizing ethical guidelines. Further, by developing practical ethical judgement, we can – in some social work contexts - avoid putting people into categories like “vulnerable” and instead approach the participants in public Facebook groups as citizens with socio-political opinions.

Ethical Decision-Making in Internet Research - Investigating Protest Groups against Child Welfare Services on Facebook

When making ethical decisions, researchers have to counterbalance public interests – for example, knowledge about particular groups and phenomena - and respect for individual privacy. Social media research sometimes involves unique challenges in this respect, in particular related to the distinction between public and private. The changing nature and distinctive character of the Internet raises new ethical questions, and researchers must adhere to different and sometimes conflicting guidelines (The Norwegian National Research Ethics Committees (NESH), 2014: 3). Through research, society gains insight into different social realities (Steen-Johnsen and Enjolras, 2015: 123). Social networking sites, like Facebook, allow researchers insight into, for example, contemporary protest movements (Reilly and Trevisan, 2016: 431). This paper analyzes certain experiences from a qualitative research project regarding Facebook groups protesting Child Welfare Services in Norway. Through recounting the story of the methodological challenges of this project, the paper focuses on the ethical guidelines and judgement involved in conducting Internet research, and illustrates some practical consequences of informing the research participants.

The paper aims to give insight into the ethical judgement and practical reasoning involved in research on digital communities – especially in relation to balancing the interests of the individual and the interests of society. The paper discusses the practice of making ethical judgement in social media contexts where it is difficult to decide whether certain material is public or not. The discussion particularly emphasizes questions pertaining to when and on what basis it is necessary to collect participants' informed consent, and how informing them about the “ongoing research” may potentially influence the quality of the data collected. In addition, the paper reflects on the social consequences characterizing some participants as vulnerable versus understanding them as citizens, in a social work/child protection context.

Facebook groups that protest Child Welfare Services are especially suitable as examples in the context of ethical decision-making in Internet research for several reasons. Such groups contain typical examples of situations in which it is unclear whether the material posted is public or not. This is firstly because even if the groups are marked as “public”, and their aim is social political change, their theme, *protest against child protection*, is discussed both in a *public political* way and in a *private sensitive* way in the Facebook groups. Secondly, in reading the content of these public groups, it becomes clear that many of the participants are parents who have lost custody of their child(ren), or in other ways have had negative experiences with child protection services. People with client experiences from child protection services are often described as belonging to a vulnerable group and therefore might be entitled to special ethical considerations and protection.

Recently, Norwegian Child Welfare Services has experienced both extensive international and national criticisms (NOU, 2016: 28). There have been online and offline demonstrations to support specific families who have lost custody of their child or children and accusations of illegal abductions and misuse of power. On different social networking sites, the protests have frequently included harassment of specifically identified child welfare workers. These issues have been addressed both by different authorities and in the news media, and it presents an opportunity for researchers to gain insight into the viewpoints and perspectives presented in both moderate and radical protest groups.

A considerable amount of literature focuses on ethical questions in Internet research (for example McKee and Porter, 2009; Fossheim and Ingierd, 2015; Ess, 2014; Elgesem, 2002). There is also literature on the ethical questions connected to resistance and protest groups on social media (Trevisan and Reilly, 2014, 2016). There is, however, less existing research about the ethical and methodological considerations within the field of social work, child welfare and client protests on the Internet. This paper aims to fill in this gap.

Guidelines, judgement and current debates in the field

Most countries have legislation and ethical guidelines for researchers, to protect the privacy of informants, particularly those perceived as weak or powerless (Helgeland, 2005: 549). NESH published a new edition of guidelines for research ethics in the social sciences, humanities, law and theology in 2016. In addition, NESH published ethical guidelines for Internet research in 2003 and 2014, and a revised version is soon expected. According to Ess, the Norwegian guidelines emphasize that the rights of human subjects must never be compromised, irrespective of any potential benefits (Ess, 2015: 57). This is in contrast to, for example, Internet research ethics in the US, which typically discuss the need to balance individual rights with potential benefits to the larger society (Ess, 2015: 57). The Association of Internet Researchers (AoIR) has an international scope. Their recommendations build on a bottom-up approach, in contrast to a more usual top-down approach that tries to specify universal norms (AoIR, 2012: 2). They advocate a dialogical, case-based, and inductive process approach to Internet research ethics (AoIR, 2012: 5). The discussion of ethical considerations and rules in this paper basically refers to guidelines and recommendations from NESH (because the project in question was conducted in a Norwegian context) and AoIR (because Facebook stretches beyond national borders as do some of the groups included in the project).

Both NESH and AoIR emphasize the researcher's ethical judgement. The NESH guidelines intend to contribute to developing ethical judgement and reflection, clarifying ethical dilemmas and promoting good scientific practice (NESH, 2016: 5). AoIR wants flexible research that is adaptable to different contexts and changing technologies (AoIR, 2012: 5). According to AoIR, ethical decision-making is best approached through the application of practical judgement. They stress a process approach that highlights the researcher's responsibility for making judgments within specific contexts (AoIR, 2012: 5).

This kind of practical/ethical judgement is often referred to as *phronesis* in Aristotelian terms (McKee and Porter, 2009: 12; Ess, 2014: 239; AoIR, 2012). Fossheim presents Aristotle's theory of *phronesis* as the most trustworthy and developed theory on ethical judgement (Fossheim, 2015: 14). This theory often reflects a practical reason about how to act when general principles or rules do not automatically explain how to act in a given situation (Fossheim, 2015: 4; Smeeton, 2017: 18). *Phronesis* is a quality of mind, a quality that consists of being open to experience and prepared to take moral responsibility for our actions and their consequences (Kemmis, 2012: 155-156). Fossheim refers to this quality of mind as *good ethical judgement/discretion*. In a research context, this is about *doing the right thing* instead of *doing things right*, to use Munro's words (Munro, 2011: 6). According to Ess, practical reasoning involves our ability to make the sorts of analyses and ethical judgements required for us to do *the right thing*, and this sort of ethical decision-making requires *phronesis* (Ess, 2014: 239). In this paper, the concept of *phronesis* is understood as being close to the concept of *good ethical discretion* or *ethical judgement* in an ethical research context. In the following text, this quality of mind is described through the concept of *ethical judgement*.

Informed consent or not

Informed consent is the "golden standard" in research that involves human beings, and deviations from this standard require justification (Fossheim and Ingierd, 2015: 11). Between the examples that clearly require consent (for example, personal blogs with sensitive content) and those that are usually considered public (politics on Twitter), there are grey areas, which require concrete assessments (Segadal, 2015: 44). Even if it is difficult to give general rules for when consent is required, many researchers seem to agree that there are situations where it is ethically responsible to collect data without consent. Elgesem, for example, argues that there is a distinction between situations where research can cause harm, and when no such

risk exists (Elgesem, 2015: 18). When a risk of harm is present, consent is required, and when no risk of harm is present, conducting research without consent may be considered (Elgesem, 2015:18). Risks of harm may involve, for example, poor anonymization, chances of stigmatizing a whole group, or less grave, for example, undermining people's trust in research (Fossheim, 2015: 12).

From a restrictive point of view, Hoser and Nitschke question how we can use collected data without consent, and at the same time respect the participant's "informational self-determination"? According to them, this dilemma seems unsolvable (2010: 185), and they propose the following rule: "The data that someone posted, e.g. in a social network site or newsgroup may be used in the context and by the audience he or she intended it for" (2010: 185). They compare the situation with the rules that protect off-line data, for example, a conversation on a mobile phone on a train. That is a private conversation intended for the receiver on the other end, and it cannot be used by others even if it happens in a public place and everybody in the compartment can listen (Hoser and Nitschke, 2010: 185). Nonetheless, this position has been contested, both because it can be impossible to maintain in practical terms and because it "seems unreasonable to require consent in cases where people themselves seek public attention for their views, such as about political issues on Twitter" (Elgesem, 2015: 24). Elgesem claims that, in some cases, it is possible to conduct ethically responsible research without consent on social media. A participant's interests can be safeguarded in other ways (Elgesem, 2015: 15). If consent is not required, *informing* the relevant persons about the research is one way to ensure ethically responsible practice (Fossheim and Ingierd, 2015: 11). This might be the best option in many cases, but publicly informing participants on social networking sites has its drawbacks, for example the possibility of disturbing naturally occurring communication.

Reilly and Trevisan have conducted several studies of different public online protest groups, and subsequently published articles about the ethical dilemmas and solutions they found. In a study from 2015 about Northern Irish flag protest pages on Facebook, the researchers decided that posting “research in progress” would increase anxiety amongst supporters of the protest group, because they already suspected that their comments were “being scrutinized by police and the media” (Reilly and Trevisan, 2016: 422). In addition, posting “research in progress” on the Facebook wall, could inhibit the expression of dissent (Reilly and Trevisan, 2016: 422). Reilly and Trevisan therefore concluded that sometimes researchers may have no other choice than “opt for some form of covert observation in order to capture the conversations between activists on Facebook...” (2016: 422). Covert observation requires anonymization to minimize the risk of potential harm (Reilly and Trevisan, 2015: 422). This includes not only the removal of names and usernames, but also avoiding the use of direct quotes.

A recent Israeli study of cyberbullying against social workers used material from weblogs, YouTube channels and Facebook pages (Kagan et al., 2017). They considered the administrators’ identity to be public and did not refrain from mentioning their names. These researchers limited the ethical issues in the article to anonymization. They did not question the public/private dimension as they considered the content to be open to the general public.

Public – private

The literature is relatively clear on the requirements for informed consent in private spaces, but less clear when it comes to public spaces (Convery and Cox, 2012: 50). In social media contexts where the arena (for example, Facebook groups) is marked “public” and the theme is (socio)political change, it can be argued that consent is not required as long as there is no risk of harm. Others will argue that covert observation and data collection is unethical in almost any social media context. Even if the groups are open, they might contain personal communication and participants might differ in their conception of the groups’ public

character (NESH, 2014: 5). Who decides what content is public and what is private in a particular online site? Is it the administrators, the participants or the researchers? (McKee and Porter, 2009: 6). There are researchers who warn other researchers about eavesdropping on the Internet, even if the content is already publicly available (Staksrud, 2015). Others, like Elgesem and Segadal, point to political texts on Twitter as public content (Segadal, 2015: 44; Elgesem, 2015: 24), (Segadal 2015, 44).

The question of vulnerability

In the recommendations by AoIR (2012), one of the fundamental principles is connected to the question of vulnerability: “The greater the vulnerability of the community / author / participant, the greater the obligation of the researcher to protect the community / author / participant.” (2012: 4). NESH also emphasize the researcher’s responsibility toward vulnerable groups. However, NESH adds that special protection of a vulnerable group may be counterproductive in some cases. The procedure might instead lead to shielding greater society from insight into processes of discrimination and exclusion (NESH, 2015). According to Helgeland, many regulations that aim to protect weak or vulnerable persons/groups are shaped from “above”. Certain hypotheses about the best interests of “weak groups” may paradoxically end oppressing members of such groups (2005: 567).

Another relevant publication by Trevisan and Reilley addresses ethical reflections and recommendations based on a study of British disability dissent networks (2014). One of their most pressing ethical concerns in the article was whether an in-depth qualitative analysis of UK disability rights Facebook pages was at all appropriate (Trevisan and Reilly, 2014: 1135). Even if disability dissent networks differ greatly from protest groups against the child welfare system, there are some coinciding ethical elements, particularly with regard to the discussion

about the unintended consequences of calling a group “vulnerable”. Trevisan and Reilly found the concept of “vulnerable groups” unhelpful in their research, both because it is difficult to know the identities of the individual group members, and because the categorization of disabled internet users as vulnerable has long been criticized in disability studies (Trevisan and Reilly, 2014: 1138). They concluded that being overly cautious in handling the content produced by these groups would represent a disempowering approach (Trevisan and Reilly, 2014: 1138).

As a group, parents who have lost custody of their children have often been excluded and degraded as citizens (Slettebø, 2008: 237). Stigmatization and discrimination can contribute to the silencing of a group’s opinions and experiences, and thereby lead to loss of citizenship rights (Slettebø, 2008: 40). Citizenship as participation can represent human agency in the political arena, and citizenship as rights enables people to act as agents (Lister, 1998: 6). According to Lister, conceptualizing citizenship in this way is particularly important in challenging the construction of marginalized groups as passive victims (1998: 6). Categorizing a group as vulnerable in a social media context (and thereby as entitled to special protection) may prevent the statements of an unaware participant from being used in research against their will. Then again, it could also exclude these particular opinions and voices from research and obstruct society’s insight into these social realities (cf. Steen-Johnsen and Enjolras, 2015: 123). Both the question of vulnerability and the decision about whether certain material is public or private represent ethical dilemmas that might occur in Internet research.

Methodology

This paper is based on a selection of experiences from the Child Welfare/Facebook project, which illustrates the ethical dilemmas presented above. Through a retrospective glance on the process of decision-making during the research project, the paper aims to convey lessons

learned from a difficult research study, and produce methodological insight that may extend beyond this particular example.

Several studies have shown the usefulness of sharing the lessons learned from conducting research projects within social work, by describing specific practical and methodological issues arising from such projects (for example Kim 2010 and Drabble 2016). In this paper, I compare certain dilemmas and ethical considerations with other methodological lessons learned, focusing in particular on Trevisan and Reilly's discussions of ethical dilemmas in online research on sensitive issues. Such a comparison may serve to broaden the scope and usefulness of such studies for other researchers who want to conduct studies on social networking sites like Facebook.

In this paper, *ethical judgement* is used as an analytical concept in interpreting practical challenges, and in considering ethical guidelines and the vulnerability of certain groups. *Ethical judgement* pertains to both particular and more general situations (Fossheim, 2015), and this capacity for judgement also entails the ability to learn from mistakes (Ess, 2014: 239). The concept of *ethical judgement* makes the discussion and conclusion of this article relevant to other methodological situations. We learn from one experience and carry it with us to the next to build more general knowledge and insight (Fossheim, 2015: 13, 17).

Methodology in the Child Welfare/Facebook project

The Child Welfare/Facebook project set out to investigate statements and discussions about Norwegian child welfare services on public Facebook groups. The project focused specifically on protesting groups and was not intended to represent experiences with Child Welfare Services in general. The study included public Facebook groups with members or followers ranging between 2,500 and 29,000. The "population" of Facebook groups protesting

the Norwegian Child Welfare system is not easy to determine. Some groups disappear while others pop up and rapidly grow. Some have just a handful of members, while others have many thousands.

The groups were found through searches on Facebook, Google, and via posts across the groups. They were selected on the following bases: 1) their main goal was some kind of protest against the Norwegian Child Welfare Services, 2) the number of members was above 2,500, and 3) they were marked as “public”. In addition, I made an effort to include different types of groups within these criteria.

There were six groups included (initially seven), some with predominantly Norwegian members (who produced Norwegian texts) and some with members from different countries (who produced mainly English texts). Their aims vary from groups that want to change the practices of the child welfare system, to groups that want to eliminate the entire service and ensure the state cannot intervene in families. Some groups promote dialogue and open discussion, while others express anger and contempt as well as harassment and threats. I planned to collect all data directly from public groups and maintain the participants’ privacy by anonymizing their identities in publication. The study received ethical approval from The Norwegian Centre for Research Data.

It is not necessarily easy to decide whether a public Facebook group or a tweet on Twitter is public or private, or to determine the participants’ intended meaning. If the researcher is not in contact with the author of a particular post, s/he has to interpret the text in its context and determine a reasonable way to read it. Is the data intended for the public or is it more private in nature (Segadal, 2015: 40)? Further/In addition, is it ethically permissible to observe and collect data without disclosing oneself as a researcher? These questions are crucial in methodological decisions that employ certain kinds of observations of groups. Covert observation, during which the observer does not inform his/her subjects about the study, can

lead to severe ethical problems, according to Silverman (2001, 55). However, covert access does not always involve potential offence (Silverman 2001, 55). Depending on the contingencies of the research setting and the research problem chosen, Silverman points out two kinds of research access that may be obtained: 1) “covert” access, which takes place without the subjects’ knowledge and 2) “overt” access, which is based on informing subjects and getting their agreement, often through “gatekeepers” (Silverman 2001, 57).

When planning for the Child Welfare/Facebook project, I considered collecting data without informing the groups’ participants because of the groups’ overall public character. However, there was some ambiguity about the question of vulnerability and whether anonymization was enough to handle all of the ethical issues. Considering the principal rule that informed consent is necessary when conducting research that includes human subjects (NESH 2006), and the fact that the researchers do not know whether the participants perceive the arena as public or private (AoIR 2012, 8), I decided to be forthright about the observation and collection of data. Hence, I asked the groups’ administrators for permission to collect data and post information on the Facebook wall, which is a procedure comparable to overt access through “gatekeepers” (cf. Silverman 2001). However, it was not easy to predict the reactions of the administrators; consequently, I had to be prepared to change my method during the data collection.

Two situations, their consequences, and ethical discussion

Because of my uncertainty about how the administrator might react to my enquiry, I decided to contact the groups gradually. The following paragraphs present my experiences from the first and second enquiries.

1: Positive experiences that included methodological pitfalls

The administrator in the first group was contacted by email (the address was found on the Facebook wall). Here, I presented the project and myself, and asked for permission to post

information on the wall and observe the group for four weeks. This administrator met the inquiry with friendliness and interest. At her request, we had a telephone conversation during which we discussed possible reactions from group members. The actual posting was followed by many comments, most of them positive in nature. The clear advantage to this approach was the administrator's interest and willingness to share her thoughts, and later she also contributed by contacting individual participants to ask for their permission to use direct quotes in the publication.

However, this approach also had its methodological difficulties. The many different comments inevitably resulted in my active participation on the Facebook wall, which was not my intention. The plan was to guide interested participants to direct their comments to an email address or to directly message me on Facebook. Even if some of the comments were sent to my inbox, most of the comments were posted on the wall. I tried to answer as precisely and briefly as possible, but almost every response resulted in more comments. There were some misunderstandings about the project, and those who read the information interpreted the post in a variety of different ways. Some offered to speak to me, and I had to politely and gratefully turn down those who wanted to contribute. One participant reacted to this by calling the seriousness of my research into question and followed up with some comments that were not friendly.

According to Reilly and Trevisan, "awareness of being monitored could hinder the expression of dissent that was the focus of the research" (2016: 422). It is impossible to know whether any of the group members refrained from participating in the following weeks due to my research posting, but my participation on the Facebook wall definitely disturbed the naturally occurring discussion (NESH, 2014), at least while the research posting was newly on the wall.

2: A negative experience that included losing important data

The next step was to contact the administrators of one of the largest groups. This group was growing fast and had a substantial amount of daily activity. I made contact with the administrators in this case via the group's inbox (not publicly). There were several administrators in this group and one of them initially voiced some interest. Another actually informed me that anyone could freely use the information posted in the group. Nevertheless, in the next sentence he said that he had no reason to believe in, or trust, "nosy academics". The responses quickly turned more sceptical and hostile, and I was warned that I had put my head in the lion's mouth. I then informed the administrators that I was withdrawing from the group, but before I actually was able to do so (unfollow the group), the administrators blocked my research profile. Even if the group is marked "public" and the content is accessible to anyone (even when not logged in to Facebook), it was now all hidden from my profile. At the same time, one of the administrators sent an unpleasant mail to my inbox.

This time, the result of this strategy was losing insight into an important chunk of potential data. Even if the administrator's words were not directly threatening, his tone caused me to cease in contacting the remaining groups and change the research design. Information from the first group was collected as planned, but the only information gathered from the remaining groups consisted of group names, aims, numbers of different types of postings and some paraphrased statements. No information from the large group was used in the research article, thus I lost any potential insight from this group.

Public-private dimension – informing participants or not

The methodological challenges of the project exemplified some of the ethical dilemmas raised in literature on Internet research ethics (for example Elgesem 2015; Fossheim and Ingierd 2015). Subsequently, I found it useful to evaluate my experiences to determine if any lessons could be learned. It was, for example, essential to reconsider the circumstances that initially

brought about the decision to contact the administrators and inform participants. Was it really necessary or had it been excessively cautious to insist on contacting administrators to inform them of my intentions? Without asking, it is impossible to know exactly how participants perceive this arena of interaction. However, the groups are marked as “public” and there are many thousands of members, so they can hardly be perceived as closed and very private. This impression of the group’s overall public character was reinforced by the following event: Less than a year after collecting data for the Child Welfare/Facebook project, one of the biggest national Norwegian newspapers (Dagbladet, March 6, 2017) published a front-page article about Facebook groups protesting child welfare services. In the news report, five administrators from five groups answered questions posed by the journalist and the answers were presented along with pictures of these administrators and their group names.

They were all presented as groups “where hatred flows” and “where thousands of Norwegians are campaigning against child welfare workers with names and pictures”. Nothing was anonymized in the article, and anyone interested in the subject could just look up a group’s name and see all of its content, including participants’ names and pictures.

Journalists and researchers have different ethical guidelines, but the example still illustrates the somewhat absurd situation facing cautious researchers who want to be ethically circumspect. These five administrators obviously said yes to the public exposure the newspaper offered. This did not necessarily mean that everyone who participated in the Facebook groups considered their postings to be public (McKee and Porter, 2009:6), but the administrators were willing to expose themselves, and indirectly their members, to the media with their full names, pictures and name of the group.

The groups included in the Child Welfare/Facebook project contained postings that spoke to the public; they were mobilizing for change and they stated that they had an important message for greater society about child protection. These messages could be protests directed

toward the very existence of child welfare services, and warnings about how such services “kidnap” and “abduct” children from their families. Stories of how child protection services abuse their power and misuse their authority are also common.

Other postings, however, seem to point more in the direction of likeminded individuals (the other people who are members of the group). For example, some members ask others for advice about how to deal with child protection services or recommendations about lawyers. Some also share bits of their private stories, for example their longing for their child, expressions of despair and sorrow, and tales about how life is like hell when child protection services has taken their children. Thus, even if the selected groups give off the impression that they are created to reach out to a greater audience, there are some posts that include both a public message with personal experience, and also other postings that are sensitive and private and should not be reproduced in any publication without careful anonymization.

Kagan et al. (2017) considered this kind of social media arenas to be public and group administrators to be publicly known. Trevisan and Reilly considered their groups to be semi-public, but still found covert observation and data collection to be ethically safe.

Thus, even if the principal rule from the Norwegian ethical guidelines states that informed consent is necessary in research that includes human beings, the empirical experiences and findings mentioned above point in a more public direction. Therefore, it is appropriate to refer to another principal rule, which states that a researcher can freely use material from open fora without informed consent from those the information pertains to (NESH 2014:4). However, this must always be balanced against respect for individuals’ privacy and close relationships (NESH, 2014: 4). The latter stipulation, I believe, was secured in my study by the anonymization of participants in the publication and not using direct quotes (besides two quotes used with permission). The examples illustrate how groups in social media may be difficult to sort into a public-private dimension, and thereby a rigid application of guidelines

will prove inadequate. That rules can prove inadequate does not mean that there are no relevant rules. It means that the rules cannot be used automatically or mechanically, according to Fossheim (2015: 19). This is exactly what the examples given here illustrate, that is, that practical experience is necessary to develop good ethical judgement combined with ethical guidelines and recommendations. Guidelines point the researcher in the right direction, but ethical judgement is necessary to find the right path (Brunovski, 2015: 52).

Vulnerable groups?

Through posts on Facebook walls, it became clear that many participants are parents who have had experiences as clients in the child protection system. Parents in the child protection system are often referred to as stigmatized and powerless, and statistically they have lower incomes and education and poorer health than the general population (Featherstone, White and Morris, 2014; Kojan, 2011: 8). The participants of these protesting groups are not representative of all parents in the Child Welfare System, and not all the participants are parents, yet their vulnerability as a group should be considered.

Alternatively, viewing the material in these groups as public material, might reflect a move to take the groups' participants seriously as citizens who want to take part in society and change the status quo. Their agenda is to change an important part of the welfare system (child welfare services), and they want to be seen and heard.

It is therefore possible to consider these protest groups, which (apparently) include mostly child welfare parents, as either participating citizens or vulnerable groups entitled to extra care. This will subsequently have consequences for the ethical decisions made in a project. Arguments can be raised for both types of perspectives, and they could be true for all the protest groups against the child welfare service (the moderate and the more radical ones).

Expressions of hatred and threats may be perceived as a result of total lack of power, and outbursts from people who have no other outlet to express their feelings than on this Facebook wall. Some participants express mistrust toward the state and authorities in general, and might dislike unknowingly being part of a research project. It is possible that a researcher watching and collecting information may be believed to somehow represent the authorities (the enemy), like the participants who said they had no reason to trust “nosy researchers”.

In contrast, these same arguments may be viewed as patronizing by victimizing those who raise their voices in a public group that is aiming to influence society. It is possible that the “vulnerable” label potentially contributes to further stigmatizing and silencing groups that are rarely heard in the mainstream public (cf. Slettebø 2008: 40). Some private and sensitive statements might reflect individual vulnerability. However, neither the positive nor the negative responses exposed issues pertaining to vulnerability. The mistrust and skepticism can equally be part of the protest as expressions of vulnerability, and the reactions from the first enquiry indicated that participants wanted to be heard. Thus, as a group, the participants may be approached as citizens protesting against a socio-political issue. Social media affordances also contain possibilities for political influence through mobilization (Enjolras et al., 2013; Boyd, 2010), which points more in the direction of participating citizens than group vulnerability.

In some ways, the situation is similar to what Trevisan and Reilly experienced with the disability groups on Facebook. Trevisan and Reilly resolved this by concentrating their ethical reflexivity on *what was said* instead of *who said it*, which, according to them, is consistent with the participatory ethos of disability study scholarship (2014: 1138, 1142). Similarly, it is consistent with the citizenship participation approach in social work. According to Lister, social workers are in a position to promote the citizenship of different groups, for example by making their voice heard (1998: 16). Within ethical decision-making, viewing participants in

protesting Facebook groups as citizens is consistent with this perspective. Following a citizen participation perspective, the status of “vulnerable groups” is unsuitable in the situation presented in this paper. Consequently, ethical guidelines concerning a group’s potential vulnerability must be considered, but so must any potential counterproductive consequences (cf. NESH). Deciding what groups are vulnerable, and in what contexts, has to be considered from case to case in a bottom-up procedure (cf. AoIR).

Consequences for the quality of data

The decisions made in the Child Welfare/Facebook project had important methodological challenges – both in the group that offered the positive experience, but also in the group that blocked the project. After some initial considerations, I decided that the best way to secure ethical research was to inform the participants about the ongoing research, and that possible methodological challenges could be managed.

The result had affected the quality of data, mainly where insight into an important group was lost, but also by ending up with different data than was planned for. The methodological challenges alone are not strong arguments in ethical decision-making. They will not outweigh basic norms about avoiding harm and protecting privacy. Nevertheless, such challenges offer important practical knowledge in ethical decision-making. In ambiguous situations, informing participants can be one way to address ethical issues concerning safeguarding privacy, and, in many cases, informing administrators and participants will be unproblematic and expedient. In other situations, like the one presented here, taking extra care to anonymize participants in publications is sufficient, and covert collection of data is possible without jeopardizing ethical guidelines. This paper is consistent with Elgesem, who claims that it might be unreasonable to require consent when people themselves seek public attention (2015: 15), and with Trevisan and Reilly, who decided that covert observation was justifiable by using a strategy to

minimize risk for participants who were unaware of their contribution to the study (Trevisan and Reilly, 2014: 1137)

Concluding remarks

This paper has illustrated a methodological process that included a typical ambiguity related to deciding whether certain material was public, and whether the groups in question should be considered vulnerable. Further, the paper has communicated methodological experiences within an ethically equivocal area that might be transferable to other research situations. The sharing of experiences and ethical reflections in connection with specific research situations may be helpful for future research in similar contexts, in the same way that Trevisan and Reilly's ethical considerations have been of great inspiration in the project in focus in this paper.

Guidelines and recommendations are fundamental in ethical decision-making. They help to guide researchers, encourage ethical considerations, and justify ethical decisions in research situations. Still, sometimes rules and guidelines seems contradictory or insufficient; therefore, most guidelines emphasize the necessity of ethical judgement. At the same time, ethical judgement must refer to general rules and principles in order to state its reasons for well-grounded conclusions (Fossheim, 2015). Ethical judgements cannot be reduced to intuition because a good judgement can be explained and justified, and is consistent with basic principles (Fossheim, 2015: 15 and 17).

It is easy to think that if a situation is ethically challenging, it is best to choose the safest or most cautious way. However, being too cautious can result in excluding groups from presenting their insight on society, and also reflects a patronizing approach by assuming that people cannot take care of themselves. If rules about vulnerable groups are used as absolutes

and without ethical judgement, they may even prevent research being conducted that the respondent/participants perceive as serving their interests (Helgeland, 2005: 549-550).

According to Smeeton, we too often “try to tie people down as fitting within a certain category, conforming to a set of behaviors that we understand as relating to a particular essential condition” (Smeeton, 2017: 21). Through developing practical ethical judgement, we can avoid putting people into categories like “vulnerable” and instead approach the participants in public Facebook groups as citizens with socio-political opinions, and – like Trevisan and Reilly – concentrate ethical considerations on *what is said*.

Reflections in this paper were reached without asking the participants in social media protest groups about their opinions. Even if I argue that anonymization would be sufficient to protect individual privacy, I do not know the participants’ considerations about the public/private dimension, and what they think about being ascribed to a group that is entitled to extra considerations. That has been a methodological and ethical issue all along the study but it has not been treated under the study. Nevertheless, it would be an interesting issue for future research to explore in the field of ethical decision-making on social media research within social work.

References

- Association of Internet Researchers (2012) Ethical Decision-Making and Internet Research. Recommendations from the AoIR Ethics Working Committee (Version 2.0). <https://aoir.org/reports/ethics2.pdf> (accessed 10 July 2017)
- boyd d. (2010) Social Network Sites as Networked Publics: Affordances, Dynamics and Implications. In Papacharissi I Z. (eds.) *Networked Self: Identity, Community, and*

Culture on Social Network Sites pp. 39-58. Available from:

<http://www.danah.org/papers/2010/SNSasNetworkedPublics.pdf>

Brunovskis A. (2015) Innlevelse, kunnskap og erfaring. *Etisk skjønn i forskning*. 51-60.

Convery I and Cox D (2012) A review of Research Ethics in Internet-Based Research.

University of Cumbria. Available from:

<http://194.81.189.19/ojs/index.php/prhe/article/view/100>

[Dagbladet \(2017\) De driver gruppene der hatet flommer. 6 March, 11.](#)

Drabble L (2016) Conducting qualitative interviews by telephone: Lessons learned from a study of alcohol use among sexual minority and heterosexual women. *Qualitative Social Work* Vol 15(1) 118-133.

Elgesem D (2002) What is special about the ethical issues in online research? *Ethics and Information Technology* 4: 195-203.

Elgesem D (2015) Consent and information - ethical considerations when conducting research on social media. In: Fossheim H and Ingierd H (eds) *Internet research ethics*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 14-32.

Enjolras B, Karlsen R, Steen-Johnsen K and Wollebæk D (2013) *Liker - liker ikke: sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet*, [Oslo]: Cappelen Damm Akademisk.

Ess C (2014) *Digital media ethics*, Cambridge: Polity Press.

Ess C (2015) New selves, new research ethics? In: Fossheim H and Ingierd H (eds) *Internet Research Ethics*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 48-71.

Featherstone B, White S and Morris K. (2014) *Re-imagining child protection : Towards humane social work with families*. Bristol: Policy Press.

Fossheim H (2015) Regler, begrunnelse og ansvar i forskningsetisk skjønn. *Etisk skjønn i forskning*. 12-21.

- Fossheim H and Ingierd HC (2015) *Internet research ethics*, Oslo: Cappelen Damm.
- Helgeland IM (2005) "Catch 22" of Research Ethics: Ethical Dilemmas in Follow-Up Studies of Marginal Groups. *Qualitative Inquiry* 11: 549-569.
- Hoser B and Nitschke T (2010) Questions on ethics for research in the virtually connected world. *Social Networks*, Volume 32, Issue 3, 2010, Pages 180-186, ISSN 0378-8733, Available from: <http://dx.doi.org/10.1016/j.socnet.2009.11.003>.
- Convery I and Cox D (2012) A review of research ethics in internet-based research. *Practitioner Research in Higher Education* 6.
- Kagan M, Orkibi E and Zychlinski E (2017) 'Wicked', 'deceptive', and 'blood sucking': Cyberbullying against social workers in Israel as claims-making activity. *Qualitative Social Work*. 4.11.2017. p.1473325017694952.
- Kemmis S (2012) Phronesis, Experience, and the Primacy of Praxis. In: Elizabeth Anne Kinsella AP (ed) *Phronesis as professional knowledge: Practical wisdom in the professions*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Kim Y (2010) The Pilot Study in Qualitative Inquiry. Identifying Issues and Learning Lessons for Culturally Competent Research. *Qualitative Social Work* Vol. 10(2): 190-206.
- Kojan BH (2011) Norwegian Child Welfare Services: A Successful Program for Protecting and Supporting Vulnerable Children and Parents? *Australian Social Work* 64: 443-458.
- Lister R (1998) Citizenship on the margins: Citizenship, social work and social action. *European Journal of Social Work* 1: 5-18.
- McKee HA and Porter JE (2009) *The ethics of internet research : a rhetorical, case-based process*. New York: Peter Lang.
- Munro E (2011) *The Munro review of child protection: Final Report*. London: Department for Education.

- Norwegian national Research Committee (NESH) (2014) *Ethical guidelines for Internet Research*. Available at: <https://www.etikkom.no/en/ethical-guidelines-for-research/ethical-guidelines-for-internet-research/>
- Norwegian national Research Committee (NESH) (2016) *Guidelines for Research Ethics in the Social Sciences, Humanities, Law and Theology*. Available at: <https://www.etikkom.no/en/ethical-guidelines-for-research/guidelines-for-research-ethics-in-the-social-sciences--humanities-law-and-theology/>
- NOU 2016: 16 (Official Norwegian Reports) (2016) *Ny barnevernslov*. Available at: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-16/id2512881/sec1>
- Reilly P and Trevisan F (2016) Researching protest on Facebook: developing an ethical stance for the study of Northern Irish flag protest pages. *Information, Communication & Society*, 19:3, 419-435, DOI: 10.1080/1369118X.2015.1104373.
- Segadal KU (2015) Possibilities and Limitations of Internet Research: A legal Framework. In: Fossheim H and Ingierd H (ed) *Internet Research Ethics*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 35-46.
- Silverman, D. (2001) *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. 2. edition. Sage Publications. London.
- Slettebø T (2008) *Foreldres medbestemmelse i barnevernet : en studie av foreldres erfaringer med individuell og kollektiv medvirkning*. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Smeeton J (2017) From Aristotle to Arendt: A phenomenological exploration of forms of knowledge and practice in the context of child protection social work in the UK. *Qualitative Social Work* 16: 14-28.
- Staksrud E (2015) *Forskere bør ikke tyvlytte på internett*. Interview on NESH Website. Available from: <https://www.etikkom.no/Aktuelt/Fagbladet-Forskningsetikk/arkiv/2015/2015-2/forskere-bor-ikke-tyvlytte-pa-internett/>

[Steen-Johnsen K and Enjolras B \(2015\) Social Research and Big Data – the tension between opportunities and realities. In: Fossheim H and Ingierd H \(ed\) *Internet Research Ethics*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk](#)

Thagaard T. (1998) *Systematikk og innlevelse*, Bergen-Sandviken: Fagbokforl.

Trevisan F and Reilly P (2014) Ethical dilemmas in researching sensitive issues online: lessons from the study of British disability dissent networks. *Information, Communication and Society* 17:9: 1131-1146.